

GEOGRAFIE CESTOVNÍHO RUCHU ČESKÉ REPUBLIKY

Studijní materiály pro posluchače Vyšší obchodně-podnikatelské školy

Sestavil:
PhDr. Slavomír Horák
s pomocí internetové stránky www.vokno.cz/lexikon
aktualizace: leden 2005

OBSAH

<i>Obsah</i>	1
<i>Marketingové oblasti ČCCR</i>	5
<i>Česká republika a její postavení v současném světě a Evropě</i>	6
Základní údaje	6
Poloha a postavení v Evropě	6
Fyzická geografie České republiky	6
Vodstvo	7
Historická geografie českého státu	7
Geopolitická poloha České republiky	8
<i>Praha</i>	10
Přírodní předpoklady	10
Historie a historická geografie Prahy	10
Památky	11
Typické památky stavebních slohů	17
<i>Střední Čechy</i>	18
Okolí Prahy	18
Benešovsko.....	20
Berounsko.....	20
Kladensko	21
Rakovnicko.....	22
Mělnicko.....	23
Mladoboleslavsko.....	24
Nymbursko	25
Kolínsko	26
Kutnohorskó	27
Příbramsko	28
<i>Severní Čechy</i>	29
Liberecko.....	30
Českolipsko	31
Jablonec nad Nisou a Jizerské hory.....	32
Semilsko	33
<i>Severozápadní Čechy</i>	34
Děčínsko.....	34
Ústí nad Labem a okolí	36

Litoměřicko	37
Lounsko	38
Mostecko	39
Teplicko	40
Chomutovsko	41
Karlovarsko	42
Sokolovsko	43
Chebsko	44
Západní Čechy.....	45
Plzeň	45
Okolí Plzně	46
Rokycansko	48
Tachovsko	49
Domažlicko	50
Klatovsko	51
Šumava.....	52
Střediska cestovního ruchu.....	53
Jižní čechy.....	54
Strakonicko.....	54
Prachaticko	55
Českokrumlovsko	56
Českobudějovicko	57
Třeboňsko	58
Jindřichohradecko	59
Táborsko	60
Písecko	61
Českomoravská vrchovina	63
Jihlavsko	63
Pelhřimovsko	64
Třebíčsko	65
Žďár nad Sázavou a okolí	66
Havlíčkobrodsko	67
Východní Čechy.....	68
Chrudimsko	69
Pardubicko	70

Svitavsko	71
Ústí nad Orlicí	72
Hradec Králové a okolí	73
Rychnov nad Kněžnou a Orlické hory	74
Náchodsko	75
Broumovsko	75
Jičínsko	76
Český ráj	77
Trutnovsko	78
Krkonoše	79
Jižní Morava	80
Brněnský kraj	81
Brno	81
Okolí Brna	83
Blanensko a Moravský kras	85
Vyškovsko	86
Znojensko	87
Břeclavsko	88
Hodonínsko	90
Zlínský kraj	91
Uherskohradištsko	91
Zlínsko	92
Kroměřížsko	93
Vsetínsko	94
Severní Morava	95
Olomoucký kraj	97
Olomoucko	97
Prostějovsko	98
Přerovsko	99
Šumpersko	100
Jesenicko	101
Jeseníky	102
Ostravský kraj	103
Bruntálsko	103
Opavsko	104

Ostrava	105
Novojičínsko	106
Frydecko-místecko	107
Moravskoslezské Beskydy a Javorníky.....	108
Karvinsko	109
<i>Seznam literatury.....</i>	110

MARKETINGOVÉ OBLASTI ČCCR

ČESKÁ REPUBLIKA A JEJÍ POSTAVENÍ V SOUČASNÉM SVĚTĚ A EVROPĚ

Základní údaje

Rozloha 78 866 km²

Nejvyšší bod: Sněžka 1602 m

Počet obyvatel: 10 213 480 mil. obyv. (30. červen 2004)

Největší města: Praha (1,3 mil.), Další města Brno (400 000), Ostrava (325 000), Plzeň (172 000).

Národnostní složení (2001): Češi a Moraváci (94,1%), Slováci 1,89%, Poláci 0,51%, Němci 0,38%, Ukrajinci 0,22%, Vietnamci 0,17%, Romové 0,11%, Rusové, Maďaři, Řekové – relativně mononárodnostní stát.

Náboženské poměry: počet lidí hlásících se k náboženství (cca 32%) - z toho katolíci 83,4%, evangelíci 3,6%, československá církev husitská 3%.

Poloha a postavení v Evropě

Česká republika je **středně velký stát** v Evropském měřítku, který zaujímá významnou strategickou polohu v rámci Evropy, přes kterou tradičně procházely významné obchodní a tranzitní stezky - Jantarová stezka (dnes II. železniční koridor Ostrava – Břeclav), Solná stezka – Solnohradsko – Čechy – Německo (dnes IV. železniční koridor H. Dvořiště – Praha – Děčín) aj.

Její rozloha (**78 866 km²**) je v Evropě srovnatelná s Maďarskem (93 032 km²), Rakouskem (83 859 km²), Irskem (70 273 km²), Lotyšskem (64 600 km²) nebo Litvou (65 200 km²) a v rámci 25 států Evropské unie se řadíme na 13. místo v rámci Unie.

Počet obyvatel **10 230 060 v roce 2004** nás naopak řadí na rovinu např. s Běloruskem (10,4 mil.), Jugoslávií (10,7 mil.), Maďarskem (10,1 mil.), Řeckem (10,6 mil.), Portugalskem (10,4 mil.), Belgií (10,4 mil.) a v rámci Evropské unie zaujímáme 11. místo. Demografickým problémem České republiky je pasivní přirozený přírůstek (přibližně 0,03% v roce 2002, srv. Slovensko 0,00%, Slovinsko +0,05%, Polsko -0,05%, Kypr +1,18%, Irsko +1,63%, Lotyšsko -0,61%, Estonsko, Litva -0,38%). Tento znamená mírný pokles a stárnutí obyvatelstva, avšak snižování populace v posledních letech klesá (srv. přirozený přírůstek v roce 1999 -0,2%! Negativní trend dnes většina starých států EU zvrátila úředevším díky imigraci. Podobný vývoj se rýsuje i v ČR. Do budoucna budeme jako členská země čelit stále větším migračním tlakům zvnějšku, což sebou ponese i nutnost změny v chování a myšlení obyvatel vůči cizincům (xenofobie),

Z urbanizačních trendů jsou od roku 1989 patrné následující trendy:

- vyrovnávání migračních proudů z venkova do měst – růst satelitních měst okolo větších sídel
- centralizace (migrace obyvatel do Prahy)

Fyzická geografie České republiky

Vesměs zvlněná oblast (pahorkatiny, hornatiny), většinou prvohorní hercynské nebo kaledonské vrásnění, a proto se u nás prakticky nevyskytuje seismická činnost (zbytky například CHKO SOOS u Chebu). Některá pohoří jsou však i u nás vzniklá sopečnou činností ve třetihorách (zejména severozápadní Čechy – Doupovské hory, České středohoří, Kunětická hora, Říp), další část našeho území patří k druhohorním usazeninám (Česká tabule, ve druhohorách zaplaveno mořem, pozůstatek dnes populární pískovcová města – Prachovské

skály, Děčínská pahorkatina, Teplicko-adršpašské skály), jenom menší část pochází z třetihor - alpinské vrásnění (Beskydy). Na některých místech došlo ke zlomům, z nichž povstaly například Krušné hory a Podkrušnohorské pánve, Třeboňská a Českobudějovická pánev).

Celkový ráz krajiny je relativně pestrý, a to na malém území (nížinné oblasti a lužní lesy, pahorkatiny, množství nízkých pohoří).

3 geomorfologické celky (provincie) a jejich subprovincie.

Česká vysočina – Česká tabule, Poberounská subprovincie, Šumavská subprovincie, Krušnohorská s., Krkonoško-jesenická s., Českomoravská s.

Západní Karpaty – Vněkarpatské sníženiny, Vnější Západní Karpaty

Západopanonská pánev – Vídeňská kotlina (dolní toky Dyje a Moravy), pěstování vína

Vodstvo

Od čtvrtohor, kdy se po zdvižení okrajů Českého masívu, vytvořila současná říční síť, patří naše území k **úmoří tří moří**: Severního (největší část) – povodí Labe, Baltského (povodí Odry) a Černého moře (Morava . Dunaj). Hranice těchto úmoří leží v masívu Kralického Sněžníku (Trojmorski Wierch, Klepý). Území ČR je výraznou pramennou oblastí, kde se nalézají především horní a střední toky řek (Labe, Odra, Morava).

Celé území je poměrně bohaté na vodu, existuje častá regulace vodních toků (přehrady, energetické a rekreační využití), které se využívalo již od středověku. Tato hospodářská modelace krajiny přispěla k vytvoření řady rybničních soustav, z nichž nejvýznamnější je dnes Třeboňská, v minulosti také Pardubická). Existuje poměrně málo přirozených stojatých vodních ploch (ledovcová jezera na Šumavě, krasová v Moravském krasu, sesuvová v Mladoticích a). Z hlediska cestovního ruchu jsou významné minerální prameny, které se vyskytují na mnohých místech ČR – chladné, teplé (Teplice, Jáchymov, Jánské Lázně, Velké Losiny), horké (zřídla – Karlovy Vary). Většinou jsou bohatě prostoupeny minerály a některé z nich jsou i mírně radioaktivní (Jáchymov)

Klima

Většina území republiky leží v mírném klimatickém pásu s klasickým střídáním čtyř ročních období. Na západě je větší vliv přímořského pásu (častější srážky, západní větry). Existují však i některé srážkové stíny (Krušné hory – pěstování vína a chmele na Žatecku, Mělnicku) Východní oblasti jsou spíše sušší, v létě teplejší (proto pěstování teplomilných rostlin – víno (i červené) na jižní Moravě.

V poslední době se zdá, že v rámci globálního oteplení jsou patrné častější přívalové deště v letním období.

Biosféra

Významným předpokladem pro cestovní ruch je existence lesů, které pokrývají cca 1/3 našeho území. Pouze na několika málo místech se však zachovaly původní pralesy (Šumava), většinou se jedná o smrkové monokultury ze 16.-18. století.

Historická geografie českého státu

Z hlediska postavení českého území je třeba poprvé zmínit Čechy za doby **Keltů** (ca 4. století př. n. l., mladší doba železná - tzv. laténská). Naše území obýval kmen Bójů – latinsky Bojohemum – podle kterého dostalo naše území svůj název – Bohemia, La Boheme, Bohemia – tedy území, kde žijí Bójové.

V klasické české historiografii se za první stát považuje **Sámova říše** v 7. století, která však byla rozložena na území dnešního Slovenska a Maďarska a na východní část českého území zasahovala pouze svým okrajem.

Faktem zůstává, že od 2. století n. l. se na území České republiky dostávají **kmeny Slovanů**, kteří se na našem území dělili na množství kmenů (Čechové, Lužané, Lemuzi, Zličané,

Doudlebi, Charvati, Hanáci, Moravané, Holasici aj.). Postupně zřejmě došlo ke sjednocení nebo ovládnutí ostatních kmenů pod kmenem Čechů.

První historicky bohatě doloženým státním útvarem je **Velká Morava**, která je základem nejen české, ale i např. slovenské státnosti (kníže Pribina) a především se stala základem slovanské vzdělanosti a příklonu ke křesťanství (mise Konstantina a Metoděje roku 863 a Velkou Moravu na žádost Rostislava k byzantskému císaři Michalu III.).

Po zániku Velké Moravy koncem 10. století vzniká v českých zemích **Přemyslovská říše**, vázaná v mezinárodní politice především na východofrancké, později německé krále. (ve 20. století využil Hitler – viz spory okolo sv. Václava)) Historická geografie českých zemí hovoří o několikerém dobytí jižních zemí (dnešního Rakouska, Slovinska a Chorvatska – Korutany, Štýrsko) a severovýchodních zemí (především dnešní Polsko – Boleslav Chrabrý). Přejícně (za Karla IV.) bylo pod českou korunu zařazeno i část dnešních nových spolkových zemí v Německu – zejména Braniborsko).

V roce 1212 bylo české knížectví **Zlatou bulou Sicilskou** vyhlášeno dědičné české království (Země koruny České).

Od roku 1526 se české země nacházely v **rámci rakouské monarchie** až do roku 1918. V průběhu těchto téměř 400 let byla ztracena některá tradiční území „zemí koruny české“ (Lužice, Slezsko). Úsilí části české delegace na mírové konferenci v Paříži v 1918 i v Postupimi 1945 o navrácení některých tradičních území (Kladsko), skončilo neúspěchem.

Formování současných českých hranic

Hranice českých zemí však byly dány především jejich přirozenou hranicí – zejména vůči v severním, západním a jižním směru – Německo. Dohody z Versailles (Německo) a St. Germain (Rakousko) potvrzují novodobé hranice českého státu (třetí dohoda – Dohoda z Trianonu delimitovala hranice slovenské části tehdejšího Československa).

Hranice s Polskem vedla podle smluvně upravené hranice z roku 1922. Mezinárodně byla řešena otázka Těšínska roku 1920 - pomocí arbitráže na základě předchozího lokálního konfliktu Československa s Polskem (blíže k této problematice např. Bělina, P. a kol. Dějiny zemí koruny české, Paseka Praha, 1995, s. 155-164) došlo k rozdělení tohoto území. Větší část strategických uhelných zásob zůstala v české části, což se v roce 1938 stalo součástí polských revizionistických nároků vůči tehdejší ČSR.

Hranice česko-slovenské přejícně dodržovaly princip málo delimitované hranice mezi českou a slovenskou částí bývalé federace (hranice byly delimitovány a demarkovány v letech 1939-1940) a po některých úpravách byly definitivně stanoveny až vytyčením hranic, které probíhalo do roku 1997.

Geopolitická poloha České republiky

V první fázi historického vývoje (10.-16. století) bylo území České republiky (Země Koruny české) vázáno především na Německý stát jako nástupce Východofrancké říše. Odtud plynulo i naše pozdější členství v rámci konglomerátu státních útvarů pod názvem Svatá říše římská národa Německého, byť se zcela zvláštním statutem (právo volit císaře, geopoliticky stabilní region a nejvíce konsolidovaný).

Od roku 1526, kdy se Země koruny české stávají nejprve personální unií a později plnou součástí Rakouska, ztrácí česká území svůj samostatný geopolitický význam. Jejich strategická poloha byla především jako nárazníkové pásmo mezi Německými státy a Rakouskem.

Tato poloha se projevila zejména v 60. letech 19. století v počátcích formování silného a sjednoceného německého státu (válka rakousko-pruská z roku 1866). Vcelku však lze říci, že s výjimkou Třicetileté války se českému území, jako slovanská výspa mezi germánskou civilizací (německé státy, Rakousko), vyhýbaly výrazné válečné konflikty. Naopak poloha na

tranzitní trase z Rakouska do Pruska přispěla ve větší míře k rozvoji průmyslového zázemí a dopravní infrastruktury (výstavba železnic od poloviny 19. století).

Se sjednocením Německa (1871) a expanzí Ruska do střední Evropy (trojí dělení Polska 1772, 1793, 1795) se stále zřetelněji projevovala poloha mezi germánským vlivem a jemu vyvažujícím slovanským vlivem (viz slavjanofilové v 19. století), reprezentovaným pro českou politickou špičku zejména Ruskem, jakožto jediným samostatným slovanským státem. Poloha nárazníkové zóny mezi Německým státem a Ruskem (později Sovětským svazem) zůstala („Benešův“ most mezi Západem a Východem) nám zejména po vzniku samostatného státu přinesla mnohé komplikace (1938 – obsazení Německem, 1945 – připadnutí pod sovětskou sféru vlivu).

Současná geopolitická situace

Česká republika je stát ve střední Evropě s výraznou orientací na germánské prostředí (Německo a Rakousko jako ekonomicky vyspělé země). V průběhu 20. století se však tato orientace vzala za své. Po první světové válce jsme za své hlavní spojence považovali Francii a Velkou Británii (německý vliv zůstal díky početné německé menšině). Díky mezinárodně-politickým dohodám z Jalty a Postupimi z roku 1945 bylo území tehdejšího Československa přiřazeno k zóně vlivu Sovětského svazu a po převratu roku 1948 se definitivně zhroutil Benešova koncepce Československa (most mezi Východem a Západem – tento koncept s po celé střední a východní Evropě objevil několikrát). Výrazným jevem po 2. světové válce bylo pochopitelné odvrácení od orientace na německé prostředí (vč. vyhnání Němců jako významné kulturní složky české kultury), čímž území české ho státu bylo zbaveno své multikulturality, která je dnes je velmi zvolna obnovována (alespoň v Praze). V tehdejší Československu se prosazoval především sovětský vliv (s orientací na ruštinu).

Vývoj po roce 1989 je charakterizován naopak podobně pochopitelnou přeměnou orientací v zahraniční politice – Evropská unie a Spojené státy americké. Podobné trendy lze pozorovat i ve společenském měřítku – vliv multikulturního evropského prostředí a zejména „amerikanizace“. Zároveň s tímto je patrný odliv pozornosti od „tradičních“ oblastí – nejen bývalého Sovětského svazu (později Ruska), ale i podceňování našich středoevropských sousedů (dodnes málo znalostí o Polácích, Maďarech, ale i o Slovensku, Slovinsku nebo Pobaltí, nehovoříce již o dalších zemích vzdálenějšího světa). Ve druhé polovině 90. let proběhla snaha o navázání bližší spolupráce mezi státy tzv. Visegrádské čtyřky a CEFTA. Otázkou zůstává jistá „virtualita“ a pouhá efektnost této spolupráce.

Vstupem do EU od 1. května 2004 se geopolitická poloha České republiky v rámci této organizace posunula blíže k jejímu středu. ČR je „vnitřním“ státem EU, nemá tedy žádné vnější hranice. Strategickým partnerem pro ČR i v nové evropské „pětadvacítce“ zůstává Německo, ale v evropských orgánech jsou pro nás z hlediska taktiky velmi důležité prakticky všechny státy EU (velké i malé). Velmi vhodné by bylo nadále koordinovat naše kroky s dalšími sousedními státy (tj. skupina V4+Rakousko).

PRAHA

Geograficky je Praha rozložena v centrální části České republiky (tj. strategická poloha), na brodu významné řeky (Vltava).

Přírodní předpoklady

Pražský reliéf je rozbrázděn hlubokými údolními vytvořenými potoky. Centrum města je malebně rozloženo **okolo několika pahorků (Hradčanský pahorek, Petřín, Žižkovský pahorek)**. Nejvyššími vrcholky jsou však v západní části **Kopanina (391 m)** a **Bílá Hora (380 m)**, místo tragické porážky českých stavů roku 8.11.1620. V severní části je významnější hřbet s vrcholkem **Ládví (355 m)**. V okolí řeky Vltavy, zejména čtvrti Holešovice nebo Karlín, tvoří nížina.

Páteří vodstva je řeka **Vltava**, do které se v jižní části vlévá **Berounka**. Kromě Vltavy jsou z hlediska reliéfu i využití pro cestovní ruch důležité některé potoky, které často vytvářejí členitý terén s malebnými údolními (přírodní rezervace). Z pravé strany tak Vltava přibírá zejména **Libušský potok** (Modřanská rokle), **Kunratický potok**, **Botič** (Nuselské údolí, Hostivařská nádrž) a **potok Rokytka**. Z levé strany přibírá Vltava **Prokopský a Dalejský potok** (přírodní rezervace Prokopské údolí), **Motolský potok**, **Šárecký potok** (vodní nádrž **Džbán, Šárecké údolí**), **Únětický potok** (Tiché údolí).

Historie a historická geografie Prahy

Již Keltové měli zájem o poměrně úrodnou rodinu na soutoku Vltavy a Berounky (hradiště **Závist**). Okolo roku 870 byl založen Pražský hrad (legenda o Libušině proroctví), kde byla postavena rotunda sv. Víta. (926). Teprve v této době byl založen Vyšehrad, a tak se pověst o založení neshoduje se skutečností. Zpočátku byla Praha koncentrována především do Pražského hradu, z něhož vycházely obchodní a spojovací cesty (Via Magna). Na protějším břehu Vltavy vzniklo v 10. století i dnešní **Staré město**, které bylo vymezeno vodním příkopem a hradbou přibližně dnešními ulicemi Revoluční, Na Příkopěch, na Můstku (vchod do města), 28. října a Národní.

Během 13. a 14. století byly dotvořeny 4 základní části pražského centra, kromě Starého města a Vyšehradu i **Malá Strana** (okolo 1257), **Hradčany** (okolo 1320) **Nové město** (1348). Roku 1784 byly tyto relativně oddělené části spojeny v jedno město a celé město bylo až do roku 1866 obklopeno hradbami.

Po jejich zrušení byl vytvořen předpoklad k dalšímu rozvoji města. Pod administrativu Prahy se dostalo několik vnějších obcí, dnes tvořících **vnitřní kruh Prahy**: Smíchov, Karlín, Žižkov, Vinohrady, Libeň, Břevnov. Roku **1922** vznikla spojením 38 obcí tzv. **Velká Praha**, ve které se sdružovaly průmyslové zóny s příslušnou infrastrukturou (dnes Žižkov, Libeň, Smíchov) a luxusní čtvrti (Podbaba, Střešovice, Dejvice). Po 2. světové válce došlo k dalšímu zvětšení Velké Prahy výstavbou nových sídlišť a město dostalo současnou **vnější zónu**, kam spadá např. Jižní Město, Prosek, Chodov, Háje, Jihozápadní město).

Do Velké Prahy dále patří **okrajové zóny**, často využívané pro rekreaci (Kunratice, Zbraslav, Šárka). V současné době jsou tyto plochy často využívány pro výstavbu satelitních měst. V této zóně sídlí také letiště Ruzyně.

Za územím Velké Prahy se v její bezprostřední blízkosti rozkládá několik přilehlých vesnic, ze kterých dnes drtivá většina dojíždí do Prahy za prací. I zde vznikají satelitní města (Říčany, Průhonice – průhonický park, Brandýs n- L. - Stará Boleslav), Roztoky u Prahy, Úvaly aj.)

Ekonomicky je Praha nejvyspělejším regionem ČR – HDP zde dosahuje cca 128% průměru EU (celá ČR cca 60%). Příčinou je významný růst investic a cestovního ruchu, který vytvořil

nové pracovní příležitosti (tj. nejnižší nezaměstnanost v republice (cca 3,2%). Vysoký příliv cizinců také způsobil, že Praha se stala značně kosmopolitním městem, stojícím na jednom z nejvyšších žebříčků popularity mezi zahraničními návštěvníky.

Památky

Pražský hrad

Národní kulturní památka, symbol více než tisíciletého vývoje českého státu. Od svého vzniku v poslední čtvrtině 9. století se neustále vyvíjí po celých jedenáct set let. Je to monumentální komplex palácových, úředních, církevních, fortifikačních a obytných staveb všech slohových období. Rozkládá se kolem tří nádvoří na ploše 45 hektarů. Původně byl sídlem českých knížat a králů, od r. 1918 sídlem prezidenta.

Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha. Gotická katedrála, duchovní symbol českého státu, byla založena r. 1344 na místě původní románské rotundy Janem Lucemburským a jeho syny Karlem a Janem Jindřichem podle plánů Matyáše z Arrasu (do r. 1352), později Petra Parléře (1356 - 1399). Stavba trvala téměř 600 let a definitivně byla dokončena až v r. 1929. Kromě vzácné umělecké výzdoby, kaple sv. Václava a hrobky českých králů v podzemí jsou zde rovněž uloženy korunovační klenoty.

Starý královský palác. Do 16. století sídlo českých knížat a králů, vystavěn na pozůstatcích románského Soběslavova paláce. Další přestavby v gotickém i renesančním slohu iniciovali významní čeští králové Přemysl Otakar II., Karel IV., Václav IV. nebo Vladislav Jagellonský. Nejpozoruhodnější je gotický Vladislavský sál - největší světský prostor středověké Prahy (1487 - 1500 Benedikt Rejt) s pozoruhodnou krouženou klenbou, dnes místo konání prezidentských voleb a slavnostních státních akcí.

Bazilika sv. Jiří. Nejstarší zchovalá kostelní stavba Pražského hradu a nejjachovalejší románská architektura v Čechách. Založena kolem r. 920 knížetem Vratislavem I., přestavěna ve 12. století, barokní průčelí je ze 17. století. Významná je kaple sv. Jana Nepomuckého a kaple sv. Ludmily, babičky sv. Václava, první české křesťanské mučednice.

Klášteř sv. Jiří. Nejstarší klášteř v českých zemích, založen r. 973 knížetem Boleslavem II. a jeho sestrou Mladou pro řád benediktinek. R. 1782 byl v rámci reformy císaře Josefa II. zrušen a sloužil jako kasárna. Dnes je zde umístěna jedna z expozic Národní galerie.

Obrazárna Pražského hradu. Vybudována v šedesátých letech našeho století na místě bývalých koníren. Sbírký pocházejí ze zbytků tzv. Rudolfových sbírek i z pozdější doby (Tintoretto, Tizian, Rubens, české barokní umění aj.).

Lobkovický palác. Postaven v 16. století rodem Pernštejnů, od r. 1627 v majetku Lobkoviců. Barokní podoba paláce je dílem Carla Luraga (1651 - 1668). Dnes je zde umístěna expozice Národního muzea.

Prašná věž Mihulka. Dvacet metrů vysoká věž, od 13. století součást hradního opevnění. Kdysi sloužila jako sklad střelného prachu. Dnes je zde stálá expozice středověkého uměleckého řemesla, astrologie a alchymie.

Zlatá ulička. Malé domky vestavěné v gotickém opevnění. Od 16. století zde bydleli hradní střelci a řemeslníci. V **domku č. 22** pracoval v letech 1916 - 1917 **Franz Kafka**.

Daliborka. Pevnostní věž postavená r. 1496 Benediktem Rejtem jako součást hradního opevnění. Do r. 1781 sloužila jako žalář. Je pojmenována podle prvního vězně, Dalibora z Kozojed. Daliborův příběh zhudebnil Bedřich Smetana v opeře Dalibor (1868).

Letohrádek královny Anny. Nejčistší renesanční architektura v Praze z let 1535 - 1537 podle projektu Paola della Stelly, dostavěná architektem Wohlmutem. V zahradě letohrádku se nachází Zpívající fontána ze zvonoviny, rozeznívaná kapkami padající vody, dílo Tomáše Jaroše z let 1564 - 1568. V letohrádku se pořádají výstavy.

Míčovna. Renesanční stavba zdobená sgrafity, umístěná v Královské zahradě. Výstavní a koncertní síň.

Jízdárna Pražského hradu. Barokní stavba z konce 17. století, výstavní síň.

Zahrady Pražského hradu. Královská zahrada - založena r. 1534; Jižní zahrady - Rajská, Hartigovská, Na Valech; dále zahrada Na Baště, Na terase Jízdárny, Horní a Dolní Jelení příkop a Masarykova vyhlídka.

Hradčany

Loreta. Mariánské poutní místo s **kopíí Svaté chýše - Santa Casy** (G. Orsi, 1626 - 1627) a barokním kostelem Narození Páně (K. I. Dienzenhofer, 1734 - 1735), obklopené ambitem a kaplemi. Ve věži je umístěna zvonkohra s 27 loretánskými zvonky hrající mariánskou píseň Tisíckrát pozdravujeme Tebe (každou celou hodinu 8.00 - 18.00). Vzácný je tzv. Loretánský poklad, soubor bohoslužebných předmětů ze 16. - 18. století. Nejproslulejší je Diamantová monstrance zdobená 6 222 diamanty.

Strahovský klášter. Klášter řádu **premonstrátů** byl založen r. 1140 Vladislavem II. Dnešní barokní podoba je z 2. poloviny 17. a z 18. století (J. B. Mathey, A. Lurago, I. J. Palliardi). V areálu se nachází kostel Nanebevzetí Panny Marie (1743 - 1752), Strahovská obrazárna, vzácná Strahovská knihovna s množstvím středověkých iluminovaných rukopisů, map, globů a grafických listů, barokní Teologický sál (1671 - 1679) a klasicistní Filozofický sál (1785 - 1794) zdobený freskami A. Maultbertsche.

Černínský palác. Ministerstvo zahraničních věcí.

Hradčanské náměstí. Řada renesančních a barokních paláců (**Schwarzenberský, Arcibiskupský, Šternberský** – Národní galerie, **Toskánský** – Ministerstvo zahraničních věcí).

Malá Strana a Karlův most

Nerudova ulice. Domovní znamení – dům **U dvou slunců (Jan Neruda)**, U housliček, U zlatého lva, U zlaté podkovy aj.). Thun-Hohenštejnský palác (sídlo italského velvyslanectví).

Petřínská rozhledna. Šedesát metrů vysoká železná věž, postavena v rámci Jubilejní výstavy r. 1891 F. Prášilem jako volná kopie pařížské Eiffelovy věže. Na vrchol vede 299 schodů.

Bludiště. Pavilon bývalého Klubu českých turistů, postavený pro Jubilejní výstavu r. 1891, později přenesený na Petřín. Uvnitř zrcadlové bludiště a dioráma Boj pražských studentů se Švédy na Karlově mostě r. 1648.

Chrám sv. Mikuláše. Jedna z nejvýznamnějších staveb pražského baroka s dominantní kopulí a zvonici (architekti **K. Dienzenhofer**, **K. I. Dienzenhofer**, A. Lurago, 1704 - 1756). Také vnitřní výzdoba chrámu je ukázkou vrcholného baroka (J. L. Kracker, K. Škréta). Na varhanách zde hrál za svého pobytu v Praze W. A. Mozart. Přístupná je i zvonice chrámu sv. Mikuláše s vyhlídkou na Malou Stranu a se stálou expozicí Hudba pražských kůrů.

Kostel Panny Marie Vítězné. Raně barokní stavba z r. 1611 (architekt G. M. Filippi), přestavěna v letech 1634 - 1669 řádem karmelitánů. Kostel je proslulý díky španělské voskové sošce **Pražského Jezulátka**, darované Polyxenou z Lobkovic (1628).

Valdštejnská zahrada. Raně barokní zahrada, přísně geometricky řešená, budovaná souběžně s Valdštejnským palácem v letech 1623 - 1629. Dominantu tvoří impozantní salla terrena, dále je zde mj. umělá krápníková jeskyně, kašna s bronzovou sochou Venuše, galerie bronzových plastik od Adriana de Vries - jsou to však odlitky originálů, které na konci třicetileté války odvezla švédská armáda. V letním období je zahrada místem konání koncertů a divadelních představení.

Valdštejnský palác. Rozlehlý palácový komplex, první monumentální světská barokní stavba v Praze, kterou dal v letech 1623 - 1630 vybudovat Albrecht z Valdštejna. Dnes je zde **sídlo Senátu České republiky**.

Thunovský palác. Sídlo Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Zahrady pod Pražským hradem. **Vrtbovská zahrada** - terasová barokní zahrada, dílo F. M. Kaňky z doby okolo r. 1720. Bohatá sochařská výzdoba je od M. Brauna. Otevřena po rozsáhlé rekonstrukci v r. 1998; **Ledeburská zahrada** - barokní, terasovitá zahrada z 1. třetiny 18. století, upravená později zřejmě podle I. J. Palliardiho. Uprostřed salla terrena a kašna se sochou Giganta; **Malá Pálffyovská zahrada** - založena na terasách v 1. polovině 18. století, dodatečně vybavená schodištěm. V roce 1997 připojena po rozsáhlé rekonstrukci **Velká Pálffyovská zahrada**.

Karlův most. Nejstarší pražský most, vznikl na místě **Juditina mostu** pobořeného r. 1342 povodní. Kamenný či Pražský most, od r. 1870 nazývaný Karlův, byl založen r. 1357 Karlem IV. Podle posledních výzkumů stavbu zahájil mistr Otto a dokončil ji r. 1402 **Petr Parlář**. Most je po obou stranách opevněn věžemi (Malostranské mostecké věže, Staroměstská mostecká věž). Od r. 1683 do r. 1928 osazeno na pilíře mostu 30 soch a sousoší světců (M. Braun, F. M. Brokoff aj.). Délka mostu je 515 metrů, šířka 10 metrů.

Malostranské mostecké věže. Menší věž je románská, pochází z 12. století a jde o pozůstatek Juditina mostu. Vyšší, o 200 let mladší (1464), navazuje svou **pozdně gotickou architekturou** na Parlářovu Staroměstskou mosteckou věž.

Staroměstská mostecká věž. Vstupní brána na Karlův most ze Starého Města, nejkrásnější brána gotické Evropy, je dílem dvorské huti. Byla dokončena před r. 1380. Má bohatou sochařskou výzdobu - znaky zemí koruny české v době vlády Karla IV., sochy sv. Víta, Karla IV., Václava IV., sv. Vojtěcha a Zikmunda.

Kampa. Ostrov vytvořený kanálem Čertovkou, na nichž vyrostlo několik mlýnů. Centrem je náměstí Na Kampě, v jehož jižní části je výrazný **dům Jana Wericha** (silně poničený povodněmi v roce 2002). Za tímto domem začíná **park Kampa**.

Staré Město

Křížovnické náměstí - kostel sv. Salvátora. Dnešní chrám vznikl na základech husity poničeného dominikánského klášterního kostela sv. Klimenta ve dvou renesančních etapách v letech 1578-82 a 1600-1601. Kolem r. 1650 byl upraven novobarokně za účasti C. Luraga. Členité západní průčelí s trojdílným portikem, balustrovou atikou a mohutným štítem vyzdobil po polovině 17. století sochami světců J. J. Bendl autor i další sochařské a štukové dekorace v interiéru.

Klementinum. Areál nejstarší **jezuitské koleje** v Čechách založené roku 1555 je nejrozsáhlejším stavebním komplexem po Pražském hradu. Zaujímá významnou polohu při staroměstském vyústění Karlova mostu místě staršího dominikánského kláštera a několika desítek středověkých domů. Soubor barokních staveb koleje vyrůstal postupně od roku 1644. Po zrušení jezuitského řádu roku 1773 byl areál využíván k více účelům a v jeho zdech působila řada významných osobností vědeckého a kulturního života. Dnes je **sídlem Národní a Státní technické knihovny** a v jeho archívech je ukryto mnoho nejcennějších svazků českého rukopisného bohatství (mnohé fondy byly poškozeny při povodních roku 2002).

Karlova ulice. několik zajímavých renesančních a barokních domů se znameními – U zlatého jednorožce, U zlaté studně, U francouzské koruny (J. Kepler, 1607-1612)

Staroměstské náměstí. Nejvýznamnější náměstí historické Prahy. Vzniklo ve 12. století a bylo svědkem mnoha historických událostí. Vedle Staroměstské radnice a **chrámu Matky Boží před Týnem** (viz dále) je dominantou náměstí barokní **kostel sv. Mikuláše** (K. I. Dienzenhofer, 1732 - 1735), **rokokový palác Kinských**, kde je dnes umístěna grafická sbírka Národní galerie (viz str. 31), **Dům U kamenného zvonu** - gotický městský palác ze 14. století, dnes koncertní a výstavní prostor Galerie hl. m. Prahy, **pomník Mistra Jana Husa** od Ladislava Šalouna (1915). V dlažbě náměstí je vyznačeno místo popravy 27 českých pánů (21. 6. 1621) a pražský poledník.

Staroměstská radnice s orlojem. Zřízena r. 1338 jako sídlo samosprávy Starého Města. Gotická nejstarší část komplexu s věží, arkýřovou kaplí a s bohatou znakovou výzdobou je z 2. poloviny 14. století. Na [orloji](#) (počátek 15. století) se každou celou hodinu mezi 9.00 - 21.00 hod. objevuje 12 apoštolů, v dolní části je umístěna kalendářní deska se znameními zvěrokruhu od Josefa Mánesa (1865). Východní novogotické křídlo radnice bylo zničeno 8. 5. 1945 a již nebylo obnoveno.

Chrám Matky Boží před Týnem. Nejpůsobivější gotická sakrální stavba v Praze, budovaná od poloviny 14. století do počátku 16. století; na konci 17. století byl interiér barokně přestavěn. Chrám je zajímavý mj. oltářními obrazy Karla Škréty a **náhrobkem hvězdáře Tycha de Brahe**.

Týnský dvůr - Ungelt. Jedna z historicky nejvýznamnějších lokalit, blok zástavby mezi ulicemi Týnskou, Štupartskou a Malou Štupartskou, který vznikl pravděpodobně již v 11. století. Původně opevněný kupecký dvorec, kde se vybíralo clo - ungelt - odtud název celého areálu. V Ungeltu zanechaly stopy všechny významné stavební slohy, které prošly Prahou.

Nejvýznamnější stavbou je zde Granovský palác, jeden z nejzachovalejších renesančních skvostů v Praze. V průběhu let 1984 - 1996 prošel celý areál rozsáhlou rekonstrukcí a dnes slouží jako kulturní, obchodní a administrativní centrum.

Prašná brána. Monumentální vstup do Starého Města; gotická stavba z r. 1475 vybudovaná Matějem Rejskem. Dříve sloužila jako sklad střelného prachu. Na konci 19. století přestavěna J. Mockerem.

Obecní dům. Secesní stavba z let 1905 - 1911 (A. Balšánek, O. Polívka) **na místě bývalého Králova dvora**, sídla českých králů od konce 14. stol. do r. 1483. Bohatá secesní vnější i vnitřní výzdoba je dílem A. Muchy, M. Švabinského, J. V. Myslbeka aj. Ve středu budovy je monumentální Smetanova síň - místo konání mezinárodního hudebního festivalu Pražské jaro, řady dalších koncertů a významných společenských akcí.

Betlémská kaple. Založena r. 1391 pro česká kázání; **působíště Jana Husa** v letech 1402 - 1412, r. 1661 přeměněna jezuitou v katolický kostel, r. 1786 zbořena. V letech 1950 - 1952 postavena replika původní podoby (architekt J. Fragner).

Stavovské divadlo. Klasicistní budova z let 1781 - 1783, proslulá **světovou premiérou opery W. A. Mozarta Don Giovanni** (29. října 1787). Od r. 1799 patřilo divadlo českým stavům. 21. prosince 1834 zde poprvé zazněla píseň **Kde domov můj**, která se později stala českou národní hymnou. Dnes se zde uvádí činoherní, baletní a operní představení.

Rudolfinum (Dům umělců). Novorenesanční budova postavená v letech 1876 - 1884 (architekti J. Zítka, J. Schultz). Původně zde byla obrazová galerie, muzejní sbírky a koncertní síň; v letech 1918 - 1938 a 1945 - 1946 sloužila Národnímu shromáždění, od r. 1946 je sídlem České filharmonie. Hlavní sál - **Dvořákova síň** - je světově proslulý každoročními koncerty hudebního festivalu Pražské jaro.

Karolinum. Rozsáhlý blok budov, od 14. století **sídlo Karlovy Univerzity** - nejstaršího vysokého učení ve střední Evropě. V prvním poschodí se nachází Velká aula, využívaná při slavnostních příležitostech (promoce aj.). Vnější barokní vzhled Karolina je výsledkem přestavby z r. 1718. V přízemí se nacházejí výstavní prostory.

Josefov - pražské Židovské Město

Vzniklo ve 13. století; na jeho dnešní podobě se značným dílem podílela velká asanační přestavba v letech 1893 - 1913, při níž se podařilo zachovat jen několik nejvýznamnějších památek na mnohasetletou historii pražských Židů. Přesto tvoří nejzachovalejší celek židovských památek v Evropě. S výjimkou Staronové synagogy patří do areálu Židovského muzea.

Staronová synagoga. Nejstarší dochovaná synagoga ve střední Evropě. Raně gotická stavba z konce 13. století s bohatou kamenickou výzdobou a starobyrou vnitřní výbavou (kovaná gotická mříž, kované lustry). Dodnes slouží jako modlitebna a **hlavní synagoga Pražské židovské obce**.

Starý židovský hřbitov. Vznikl v 1. polovině 15. století, jako pohřebiště sloužil do r. 1787. Mezi 12 000 gotickými, renesančními i barokními náhrobky je i hrob rabiho Jehudy Löwa (1609) a Mordechaje Maisela (1601).

Pinkasova synagoga. Památník 77 297 obětem nacistické genocidy. Dětské kresby z koncentračního tábora Terezín.

Maiselova synagoga. Stálá expozice: Dějiny Židů v Čechách a na Moravě od 10. do 18. stol.

Klausová synagoga. Stálá expozice: Židovské tradice a zvyky.

Obřadní síň. Stálá expozice: Židovské tradice a zvyky - Běh života.

Španělská synagoga. Stálá expozice: Dějiny Židů v Čechách a na Moravě od emancipace do současnosti.

Nové Město, Vyšehrad a okolí

Národní divadlo. Novorenesanční budova postavená v letech 1868 - 1881 z celonárodních sbírek (**architekt J. Zíték**) a obnovená po požáru r. 1883 (architekt J. Schultz). Vnější i vnitřní výzdoba je dílem umělců **generace Národního divadla** - M. Alše, F. Ženíška, V. Hynaise, J. V. Myslbeka aj.

Novoměstská radnice. Gotický komplex budov z přelomu 14. a 15. století, renesančně přestavěný v 16. století. Zahrnuje věž s kaplí Panny Marie, dvě gotické síně se žebrovými klenbami, renesanční sál. Sídlo samosprávy Nového Města v letech 1377 - 1784. Dějiště **defenestrace katolických konšelů pražskými husity** 30. 7. 1419, již začala husitská revoluce.

Pomník sv. Václava. Pomník z r. 1912 je dílem J. V. Myslbeka. Bronzovou jezdeckou sochu knížete Václava obklopují sochy čtyř českých světců - sv. Ludmily, sv. Prokopa, sv. Anežky a sv. Vojtěcha.

Vyšehrad. Podle starých pověstí nejstarší sídlo českých knížat, legendární kněžny Libuše a prvních Přemyslovců. Ve skutečnosti zdejší hradiště vzniklo později než Pražský hrad, asi v polovině 10. století. Ve 2. polovině 11. a v 1. polovině 12. století byl Vyšehrad hlavním sídlem přemyslovských knížat, v té době se zde rozvinula velkorysá stavební činnost. V areálu lze mj. navštívit vzácnou **románskou rotundu sv. Martina** z 11. století, **gotický kostel sv. Petra a Pavla** (přestavěn novogoticky na konci 19. století), **Vyšehradský hřbitov**, od r. 1869 sloužící jako pohřebiště významných osobností českého národa se společnou hrobkou - **Slavínem**, podzemní kasemata, v nichž jsou umístěny originály některých barokních soch z Karlova mostu.

Pomník Jana Žižky z Trocnova. Jezdecká socha husitského vojevůdce podle modelu B. Kafky, odlita r. 1946 a osazena r. 1950. Podle listiny UNESCO největší jezdecká bronzová socha na světě.

Břevnovský klášter, Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty. Klášter založen r. 993 knížetem Boleslavem II. a biskupem Vojtěchem. Dnešní podoba komplexu budov s kostelem sv. Markéty, konventem a prelaturou z let 1708 - 1745 (stavitel K. I. Dienzenhofer) představuje vrcholné dílo baroka.

Průmyslový palác. Původně výstavní objekt postavený pro **Jubilejní výstavu r. 1891**. Jedna z nejvýznamnějších secesních památek v Praze je tvořena ocelovou obloukovou konstrukcí 238

metrů dlouhou, uprostřed s 51 metrů vysokou věží. Palác je přístupný v době konání výstav, veletrhů a různých společenských akcí.

Typické památky stavebních slohů

Románský sloh: bazilika sv. Jiří (Pražský hrad), rotunda sv. Martina (Vyšehrad), rotunda sv. Kříže (Karoliny Světlé), rotunda sv. Longina (Na Rybníčku), podzemí domu č. 222 v Řetězové ulici

Gotika: klášter sv. Anežky České (ul. U Milosrdných), Staronová synagoga (Červená ul.), Karlův most s mosteckými věžemi, katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha - východní část (Pražský hrad), Prašná brána (Na Příkopě), chrám Matky Boží před Týnem (Staroměstské nám.)

Renesance: Letohrádek královny Anny (Mariánské hradby), okno Vladislavského sálu (Pražský hrad, Starý královský palác), Míčovna v Královské zahradě (Pražský hrad), Schwarzenberský palác (Hradčanské nám. 2), dům U Minuty (Staroměstské nám. 2)

Baroko: Valdštejnský palác (Valdštejnské nám.), chrám sv. Mikuláše (Malostranské nám.), Loreta (Loretánská), kostel sv. Jakuba (Malá Štupartská), Trojský zámek (U Trojského zámku)

Rokoko: palác Kinských (Staroměstské nám. 12), palác Sylva-Taroucců (Na Příkopě 10)

Klasicismus a empír: Stavovské divadlo (Ovocný trh), průčelí Slovanského domu (Na Příkopě 22), kostel sv. Kříže (Na Příkopě 16), palác U Hybernů (nám. Republiky)

Historické slohy: kostel sv. Petra a Pavla (Vyšehrad), kostel sv. Ludmily (nám. Míru), Národní divadlo (Národní tř. 2), Národní muzeum (Václavské nám. 68), Rudolfinum (nám. Jana Palacha)

Secese: Obecní dům (nám. Republiky 5), hotel Evropa (Václavské nám. 25), hotel Paříž (U Obecního domu 1), Hlavní nádraží - stará budova (Wilsonova), Topičův dům (Národní tř. 9), Průmyslový palác (Výstaviště)

Kubismus: Dům U Černé Matky Boží (Celetná 34), palác Adria (Národní tř./Jungmannovo nám.), budova ČSOB (Na Poříčí 24), obytný dům v Neklanově ul. 30, trojdům na Rašínově nábřeží před Vyšehradským tunelem

Funkcionalismus: Terasy na Barrandově, Veletržní palác (Dukelských hrdinů 47), Obchodní dům Bílá labuť (Na Poříčí 23), paláce Alfa a Blaník (Václavské nám. 28 a 56).

STŘEDNÍ ČECHY

Území Středočeského kraje je tvořeno tzv. typickou českou krajinou. V centru leží tzv. **Pražská plošina**, která pokrývá i hlavní město Praha a okolí.

Jižní část kraje pokrývají nízké pahorkatiny – **Středočeská pahorkatina**, která se dále dělí Benešovskou a Vlašimskou pahorkatinu. Páteřními řekami jsou zde Vltava a Sázava. Na **Vltavě** jsou významné přehrady (**Orlík, Kamýk, Slapy, Štechovice**). Místy velmi členité údolí **Sázavy** tvoří velmi atraktivní oblasti pro pěší či vodáckou turistiku.

Až na jihozápadní okraj Prahy se táhne pásmo **Brd** s nejvyššími vrcholy **Tok** (865 m) a **Praha** (863 m). Veřejnosti je přístupná pouze část Brdského horského pásma – zbytek zaujímá vojenský prostor.

Zajímavou geologickou a turisticky atraktivní oblastí je vápencové zemí **Českého krasu** (Koněpruské jeskyně). V západní části je přírodně velmi zachovalá **Křivoklátská vrchovina** vyhlášená jako biosferická rezervace UNESCO. Na severozápadě kraje se opět „vlní“ krajina pahorkatiny **Džbán** a **Rakovnická pahorkatina**. Celou oblast odvodňuje rovněž vodácky zajímavá řeka Berounka.

Severní část kraje vyplňuje subprovincie **Česká tabule**, rozdělená na několik částí. Především se jedná o **Polabskou a Pooherskou nížinu** s páteřní řekou Labe, respektive jeho levobřežním přítokem Ohří. Jde o velmi úrodnou oblast, jejíž teplota umožňuje v některých oblastech i **pěstování vína (Mělnicko)**. Z výraznějších horských vrcholů se vyjímá samostatný vulkán **Říp**. Českou tabulí protékají některé významnější pravobřežní přítoky Labe – **Cidlina, Mrlina, Jizera**.

Okolí Prahy

Bývalé okresy Praha-východ a Praha-západ jsou **příměstskými regiony hlavního města Prahy** a svou malebností také vyhledávanou rekreační zónou jejich obyvatel.

Na jeho území se nachází několik odlišných fyzickogeografických celků. Na severu se rozkládá **Polabská nížina**, jíž protékají řeky **Labe a Jizera**, dále **roviny Pražské plošiny** na severu a západě a **Dobříšská pahorkatina** s hlubokým **údolím Vltavy** na jihu a **Hřeben** na jihozápadě. K nejzajímavějším oblastem patří Národní přírodní památky Černá rokle – součást **CHKO Český kras** (otisky graptolitů a trilobitů) a Medník - jediné místo výskytu kandíku psího zubu v Čechách. Jižní část regionu zdobí **Sázava**. Bohatstvím historických památek, ilustrujících středoevropský dějinný a kulturní vývoj a přírodními skvosty (**přírodní parky Dolní Povltaví a Velkopopovicko**, Národní přírodní rezervace Větrušická rokle a Voděradské bučiny, přírodní rezervace Hrbáčkovy tůňe, Klánovický les - Cyrilov, Lipovka atd.) láká region k turistice a poznávání. Členitost terénu s řekami a rybníky se nabízí ke sportovnímu využití.

Osídlení kraje se datuje od staré doby kamenné dokládají četné archeologické nálezy. Některé významné kultury jako např. řivnáčská a unětická získaly dokonce jméno podle zdejších nalezišť. Již od pozdní doby kamenné bylo obydleno **hradištěm Závist**, kde vybudovali ve 2. století př. n. l. Keltové mohutné oppidum. V 9. století měl na **Levém Hradci** své hlavní sídlo zakladatel českého státu, kníže Bořivoj, který tu založil **kostel sv. Klimenta. Souměstí Brandýs nad Labem - Stará Boleslav** je přímo klenotnicí kulturních památek a historických, občanských i církevních staveb. Také ostatní města a obce jsou vyzdobeny překrásnými kostely, kaplemi, zvonnicemi a domy, nechybí ani zámky a tvrze. Ve 13. století byla postavena románská rotunda v Holubicích. Významné jsou **zříceniny hradů v Jenštejně, na Okoři** a v Říčanech, **tvrze (Roztoky, Litovice)** a některé kostely (Jílové u Prahy). Renesančními stavbami jsou **zámky v Průhonících a Roztokách**. V 17. století byl vybudován barokní zámek v Mníšku pod Brdy a vzniklo poutní místo Skalka (K. I. Dienzenhofer).

Z okolí Prahy pochází řada významných osobností českého písemnictví, umění (**Josef Lada**) a techniky, nemálo českých i světových veličin zde pobývalo a zanechalo stopy svého působení.

Díky příznivé poloze v zázemí Prahy a svým přírodním podmínkám je území významnou rekreační oblastí. Mezi nejatraktivnější místa patří dolní Posázaví, Povltaví, Poberouní a Mníšecko.

Hlavní památky - sever

BRANDÝS NAD LABEM - STARÁ BOLESLAV - zámek z roku 1565, **kostel sv. Václava** - **Národní kulturní památka**, kostel Nanebevzetí Panny Marie - Národní kulturní památka, okresní muzeum Praha - východ

HRUSICE - Památník Josefa Lady - život a dílo, expozice modelů ladovských a hrusických motivů na Obecním úřadě

JENŠTEJN - zřícenina hradu ze 14. stol.

ČELÁKOVICE - tvrz - nyní městské muzeum, kostel Nanebevzetí Panny Marie, novobarokní radnice

ROZTOKY - barokní zámek (bývalá tvrz) - dnes sídlem muzea a výstavní síní, nedaleko - **hradiště Levý Hradec** (kostel sv. Klimenta).

KLECANY - přírodní park Dolní Povltaví, kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokní fara (místo působení Václava Beneše Třebízského)

MÁSLOVICE - Malé máslovické **muzeum másla** - expozice předmětů z historie výroby a balení másla, přírodní památka Máslovická stráň

LIBICE NAD VLTAVOU - první železářny pocházejí z roku 1872 - předchůdci dnešních Šroubáren, barokní kostel sv. Bartoloměje, pseudorománský evangelický kostel, nedaleko Zbraslavský klášter

Hlavní památky - východ

ÚVALY - socha 1. pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic, **železniční viadukt z roku 1845**

LÁZNĚ TOUŠEŇ - slatinné lázně na soutoku řek Labe a Jizery, kubistická kolonáda z roku 1912 v lázeňském parku

Hlavní památky – jih

PRŮHONICE - **klasicistní zámek s krajinářským parkem** a alejí o rozloze 200 ha, románský kostelík Panny Marie

ONDŘEJOV - **hvězdárna**, astronomické muzeum, vrch Pecný 546 m

JÍLOVÉ U PRAHY - rekreační oblast dolního Posázaví, **Muzeum těžby zlata**, expozice trampingu a turistiky

VELKÉ POPOVICE - kostel Panny Marie Sněžné ze 14. stol., **pivovar z roku 1874** (tradiční pivo Velkopopovický kozel)

ŘÍČANY - zřícenina hradu ze 13. stol., Městské Mudruňkovo vlastivědné muzeum, kostel sv. Petra a Pavla

KAMENICE - Righofferova hrobka na Zaječím vrchu se sochou Ukřižovaného od Myslbeka - 1890, cyklotrasa Praha - Vídeň

MNÍŠEK POD BRDY - kostel sv. Václava s obrazem Maří Magdalény od P. Brandla, Skalka - poutní místo s kostelíkem podle návrhu Dienzenhofera, zámek z pol. 17. stol.

HOSTIVICE - kostel sv. Jakuba z pol. 13. stol., barokní fara, zámek ze 17. stol., barokní tvrz v Litovicích

ČERNOŠICE - kostel Nanebevzetí Panny Marie ze 14. stol., lokalita s atraktivní rekreační i pobytovou zástavbou (vilová oblast)

ŘEVNICE - barokní kostel sv. Mořice

DOBŘICHOVICE - renesanční zámek ze 16. stol. na místě původní gotické tvrze, zámecká barokní kaple

JESENICE - zemědělská usedlost čp. 37, barokní památník M. Alsterové

RUDNÁ - pseudorománský kostel sv. Jiří, farní kostel v Hořelicích, barokní zámek ze 17. stol., kostel sv. Jana Křtitele

Benešovsko

Přírodně i turisticky zajímavé území rozkládající se **mezi středním tokem Sázavy a Vltavy**. Od západu sem zasahuje **Středočeská žulová pahorkatina**, od východu **Českomoravská vrchovina**. Na jihu hraničí Benešovsko s Táborskem. Povrch je členitý, lesnatý, s mnoha rybníky. Nadmořská výška se pohybuje od 200 do 700 metrů nad mořem. Přírodní podmínky umožňují rozsáhlou rekreační činnost, která je soustředěna převážně do oblasti Povltaví a Posázaví. V jižní části se nachází **Chráněná krajinná oblast Blaník** o rozloze 4057 ha. Mezi nejznámější památky patří **zámky Konopiště, Jemniště a hrad Český Šternberk**. Najdeme zde řadu míst, kde se narodily nebo působily významné osobnosti kulturního života (např. J. Suk). Rozlehlý **Konopištský park** (225 ha) se zámkem jsou častým cílem našich i zahraničních turistů

BENEŠOV - romanticky přestavěný **zámek Konopiště s rozsáhlým parkem**, piaristické gymnázium s kostelem sv. Anny, kostel sv. Mikuláše, zřícenina minoritského kláštera z roku 1246, židovský hřbitov s rozsáhlým parkem, piaristické gymnázium s kostelem sv. Anny, kostel sv. Mikuláše, zřícenina minoritského kláštera z roku 1246, židovský hřbitov

ČESKÝ ŠTERNBERK - původně gotický hrad přestavěn na barokní zámek

TÝNEC NAD SÁZAVOU - hrad Zbořený Kostelec, základy přemyslovského paláce, gotická věž s románskou rotundou, empírová budova bývalé továrny na porcelán, renesanční dům "U Micků"

LOUŇOVICE POD BLANÍKEM - **památná hora Blaník**

SEDLIC-PRČICE - městská památková zóna, kostel sv. Vavřince, kostel sv. Jeronýma, zámek **JETŘICHOVICE** - zámek, kaple Bolestné Panny Marie

VLAŠIM - Chráněná krajinná oblast Středočeské pahorkatiny, **renesanční zámek s Muzeem Podblanicka**, galerie, rozsáhlý zámecký park, pozdně gotický kostel

JEMNIŠTĚ - pozdně barokní zámek

LIBOŮŇ - románské rotundy

POŘÍČÍ NAD SÁZAVOU - románský kostelík sv. Petra a Pavla

VOTICE - radnice z roku 1661, mariánské sousoší, renesanční zámek, klášter, Boží hrob, židovský hřbitov, farní kostel z 12. stol.,

Berounsko

Oblast se rozkládá v jihozápadní části středních Čech, v těsné blízkosti hlavního města Prahy, souměrně podél dálnice D5 Praha - Plzeň – Rozvadov a železnice Praha - Plzeň. Severovýchod oblasti protíná řeka Berounka, protékající Berounem a vytvářející chráněnou krajinnou oblast **Křivoklátsko**. Jeho původní lesní porosty byly vyhlášeny **biosférickou rezervací UNESCO**. Druhou chráněnou památkou je vápencová oblast **Český kras**, se skalnatými útesy podél břehů řeky Berounky a s jeskyněmi, z nichž nejznámějšími a také největšími v Čechách jsou **Koněpruské jeskyně** v rámci Národní přírodní památky Zlatý kůň. Bohatou historii Berounska dokládá množství archeologických nalezišť a kulturních památek.

Nejvýznamnější archeologickou lokalitou je **keltské oppidum ve Stradonicích**. Ze Starých českých bájí a pověstí je známo dnešní **poutní místo Tetín**, spojené se zavražděním sv. Ludmily, babičky sv. Václava. Pro cestovní ruch je však nejvýznamnější hrad **Karlštejn**, který nechal vybudovat český král a římský císař Karel IV. jako pevnost pro ochranu korunovačních klenotů a státního pokladu (je známý z populárního filmu Noc na Karlštejně). Z tohoto důvodu se řadí mezi symboly české státnosti. Čeští králové a knížata jezdili rádi na lov do křivoklátských lesů, v nichž se nacházejí **hrady Točnick a Žebrák**. K opomíjeným zajímavostem patří například šlechtický **zámek Hořovice** se Sluneční branou od Matyáše Bernarda Brauna s **expozicí historie železářství** na Berounsku. Z řady hodnotných církevních objektů stojí za návštěvu například barokní kostel sv. Jana Křtitele v Osově s cennou freskovou výzdobou. V obcích Olešná, Korno a Mořinka se dochovaly památky lidové architektury. V Hudlicích je potom rodný dům významného českého obrozence J. Jungmanna. Na Berounsku existuje i řada příležitostí pro aktivní oddech - pěší túry, cyklistiku, jezdectví (Loděnice a Tlustice), vodní turistiku (Berounka), vyhlídkové lety a parašutismus (letiště Bubovice a Hořovice), **golf na 120 ha u Karlštejna** nebo horolezectví (skály u Srbska a **Svatého Jana pod Skalou**).

BEROUN - **městská památková zóna**, Muzeum Českého krasu v Jenštejském štítovém domě, novorenesanční městská radnice, gotický kostel sv. Jakuba, zachována část městských hradeb, **Chráněná krajinná oblast Křivoklát**, Chráněná přírodní rezervace Koda

HOŘOVICE - původní hrad ze 13. stol. - dnes **rokokový zámek**, kostel sv. Jiljí, kostel Nejsvětější Trojice se soudobou kaplí Loreta, bývalý františkánský klášter - lidová dřevěná stavba, **kolébka železářství v Čechách**

KARLŠTEJN - jeden z nejznámějších českých hradů, pochází ze 14. stol., později byl renesančně přestavěn

TOČNÍK A ŽEBRÁK - hrady nedaleko od sebe

KONĚPRUSY - **Koněpruské jeskyně** v přírodní rezervaci Zlatý kůň, krasové jevy

SVATÝ JAN POD SKALOU - klášterní kostel, bývalý klášter benediktinů, **jeskyně sv. Ivana**

STRADONICE - archeologická lokalita - **keltské oppidum**, naleziště vzácných zlatých mincí duhovek

KOMÁROV - železářské muzeum, Komárovské železářny - výroba slavné komárovské litiny

HUDLICE - památník J. Jungmanna

OSOVIČKY - barokní kostel sv. Jana Křtitele s cennou freskovou výzdobou

TETÍN - románský kostel

Kladensko

Oblast Kladenska hraje důležité roli v kulturním, politickém a hospodářském vývoji naší země. Dnes je především zázemím Prahy. Potvrzují to četná naleziště předhistorických kultur např. v Knovízi u Slaného. Jedním z nejstarších sídel Přemyslovců na území našeho státu je **staroslavné hradiště Budeč s rotundou sv. Petra**. Památný **tisíciletý "svatováclavský dub"** ve **Stochově** je v legendách vázán k postavě knížete sv. Václava. Dle pověsti měl být zasazen v den jeho narození. Ve městech **Slaném, Velvarech a Smečně** lze nalézt v památkových zónách řadu významných historických památek. Dvěma z nich, děkanskému kostelu sv. Gotharda ve Slaném a mariánskému sloupu ve Velvarech je věnována zasloužená pozornost. Barokní skvosty v podobě chrámu Nanebevzetí Panny Marie a Dientzenhoferovy fary se nacházejí v **městečku Zlonice**. V jeho další historické budově - bývalém špitálu, byl vybudován **Památník Antonína Dvořáka**, světově proslulého skladatele, který zde ve Zlonicích získával své první hudební vzdělání. Památky lidové architektury jsou navštěvovány v národopisném muzeu - **skanzenu v Třebízi**. Přes svůj průmyslový charakter

nabízí město **Kladno** řadu památek a významných budov. Nejvýznamnějším je **barokní zámek s kaplí sv. Vavřince** se stále otevřenou zámeckou galerií a historickou expozicí okresního muzea, Floriánská kaple, mariánské sousoší, pseudorománský kostel Nanebevzetí Panny Marie, novorenesanční radnice a **bývalá lékárna, zdobená sgrafity podle návrhů Mikoláše Alše**. Na okraji **příměstských lesů**, které ve středních Čechách zdobí pouze Kladno, mohou návštěvníci využít řadu sportovních zařízení (tenis, plavání, softbal, jízda na koni, vyhlídkové lety, paintball). Nedaleký Turyňský rybník - Záplavy splní požadavky rybářů. Nedaleko města Kladna leží celému světu známá **obec Lidice** a město Buštěhrad se zbytky středověkého hradu, především brány s půlkruhovou věží zv. "Králičovna". Návštěvníci kladenského regionu se mohou potěšit krásnou přírodou Unhošťska, které zahrnuje Chráněný park Povodí Kačáku (Lodenický potok) a je vstupní branou do **CHKO Křivoklátsko**. Ekologicky i kulturně nenarušená oblast **přírodního parku Džbán**, začíná na území okresního města Kladna a pokračuje severozápadním směrem přes bilichovská údolí na Rakovnicko.

KLADNO - barokní zámek - dnes muzeum, barokní mariánské sousoší, novorenesanční radnice, novorománský kostel Nanebevzetí panny Marie, kaple sv. Floriana

BUDEČ - hradiště s románskou rotundou sv. Petra a Pavla, poutní místo a národní kulturní památka

LIDICE - obec byla za II. světové války srovnána se zemí, vystavěny nové Lidice, **pietní území**, památník, muzeum, růžový sad

SLANÝ - chrám sv. Gotharda, Velvarská brána, stará radnice, františkánský klášter s kostelem Nejsvětější Trojice, piaristické gymnázium s kaplí - dnes sídlo vlastivědného muzea, přírodní park "Slánská hora", plochá dráha

VELVARY - gotický kostel sv. Kateřiny, barokní městská radnice, mariánský obelisk, **barokní budova bývalé Panské hospody**, Pražská brána, hřbitovní kostel sv. Jiří, muzeum

ZLONICE - Památník Antonína Dvořáka, barokní špitál, barokní budova fary, chrám Nanebevzetí panny Marie, zámek v Budeničkách

VINAŘICE - skanzen **dolu Mayrau**

TŘEBÍZ - skanzen lidových staveb, Cífkův statek, **rodný dům V. B. Třebízského**

STOCHOV - tzv. "Svatováclavský dub", barokní kostel sv. Václava

VRANÉ - pozdně barokní kostel sv. Jana Křtitele, zámek s rokokovými prvky - dnes sociální ústav

SMEČNO - tvrz přestavěná na renesanční zámek, gotická kaple, zámecký park se sochařskou výzdobou, kostel Nejsvětější Trojice se sousoším, soukromý vojenský skanzen

UNHOŠŤ - pozdně barokní zámeček, původně gotický kostel sv. Petra a Pavla, chráněná krajinná oblast Křivoklátsko, měšťanské a selské domy,

Rakovnicko

Cestovní ruch obvykle oblast Rakovnicka opomíjí. Přesto se zde nachází řada zajímavých historických i přírodních zajímavostí. Existují zde možnosti pro letní rekreaci s klidovými zónami i možnostmi pro cykloturistiku. Pěší turistika se soustřeďuje na **okolí řeky Berounky (CHKO Křivoklátsko)**. Celá oblast je spojena s významným českým spisovatelem **Otou Pavlem**. Cestovní ruch se soustřeďuje především na **gotický hrad Křivoklát** ze 12. století, s hradní expozicí a středověkou mučírnou. Každoročně se zde koná řada kulturních akcí: Velikonoce, Peřiny, Léto na Berounce, Křivořezání, Křivoklání, Advent aj. V českými dějinami je významně spojená rozsáhlá zřícenina hradu **Krakovec**, **poslední místo pobytu Mistra Jana Husa** před odchodem do Kostnice. Centrální **město Rakovník** je zajímavé svými **městskými hradbami** s gotickými branami Vysokou a Pražskou, centrální Husovo náměstí je tvořeno městskými domy, jimž dominuje barokní radnice a gotický chrám sv.

Bartoloměje. Pro milovníky technických památek je otevřeno **muzeum železničních strojů** ve městečku **Lužná u Rakovníka** (Lužná-Lišany).

RAKOVNÍK - gotický kostel sv. Bartoloměje, renesanční kostel Nejsvětější Trojice, brány a zbytky opevnění - gotická Pražská brána, Vysoká brána, barokní radnice, palác cisterciáků z Plas, synagoga z r. 1763.

KŘIVOKLÁT - původní slovanské hradiště, dnešní podoba hradu je pozdně gotická

LÁNY – zámek, **letní sídlo prezidenta republiky**, byl postaven v r. 1592 a několikrát upravován, zámecký park, hřbitov s **hroby příslušníků rodiny T. G. Masaryka**

KRAKOVEC - zřícenina hradu, po požáru v r. 1783 nebyl upravován, **r. 1414 zde pobýval Mistr Jan Hus**

LUŽNÁ-LIŠANY – **železniční muzeum** (příjezd vlakem Praha-Rakovník)

SKŘIVANĚ - renesanční kostel sv. Štěpána ze 16. stol., soubor roubených lidových staveb

SLABCE - barokní zámek r. 1847 upraven klasicistně, anglický park, oranžerie, kostel sv. Mikuláše z 11. stol., upravený barokně

ZBEČNO - lovecký dvorec přemyslovských knížat, v okolních lesích byl zavražděn kníže Břetislav II., barokní kostel sv. Martina, roubený statek zvaný Rychta - s přístupnou expozicí

DŽBÁN - zřícenina hradu z konce 13. stol., od 16. stol. je pustý

NOVÉ STRAŠECÍ - renesanční radnice, gotický kostel renesančně a barokně upraven, v okolí těžba kamenného uhlí

MŠECKÉ ŽEHROVICE - archeologická lokalita Libina, keltská svatyně proslulá nálezem sochy keltského héra

JESENICE - románský kostel sv. Petra a Pavla v 17. stol. zbarokizovaný, barokní fara z r. 1760

TÝŘOV – zřícenina hradu nedaleko Křivoklátu

Mělnicko

Region se rozkládá na soutoku dvou největších českých řek **Labe a Vltavy**. Charakteristické jsou lesy s množstvím údolí, roklí i pískovcových skal. K nejvýznamnějším přírodním útvarům patří **Chráněná krajinná oblast Kokořínsko** s útvary zvané Pokličky, zajímavým přírodním výtvozem jsou i pískovcové plastiky okolo Liběchova. Z četných pohádek je známý **hrad Kokořín**, který se tyčí nad skalními srázy kokořínského údolí. Na jeho místě stával dvorec s tvrzí, patrně dílo Hynka Berky z Dubé ze 2. pol. 14. století. Jeho nynější podoba pochází z počátku 20. století. Dlouholetou tradici má na Mělnicku **vinařství**. Samotné město Mělník patřilo v minulosti ke královským věnným městům. Dnes je známé především svou polohou nad soutokem Labe s Vltavou. Nejlepší výhled je z renesančního zámku, který vévodí městu. Dominantou krajiny je osamělá sopečná kupa **Říp**, legendární místo příchodu Čechů. Na Mělnicku jsou přitažlivé i další zámecké komplexy. Milovníci **asijských kultur** zamíří nejspíše do **Liběchova**, v jehož barokních zdech se ukrývají nejzajímavější sbírky Náprstkova muzea. **Zámek Nelahozeves** patří k vrcholům české renesance a dnes se zde nachází sbírka Lobkowiczů. Ve městě samotném se potom narodil **Antonín Dvořák**. V neposlední řadě patří mezi vrcholné barokní stavby u nás **zámek Veltrusy** z 1. poloviny 18. století. ve tvaru písmene X. Je obklopen **přírodně-krajinářským parkem**. V interiérech je k vidění expozice bytové kultury 18. století a pořádají se zde koncerty vážné hudby či vystoupení skupiny historického šermu.

MĚLNÍK - městská památková zóna, bývalé královské věnné město, dochovaná část hradev s Pražskou brána – dnes „Galerie ve věži“, gotická radnice s kaplí sv. Barbory, renesanční zámek (původně zděný hrad založený již v 10. století), proboštský chrám sv. Petra a Pavla, původně románský, dnes gotický, jeho zajímavostí je kostnice

KRALUPY NAD VLTAVOU - novogotický kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Václava, most přes Vltavu z let 1926 - 1928, kostel sv. Jakuba Většího, městské muzeum - **Pamětní síň Jaroslava Seiferta**, hrob J. Seiferta

VELTRUSY - **barokní zámek** s architektonicko-krajinářským celkem, anglický park se systémem vodních kanálů

NELAHOZEVES - renesanční zámek s Lobkowiczskou sbírkou renesančního malířství, **rodiště Antonína Dvořáka**

LIBĚCHOV - barokní zámek s rozsáhlým parkem (sbírky asijského umění Náprstkova muzea)

KOKOŘÍNSKO - Chráněná krajinná oblast Kokořínsko - nejvyšší bod Vráteňská hora, typické pískovcové skály (**pokličky**), lidová architektura z 18. a 19. století, hrad **Kokořín**

LIBIŠ - gotický kostel sv. Jakuba s nástěnnými malbami z konce 14. stol.

NERATOVICE - farní kostel Nanebevzetí Panny Marie, hrobka Františka Palackého

KOSTELEČ NAD LABEM - renesanční kostel sv. Víta, hřbitovní kostel sv. Martina, rodiště operní pěvkyně Terezy Stolzové

LIBLICE - barokní zámek, přírodní rezervace Slatinné louky

Mladoboleslavsko

Mladoboleslavsko leží v **centrální části České tabule** a vyznačuje se vesměs rovinným až pahorkatým rázem. Okrajově sem zasahuje i CHKO **Český ráj** s rezervací **Drábské světničky** a množstvím turistických tras. Páteří regionu je silně meandrující řeka Jizera. Podél této řeky vznikla řada historických míst, jako jsou zříceniny hradu Michalovice, Zvířetice nebo Dražice. Jiné hrady byly rekonstruovány na **renesanční zámky** (především **Benátky nad Jizerou**, **Mnichovo Hradiště**). Posledně jmenované město je místem **posledního odpočinku Albrechta z Valdštejna**. Na barokním zámku v **Duchcově** dožíval jako knihovník svůj bouřlivý život **Giacommo Casanova**.

Jizera protéká i centrálním městem oblasti - **Mladou Boleslaví**. Na počátku 20. století zde byl vybudován **automobilový průmysl (muzeum automobilky Škoda, závody)**.

V severním výběžku je městečko **Bělá pod Bezdězem** s dominantou **hradu Bezděz**. Na něm byl vězněn mladý král Václav II. svou matkou Kunhutou. Romantický kraj inspiroval **Karla Hynka Mácha** k napsání jeho **Máje**.

Ve vesnicích Mladoboleslavska nalezneme množství památek lidové architektury (zvonice v Sodoměři, Horních Stakorech a Plazech, tradiční kovárna ve Žďáru nebo mlýny ve Vicmanoě a Střehomi.

MLADÁ BOLESLAV - mohutný **gotický hrad** přestavěný renesančně a barokně, bývalý Sbor českých bratří - slouží kulturním účelům, renesanční stará radnice, gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokní kostel sv. Jana Nepomuckého, klášterní kostel sv. Bonaventury na Karmelu, renesanční hřbitovní kostel sv. Havla, **Auto muzeum Škoda, automobilové závody Škoda**

MNICHOVO HRADIŠTĚ - **renesanční zámek** na místě staré tvrze, gotický kostel Panny Marie se zvonící, mariánský morový sloup, fara, kostel sv. Jakuba, nová radnice, **Chráněná krajinná oblast Český ráj**

BENÁTKY NAD JIZEROU - **renesanční zámek s muzeem** - přírodopisná, archeologická a historická expozice, zámecký park, poblíž je zřícenina hradu Dražice

BĚLÁ POD BEZDĚZEM - zbytky hradebních zdí, **hrad Bezděz**

BAKOV NAD JIZEROU - kostel sv. Barbory ze 16. stol., sousoší Nejsvatější Trojice

KOSMONOSY - barokní zámek, barokní Loreta s kaplí sv. Martina, samostatná věž vedle Lorety, kostel sv. Kříže a klášter

DOBROVICE - renesanční radnice z roku 1608

DOLNÍ BOUSOV - empírová radnice, kostel sv. Kateřiny z 18. stol.

MOHELNICE - románský kostelík Panny Marie

VINEC - vinecká kaple - románský kostelík sv. Mikuláše z pol. 13. stol.

MUŽSKÝ - lidová architektura, čedičový vrch Mužský s památníkem z roku 1866 na rakousko-pruskou válku

JABKENICE - v letech 1875 - 1884 zde pobýval Bedřich Smetana, Smetanovo muzeum, pomník B. Smetany, obora, rybníky

Nymbursko

Oblast leží prakticky výhradně v **Polabské nížině**. Samotný **Nymburk** byl založen kolem roku 1275 na základech opevněné pravěké osady při brodu přes Labe. **Střed města**, ohraničený **vodním opevněním**, je významnou památkou z období přemyslovské kolonizace. Nedaleké **lázeňské město Poděbrady** leží rovněž na obou březích Labe. Poděbradské lázně se zaměřují na **léčení srdečních a cévních onemocnění**. Kolonáda v upraveném parku, procházky kolem Labe, možnosti sportovního vyžití (golf, jízdárna, tenis a další) vytvářejí z Poděbrad atraktivní místo rehabilitačních i wellness pobytů. Lázně jsou široce vyhledávané i mezinárodní klientelou. V **Lysé nad Labem** tvoří dominantu města **barokní komplex zámku**, kláštera a kostela sv. Jana Křtitele. Zámecký park, ohradní zeď kostela, ale i další partie ve městě i ve volné krajině jsou vyzdobeny barokními plastikami z dílen nejvýznamnějších sochařů tohoto kulturního období. V **Přerově nad Labem** byly do sousedství starší vodní tvrze, přestavěné na renesanční zámek s obnovenou sgrafitovou fasádou, přeneseny nejvýznamnější **objekty lidového stavitelství Polabí**. Tradice muzea v přírodě v Přerově nad Labem je stará přes 100 let. Kolem tzv. **Staročeské chalupy** byli shromážděni jednotliví reprezentanti typologie lidové architektury. Po léta se zde konají vánočních výstavy, které připomínají zvyky od začátku adventního období až po svátek Tří Králů. Sadská je již v roce 1110 připomínána jako knížecí dvorec. Kostel sv. Apolináře tvoří dominantu na panoramatu města. Již v 9. století byla **Libice nad Cidlinou** sídelním hradištěm rozsáhlého **panství rodu Slavníkovců**. Rozpory mezi nimi a Přemyslovci vyvrcholily roku **995 zničením Libice** a vyvražděním Slavníkovců. Ze samotného sídla se dochovalo pouze velmi málo, ale areál Hradiště je vyhlášen archeologickou památkovou rezervací. Dominantou Rožďalovic je komplex barokního kostela sv. Havla se dvěma věžemi a budova zámku.

NYMBURK - gotický cihlový kostel sv. Jiljí ze 13. stol., dva vodní příkopy tzv. **Malé a Velké Valy, část hradebního a cihlového opevnění s hranolovými věžemi**, hřbitovní kostelík sv. Jiří, gotická kaple sv. Jana Nepomuckého, renesanční městská vodárna zvaná Turecká věž, renesanční radnice, měšťanské domy na náměstí, barokní mariánský sloup

PODĚBRADY – lázně (**léčba oběhové soustavy**), gotický hrad ze 13. stol. barokně přestavěn s vysokou válcovou věží, renesanční, tzv. Havířský kostel Nanebevzetí Panny Marie, kostel Povýšení sv. Kříže, zvonice, mariánský sloup, jezdecký pomník krále Jiřího z Poděbrad

LIBICE NAD CIDLINOU - Slavníkovské hradiště, kostel sv. Vojtěcha

LYSÁ NAD LABEM - bývalý augustiniánský klášter, barokní zámek F. A. Šporka, zámecká zahrada s barokními plastikami od M. B. Brauna, barokní radnice, kostel sv. Jana Křtitele

PŘEROV NAD LABEM - zámek, skanzen **Polabské národopisné muzeum**

SADSKÁ - kostel sv. Apolináře, kaple Bolestné Panny Marie

Kolínsko

Na Kolínsku vyplňují krajinu dva typy reliéfů – na severu Polabská nížina, která směrem k jihu přechází do Středočeské pahorkatiny. Kolín je znám především svým rozvinutým strojírenským, chemickým, potravinářským, elektrotechnickým a polygrafickým průmyslem. Z poslední doby je nutno zmínit i nový závod na **výrobu automobilů**. Z turistického hlediska patří k atraktivním cenné historické jádro vyhlášené městskou památkovou rezervací s pozoruhodnými renesančními a barokními domy. Dominantou města je **gotický chrám sv. Bartoloměje**, jedno z nejvýznamnějších děl **Petra Parléře**. V Kolíně se narodila nebo působila řada významných umělců: mim J. G. Debureau, malíři - Morstadt, Radimský, Kremlička, básníci a spisovatelé Leger, Machar, Fischer, John a mnozí další. Přesto je Kolín spojován především s **dechovou hudbou** a se jménem hudebního skladatele a kapelníka **Františka Kmocha**. Na jeho počest se každoročně v polovině června pořádá **festival dechových hudeb Kmochův Kolín**. V západní části regionu leží města **Český Brod**, **Kostelec nad Černými lesy** a **Kouřim**, jejichž historická jádra byla vyhlášena za chráněné památkové zóny. Jihozápadní část (**Posázaví**) je především rekreačním zázemím Prahy. Najdeme zde i Národní přírodní rezervace: Voděradské bučiny u Jevan, Veltrubský luh při Labi a skalnatý kaňon údolí Výrovky.

KOLÍN - městská památková rezervace, **gotický chrám sv. Bartoloměje s chórem od P. Parléře**, zvonice, barokní kostnice, gotické domy barokně upravené, renesanční radnice, mariánský sloup, bývalý hrad byl přestavěn na pivovar, raně barokní synagoga, židovský hřbitov, gotická věž Práchevna, barokní kostel sv. Víta, areál kapucinského kláštera s chrámem Nejsvětější Trojice

KOUŘIM - dva **pásky hradeb** téměř kolem celého města, raně gotická Pražská brána, chrám sv. Štěpána podle francouzských vzorů, krypta sv. Kateřiny, pozdně gotická zvonice, barokní radnice s muzeem, hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice, malý **skanzen lidové architektury**

KOSTELEK NAD ČERNÝMI LESY - královský hrad přestavěn na renesanční zámek a upraven barokně, zámecká kaple sv. Vojtěcha spojena se zámkem krytým přechodem, barokní kostel sv. Andělů strážných s věží, kostel sv. Jana Křtitele s hranolovou věží, barokní špitál, špýchar, Matyášovský panský dům, socha sv. Jana Nepomuckého

ČESKÝ BROD - městská památková zóna, barokní kostel sv. Gotharda, pozdně gotická zvonice, renesanční radnice, renesanční kostel Nejsvětější Trojice s dřevěnou barokní zvonicí, barokní klášterní kostel sv. Máří Magdalény, zbytky hradeb a předbraní Kouřimské brány

LIPANY - památník bitvy roku 1434

VELIM - sídliště Skalka, archeologické naleziště, kostel sv. Vavřince, **železniční okruh**

BÝCHORY - zámek ve stylu anglické tudorovské gotiky, gotický kostel

JEVANY - rekreační oblast, Státní přírodní rezervace Voděradské bučiny

STRÍBRNÁ SKALICE - areál bývalého hradu s barokním kostelem, románský kostel sv. Jakuba z 12. stol. s románskými nástěnnými malbami

TISMICE - románská bazilika z 12. stol., gotická soška Panny Marie

TUCHORAZ - tvrz z 15. stol. - zbořena - zachována pouze čtverhraná dvoupatrová vstupní věž

TÝNEC NAD LABEM - barokní kostel, mariánský sloup, bývalá tvrz z 15. stol., Chráněné území Týnecké mokřiny

VELTRUBY - přírodní výtvoři - Veltrubský luh a Tonice Bezedná

Kutnohorsko

Kutnohorsko tvoří významnou rekreační oblast na východě Středočeského kraje. Povrch je zvlněný **Středočeskou pahorkatinou** a **Českomoravskou vrchovinou**, kterými protékají řeky **Sázava** a **Doubrava**. Významnou **národní přírodní rezervací je Žehušická obora**, tvořená porosty dubů a vzácnými rostlinnými druhy a světovou raritou představují i její obyvatelé - **stádo bílých jelenů**. Národními přírodními památkami byly vyhlášeny paleontologická lokalita Kaňk a poslední lokalita rdestníku husolistého Rybníček u Hořan. Na Kutnohorsku se nachází velké množství kulturních a historických památek. Již v roce 1039 byl založen **Sázavský klášter**, který se stal na téměř sto let centrem slovanského písemnictví a kultury. K nejstarším církevním objektům patří i románský kostel v Jakubu. Avšak mezinárodní turisté se soustřeďují především v historickém městě **Kutná Hora**. Městská památková rezervace je zapsaná do seznamu kulturního dědictví **UNESCO**. V minulosti tak byla Praha druhým nejvýznamnějším a nejbohatším městem Čech. Bohatství kulturních památek těžilo ve středověku ze **stříbra** (muzeum a důl Hrádek) a **ražby pražských grošů** (mincovna ve Vlašském dvoře). Proto tu mohly vzniknout i tak náročné stavby jakými jsou **gotický chrám sv. Barbory**, kostel sv. Jakuba, Kamenný dóm, Voršilský klášter a jezuitská kolej. Oporou reformního hnutí se za husitských válek stalo město **Čáslav**, kde byl **pohřben vojevůdce Jan Žižka**. Z počátku 19. století pochází rozsáhlý **empírový zámek Kačina**, který dnes slouží jako expoziční budova zemědělského muzea. Romantickými interiéry a cennými sbírkami vyniká **novogotický zámek Žleby**.

Patrně nejznámějším rodákem Kutné Hory byl obrozenecký dramatik **J. K. Tyl**. Čáslavi se narodili spisovatelé J. Mahen a R. Těsnohlídek. Významnými rekreačními oblastmi jsou Posázaví a území mezi Zbraslavicemi a Zbýšovem s množstvím rybníků. Řeka Sázava, která je tu sjízdná po celé délce toku, patří k oblíbeným cílům vodáků.

KUTNÁ HORA - městská památková rezervace, Vlašský dvůr - Národní kulturní památka - dnes radnice, muzeum, **gotický chrám sv. Barbory**, mnoho gotických, renesančních a barokních domů, Kamenný dům - muzeum, kostel sv. Jakuba, Jezuitská kolej, klášter Voršilek, kamenná kašna, **rodný dům J. K. Tyla**, pomník T. G. Masaryka

KUTNÁ HORA - SEDLEC - kostel Nanebevzetí Panny Marie, cisterciácký klášter z roku 1143 byl v 18. stol. přestavěn na tabákovou továrnu, **kostelík Všech svatých s kostnicí**.

ČÁSLAV - hradby - gotické opevnění tzv. francouzského typu, chrám sv. Petra a Pavla, barokní radnice - **Žižkova síň** - jsou zde uloženy ostatky J. Žižky z Trocnova, secesní budova sokolovny, **zřícenina hradu Lichnice**

KAČINA - zámek v empírovém stylu, zámecký park, zemědělské muzeum

MALEŠOV - tvrz **NOVÉ DVORY** - barokní zámek spojený arkádovou galerií se zámeckou kaplí, klášterní kostel s mohutnou kupolí

SÁZAVA - Sázavský klášter z roku 1039 (jedno z center staroslovanské kultury) byl v 18. a 19. stol. přestavěn na zámek - dnes muzeum technického skla a expozice Slovanská Sázava

ZRUČ NAD SÁZAVOU - gotická tvrz, původně gotický kostel Povýšení sv. Kříže, na místě středověkého hradu novogoticky přestavěný zámek

ŽEHUŠICE - barokní zámek ze 17. stol. přestavěn empírově, narodil se zde skladatel J. V. Stich - Punto, zámecká obora ze 16. stol. přebudována na anglický park, světová rarita - **stádo bílých jelenů**, chráněná lokalita Skalka u Žehušic

ŽLEBY - novogoticky přestavěný zámek na místě původního hradu, anglický park s kovovými plastikami

Příbramsko

Příbramsko leží v lesnaté oblasti na jihozápad od Prahy. Jeho dominantu tvoří především zalesněné pohoří **Brdy** s vrcholy Tok a Praha. V části tohoto území se však rozkládá uzavřená zóna vojenského výcvikového prostoru. Břehy Vltavy, která protéká východní částí regionu, jsou lemovány výraznými **skalními útvary** (Drbákov - Albertovy skály jsou zařazeny mezi Národní přírodní rezervace). Z dalších jedenácti chráněných územích se vzácnou flórou a geologickými útvary je vhodné jmenovat alespoň suťové lesy s tisy či viklan Husova kazatelna u Petrovic. Významným rekreačním potenciálem disponují významná vodní díla na Vltavě – tzv. vltavská kaskáda – **Orlická, Kamýcká a Slapská přehrada**. Objemem zadržené vody je Orlická největší přehradou v republice. V letních měsících je provozována osobní lodní doprava na dílech vltavské kaskády a prochází tudy i vodácká stezka po Vltavě. Příbram patřila již ve středověku k významným průmyslovým městům, kdy zde nastal rozmach v době **těžby stříbra**. Ve 20. století bylo stříbro vystřídáno **uranovou rudou**, v níž pracovali političtí vězni 50. let 20. století (**Březové hory**). V současné době je těžba ukončena a expozice obou hornických období je dnes možné vidět v místním **Hornickém muzeu**. Dominantu města tvoří **poutní místo Svatá Hora**. Kulturní tradice regionu jsou spojeny se jmény vynikajících osobností (J. J. Ryba, J. Slavík, A. Dvořák, K. Čapek aj.). Tradice a historii regionu návštěvníkům přibližují například Brdský památník v **Rožmitále pod Třemšínem, zámky Březnice, Dobříš** a hrad Vysoký Chlumeč. Oblastí prochází i Zlatá stezka, která vede ze SRN přes ČR do Rakouska.

PŘÍBRAM - barokní kostel sv. Jakuba, kaple sv. Prokopa v Březových Horách, dříve **těžba stříbrných rud a uranu**, Vojtěšský důl, **Hornické muzeum**, morový sloup se sochou sv. Jakuba

SVATÁ HORA - **poutní místo** na vrchu u Příbrami, barokní kostel Panny Marie s kaplemi z let 1669 - 1692, unikát - Svatohorské schody dlouhé 400 metrů spojují město se Svatou Horou
VYSOKÁ U PŘÍBRAMI - **Památník Antonína Dvořáka**, Rusalčino jezírko - inspirace Ant. Dvořáka

BŘEZNICE - **renesanční zámek** z 15. stol. s Lokšanskou knihovnou, Lokšany - židovské ghetto

DOBŘÍŠ - **zámek** postavený na místě vyhořelého barokního sídla, hrad - přeměněn na sýpku, klasicistní radnice, barokní a empírové domy, kostel Nejsvětější Trojice, hřbitovní kostel sv. Kříže - upraven na Mansfeldskou hrobku

ROŽMITÁL POD TŘEMŠÍNEM - kostel Povýšení sv. Kříže s portálem z let 1230 - 1240, gotický hrad ze 13. stol. - zachovala se brána a věž, na místě hradu vznikl renesanční zámek, barokní kostel sv. Jana Nepomuckého, radnice, Brdský památník s muzeem a **pamětní síň hudebního skladatele J. J. Ryby**

ČERVENÝ HRÁDEK - zámek na místě původní tvrze

VALDEK - zřícenina hradu původně ze 13. stol.

BŘEZOVÉ HORY - Mariánská štola, Muzeum třetího odboje

SEDLČANY - mariánský sloup z roku 1703

VRCH PLEŠIVEC - hradiště z období knovízské kultury

OBOŘIŠTĚ - kostel sv. Josefa s klášterem ze 17. -18. stol. od Krištofa Dienzenhofera

NALŽOVICE - zámek s parkem z 2. pol. 18. stol. - dnes Ústav sociální péče

MAKOVÁ HORA - poutní kostel Panny Marie Karmelské a sv. Jana Křtitele z let 1719 - 1722

SEVERNÍ ČECHY

Severní Čechy jsou tvořeny převážně hornatým reliéfem Libereckého kraje. Pro cestovní ruch jsou významné především **Jizerské hory** (Smrk 1124 m). Sudetská subprovincie potom končí táhlým **Ještědsko-kozákovským hřbetem** s vrcholem Ještědu (1012 m), jehož svahy pokrývají sjezdovky. Pouze směrem k Liberci a česko-německým hranicím se rozkládá výraznější sníženina **Žitavské pánve**. Turisticky poměrně opomíjený je Frýdlantský výběžek se stejnojmennou **Frýdlantskou pahorkatinou**. Směrem dále na jih se region rozšiřuje do České tabule, s **Ralskou** a **Mimoňskou pahorkatinou** s typickými sopečnými kužely. Na jihovýchodě sem dále zasahuje i **Jíčínská pahorkatina** s chráněnou krajinnou oblastí **Český ráj**.

Vodstvo Libereckého kraje je rozděleno mezi **povodím Odry** a **Labe**. Do Odry odtéká především **Lužická Nisa** a z Frýdlantského výběžku také **řeka Smědá**. Do Labe odtéká směrem na západ řeka **Kamenice** a **Ploučnice** (pramení v Lužických horách, resp. pod Ještědem). V jižní části kraje leží významné rekreační centrum **Máchovo jezero**. Na jih teče především řeka **Jizera**, která pramení pod **Smrkem**, nejvyšší horou Jizerských hor. V Jizerských horách se nalézají i další zajímavé vodní nádrže, sloužící zejména jako zdroj pitné vody - **Josefův Důl**, **Souš**. Památná je **protržená přehrada** na **Bílé Desné**.

Liberecko

Liberecko formují převážně **hory - Jizerské**, dosud málo frekventované **Lužické a Ještědský hřbet**. Terén je vhodný pro letní turistiku pěší či cykloturistiku i pro zimní sporty, především pak běh na lyžích v upravovaných stopách **Jizerské magistrály**, ale i sjezd pro nenáročné lyžaře. Z kulturního vyžití lze navštívit některé z libereckých divadel, umění je k dispozici celoročně v Oblastní galerii, stejně jako v Severočeském muzeu nebo Státní vědecké knihovně. Pro mladší návštěvníky pak zůstává největším lákadlem **zoologická a botanická zahrada**, ke kterým v poslední době přibyla i atrakce v podobě 70 m dlouhého toboganu v libereckém plaveckém bazénu. Uklidňujícím momentem bude jistě návštěva nedalekého **Kryštofova Údolí** nebo prohlídka překrásných historických objektů zámků **Sychrov, Frýdlant a Grabštejn**, nahlédnutí do nových archeologických objevů na Českodubsku, či návštěva nedávno otevřeného unikátního muzea hasičské techniky v Chrastavě. V parném létě slouží k rekreaci zatopený důl Kristýna nedaleko pohraničního Hrádku nad Nisou. Odtud je už jen skok do německé **Žitavy** a na romantickou vyjížďku parním vláčkem na skalní **hrad Oybin**, kam je možné se dostat historickou železnicí ze Žitavy.

LIBEREC - novorenesanční radnice, novogotický kostel sv. Antonína, **hrázděné Valdštejnské domky**, barokní kostel sv. Kříže, zoologická a botanická zahrada, Severočeské muzeum, oblastní galerie, Divadlo F. X. Šaldy, Naivní divadlo, **lyžařské centrum** - vrchol **Ještěd** (1012 m) s **hotelem a televizním vysílačem**

FRÝDLANT - středověký hrad a **zámek Frýdlant**, kostel Nalezení sv. Kříže s cennou pohřební kaplí Redernů z r. 1560

HEJNICE - **poutní místo**, chrám Navštívení Panny Marie, konají se zde tradiční poutě a koncerty vážné hudby

SYCHROV - **novogotický zámek** s kolekcí francouzského portrétního umění, národní kulturní památka, zámecký park v anglickém stylu

LÁZNĚ LIBVERDA - minerální prameny, léčí se zde **srdeční a cévní choroby**, nemoci pohybového ústrojí a **duševní poruchy**, zajímavost je restaurace **Obří sud**.

KRYŠTOFOVO ÚDOLÍ - raně barokní kostel sv. Kryštofa s nástěnnými malbami a dřevěnou barokní zvonící, **Muzeum betlémů**.

ČESKÝ DUB - románsogotický **klášter johanitů** s unikátním sklepením, kostel sv. Ducha, radnice ze 16. stol., zámek s parkem, Muzeum Karolíny Světlé

SVĚTLÁ POD JEŠTĚDEM - barokní kostel sv. Mikuláše se středověkou věží, roubené domy z 18. a 19. stol., tvořila zde spisovatelka **Karolína Světlá**

HRÁDEK NAD NISOU - kostel sv. Bartoloměje, rekreační areál Kristýna, turistický a silniční hraniční přechod do Polska

GRABŠTEJN - původně **gotický hrad** ze 13. stol. **renesančně přestavěn** v 16. stol. dnešní podoba je po požáru v r. 1843

LÁZNĚ KUNDRATICE - jedny z nejstarších lázní u nás, v sirnoželezité slatině se léčí nemoci pohybového ústrojí

HODKOVICE NAD MOHELKOU - barokní kostel sv. Prokopa, renesanční radnice, barokní mariánský sloup, socha prezidenta T. G. Masaryka, letiště - vyhlídkové lety

Českolipsko

Na poměrně malé ploše Českolipska s různorodým geologickým podkladem se nacházejí horské oblasti, lesy, tvořící přes 40 % území, rybníky s řadou mokřadů a pískovcová skalní města. V současné době je vyhlášena ochrana nad 27 přírodně nejceněnějšími územími.. Především to jsou **Chráněné krajinné oblasti Lužické hory** (znělcové kupy, doubravy), dále již dříve zmiňované **České středohoří** (sopečné pohoří) a **Kokořínsko** (pískovcové skály). K nejstarším památkám Českolipska patří hrady. Nejznámější z nich je **Bezděz**, který založil Přemysl Otakar II. Po jeho smrti zde byl Otou Braniborským **vězněm mladý král Václav II.** Hrad se bez větších přestaveb zachoval v **původní gotické podobě** až do dnešních dnů. Dále to jsou hradní zříceniny **Sloup**, největší skalní hrad v Čechách, Ralsko, Ronov a Starý Bernštejn. Ze zámků jsou přístupné renesanční **Zákupy** a barokní **Lemberk**. V tomto dnešním zámku jsou ukryty základy zdiva hradu ze 13. století, kdy zde žila **svatá Zdislava**. Její ostatky jsou umístěny v barokním chrámu v **Jablonném v Podještědí**. K významným církevním památkám patří také kostely (Horní Polici, Mařenice) a barokní plastiky. Městskými památkovými zónami jsou **Česká Lípa, Nový Bor a Jablonné v Podještědí**. Lidovou kulturu představuje **muzeum lidového bydlení v Kravařích**. Tradiční výrobu dokumentují sklářská muzea v **Kamenickém Šenově a v Novém Boru**. Zdejší krajina měla velký vliv na dílo básníka **K. H. Máchy**, jehož osobě je věnován **památník v Doksech**. Obdivovateli Českého středohoří byli dále B. Smetana, J. W. Goethe, R. Wagner a A. Humbolt. **Rekreační oblast Máchovo jezero** nabízí kromě koupání a ostatních obvyklých služeb možnost plavby parníčkem, jachting a windsurfing. K aktivnímu odpočinku lze využít cyklistické trasy, horolezecké terény v Dolském údolí a běžecké trasy.

ČESKÁ LÍPA - barokní Augustánský klášter, barokní chrám Narození Panny Marie, renesanční Červený dům, chrám Povýšení sv. Kříže, pozdně gotický kostelík Svaté Máří Magdaleny

BEZDĚZ - gotický hrad z 2. pol. 13. stol.

SLOUP - **skalní hrad** z přelomu 13. a 14. století, kostel sv. Kateřiny, zámek s domovem důchodců

ZÁKUPY - **rozsáhlý zámecký areál**, kolekce nástěnného malířství od J. Navrátila

LEMBERK - původně gotický hrad upraven na **renesanční zámek (Zdislava z Lemberka)**

JABLONNÉ V PODJEŠTĚDÍ - barokně přestavěný klášterní komplex s kostelem sv. Vavřince a **hrobkou sv. Zdislavy**, zbytky hraděbní zdi, hřbitovní kaple sv. Volfanga ze 16. stol., barokní sousoší se sv. Salvátorem

NOVÝ BOR - pozdně barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie , empírové městské domy, **Sklářské muzeum**, nedaleko je vrch Klíč s přírodní rezervací

KAMENICKÝ ŠENOV - **sklářská škola** z r. 1856 - nejstarší na evropském kontinentě, barokní kostel sv. Jana Křtitele, poblíž města je **chráněný přírodní výtvor Panská skála** na Práchni

MÁCHOVO JEZERO - původně Velký rybník založený Karlem IV. v r. 1367, rekreační oblast

DOKSY - barokně přestavěný zámek, barokní kostel sv. Bartoloměje a Nanebevzetí Panny Marie, mariánský sloup, pomník a památník K. H. Máchy, **rekreační středisko**

MIMONĚ - kaple Božího hrobu z r. 1668, kostel sv. Petra a Pavla, hrad Ralsko - 2 km od Mimoně

STRÁŽ POD RALSKEM - hrad Vartenberk z 2. pol. 13. stol., v 16. stol. byl přestavěn na renesanční zámek, dnes pustý

Jablonec nad Nisou a Jizerské hory

Turistický ruch na Jablonecku určují především přírodní poměry s divokými **Jizerskými horami** (max. výška 1124 m n.m. - **hora Smrk**). V jižní části regionu terén prudce klesá do úzkého **údolí řeky Jizery**, nad jejímiž břehy je možno obdivovat rozeklané partie **Suchých skal**, pískovcové **skalní labyrinty kolem Besedic** či vysoký Vranovský hřeben se svými nepřehlédnutelnými dominantami Pantheonem a hradem Frýdštejnem. Zmíněné přírodní krásy se na Jablonecku až neobvykle šťastně snoubí s nesčetnými památkami lidského umu a důvtipu. Stráně zdobí oku lahodící rozptýlená venkovská zástavba, v největších údolích se koncentrují nejvýznamnější města regionu (**Jablonec n. N.**, **Tanvald**, **Železný Brod**) pro ně tak typickými dominantami správních budov, kostelů a sklářských či textilních továrniček. Ostatní údolí byla využita pro výstavbu několika přehrad, které skoncovaly s někdejšími místními takřka legendárními povodněmi. Chloubou zdejšího kraje je **soustava rozhleden** s fantastickými výhledy do okolí. Jablonecko je rájem pro sportovce a příznivce přírody vůbec, nikdy také nezklame milovníka kulturních nebo technických památek, ale ve světě je přece jen nejzajímavější svým „jabloneckým“ zbožím, t.j. **sklářsko - bižuterním průmyslem**. Ten byl v 19. století příčinou rozvoje celé oblasti a dnešní generace tvůrců této skleněné nádhery se snaží být stejně úspěšná jako jejich předchůdci.

JABLONEC NAD NISOU - secesní Starokatolický kostel, městské divadlo, Muzeum skla a bižuterie, městské lázně, kostel sv. Anny, kostel dr. Farského, budova staré a nové radnice, kostel Nejsvětějšího srdce Páně

BEDŘICHOV - bývalý lovecký zámek Clam-Gallasů na Nové Louce, **lyžařské středisko Severák**

DESNÁ V JIZERSKÝCH HORÁCH - památník obětem katastrofy protržené přehradou na Bílé Desné, vlastivědné muzeum

TANVALD - středisko zimních sportů, rozhledna na Špičáku

KOŘENOV - **ozubnicová železnice Tanvald-Kořenov** (1902) s expozicí historických lokomotiv v železniční stanici Kořenov

MALÁ SKÁLA - zřícenina hradu Vranov, Boučkův statek - charakteristická stavba lidové architektury Pojizeří, hrob místní rodačky, spisovatelky J. Glazarové

ŽELEZNÝ BROD - kostel sv. Jakuba Většího s přilehlým areálem kostnice, dřevěná zvonice, městské muzeum, soubor lidových staveb **Trávníky**

BESEDLICE - zřícenina hradu Zbiroh, skalní útvary nad Jizerou

KRISTIÁNOV - památník sklářství (model hutí), lesní hřbitůvek původních osadníků

FRÝDŠTEJN - zřícenina hradu Frýdštejn, lidová roubená chalupa čp. 37

JENIŠOVICE - barokní kostel sv. Jiří

RYCHNOV U JABLONCE NAD NISOU - barokní kostel sv. Václava, železniční viadukt

SMRŽOVKA - barokní kostel sv. Michaela archanděla, rozhledna na Černé studnici

JIZERKA - vesnická památková rezervace

Semilsko

Dominantou okolí Semil je **hora Kozákov s rozhlednou**, proslulá jako naleziště drahých kamenů. Zajímavá turistická trasa vede kaňonem řeky Jizery (Riegrova turistická stezka ze Semil do Železného Brodu). Unikátem jsou **Bozkovské dolomitové jeskyně** s jedinečnou výzdobou a podzemním jezírkiem. Region je tvořen především oblastí **Podkrkonošska** a rekreační oblastí **Českého ráje**. Podhorská část nabízí malebnou kopcovitou krajinu plnou zeleně s půvabnými údolímí řeky Jizery a jejími přítoky. Severní část korunují **západní Krkonoše**.

SEMILY - mariánský sloup, barokní kaple na Koštofranku, **část rodného mlýna F. L. Riegra**, městské muzeum s Pojizerskou galerií, **dřevěné roubené chaloupky**, boží muka a pomníky, Masarykova vyhlídka, Krkavčí skála

HRADY A ZÁMKY - zbytky středověké architektury - Frýdštejn, zámek **Hrubý Rohozec**, **Sychrov**, Kopicův statek

LOMNICE NAD POPELKOU - gotický hrad přestavěný renesančně a barokně na zámek, muzeum, kostel sv. Mikuláše, Karlov - soubor lidové architektury, vrch Tábor s rozhlednou a poutním kostelem, zříceniny hradů Kumburk, Kozlov, Bradlec

SEVEROZÁPADNÍ ČECHY

Území severozápadních Čech je tvořen především Ústeckým a Karlovarským krajem. Reliéf Ústecka je různorodý – střídají se zde vrchoviny, nížiny i pánve. Nejsevernějším bodem České republiky je **Šluknovský výběžek (Šluknovská pahorkatina)**. Zcela na východě zasahují do Ústeckého kraje i **Lužické hory**. Nejmohutnějším pásmem však zůstává sopečné pohoří **České Středohoří** (Milešovka, 837 m), které tradičně oddělovalo vnitrozemí Čech od Saska a německých center (**Porta Bohemica**). Jeho pokračováním je na Česko-německé hranici **Děčínská vrchovina** (Děčínský Sněžník, 723 m) s turisticky velmi atraktivní oblastí **Labské pískovce** a národním parkem **České Švýcarsko**. Oběma pohořími si razí cestu řeka Labe, jejíž údolí je frekventovanou dopravní tepnou (lodní a železniční doprava). V této oblasti Labe přibírá z pravé strany Ploučnici a Kamenici (Hřensko) a z levé strany Bílinu.

Před vstupem do této brány však Labe protéká **Pooherskou plošinou** (pahorkatinou), kde se spojuje Labe a Ohře. Rovina podél obou řek vytváří velmi úrodnou oblast tzv. **Zlatého pruhu země České**. Z této roviny vystupují pouze osamělé vrcholy (Říp, Házmburk).

Nejmohutnější hradbu pohraničních hor však tvoří pohoří **Krušné hory (Klínovec, 1244 m)**. Nehledě na exhalace ze severočeských pánví, které původní porosty silně poškodily, zůstávají Krušné hory důležité pro letní i zimní turistiku. Místní rekreační střediska však mají především regionální a příhraniční význam. V minulosti byly Krušné hory bohaté na **těžbu kovů (měď, cín, olovo, železná ruda, stříbro)**.

Na opačném pólu atraktivity stojí **Podkrušnohorské pánve (Mostecká, Sokolovská, Chebská)** vzniklé jako pozůstatek zlomu a zaplněné ve třetihorách mělkým mořem. Zbytky organických plodin daly vzniknout povrchovým slojím hnědého uhlí. Všemi pánvemi protéká páteřní řeka **Ohře** s přítoky Rolavou, Chmutovkou (z pravé strany) a **Teplou** (z levé strany).

Mostecká pánev je od ostatních oddělena hradbou **Doupovských hor** (Hradiště 924 m). Na jih od Podkrušnohorských pánví jsou dvě pásma **Karlovarské vrchoviny – Tepelská vrchovina** a **Slavkovský les**. Zcela na východě vyplňuje **Ašský výběžek** pohoří **Smrčiny**. Samostatnou jednotkou je potom oblast okolo nejmladšího vulkánu **Komorní Hůrka** (817 m) mezi Chebem a Františkovými Lázněmi.

Děčínsko

Děčínsko je hraničí ze severní a západní strany se Spolkovou republikou Německo. Přírodní krásy území jsou dány členitostí a rozmanitostí zdejší krajiny, vyplývající z pestré geologické stavby. K utváření morfologie terénu přispěla i **bohatá říční síť**. Nejvýznamnějším vodním tokem je **řeka Labe** protékající **Českým středohořím** v jihozápadní části regionu a městem **Děčínem**, odkud pak směřuje hluboko zaříznutým údolím do **Hřenska**, kde opouští republiku. **Hřensko** otevírá přístup do **strmých soutěsek říčky Kamenice** - Tiché a Divoké soutěsky s plavbou na pramicích.

Značná zachovalost původního reliéfu krajiny i jejího vegetačního krytu vedla k vyhlášení tří chráněných krajinných oblastí. Bizarními tvary skal je proslulý **Národní park České Švýcarsko s Pravčickou bránou**, dále **CHKO Lužické hory** a **CHKO České středohoří**, jež charakterizují kuželovité a kupovité tvary kopců vzniklých vulkanickou činností, porostlé smíšenými lesy. **Děčínsko a Šluknovsko** poskytují díky své rozmanitosti ideální podmínky k rekreaci i ke sportovnímu vyžití, k pěší turistice i cyklistice. Hustá síť značených turistických stezek, navazujících bezprostředně na komunikace, umožňuje poznat nejcennější krajinné a přírodní partie s nespočtými vyhlídkami, vyhlídkovými restauracemi a s pozoruhodnými **rozhlednami**. Mezi těmi vynikají zejména majestátně vyhlížející **kamenná věž na Děčínském Sněžníku**, štíhlá vzosná stavba rozhledny na Jedlové, osmiboká věž na Tanečnici u Mikulášovic, dále rozhledny na Dýmnicku u Rumburka, na Vlčí Hoře u Krásné

Lípy a na Chlumu nad Děčínem. Od konce 19. stol. přitahují **Labské pískovce** také pozornost vyznavačů horolezeckého sportu, jehož tradice se na Děčínsku stále udržuje. **Centrální město Děčín** je charakteristické svým sepětím s řekou Labe a s okolní krajinou. Dominantou města je **zámek se štíhlou věží**, tyčící se na skalní ostrožně **nad soutokem Ploučnice a Labe**. K zámku a do Růžové zahrady může návštěvník dojít pozoruhodnou cestou zvanou Dlouhá jízda, která je unikátním dílem barokního stavitelství v Čechách. K Děčínu neodmyslitelně patří zoologická zahrada a Okresní muzeum orientované na dějiny labské plavby - expozice o vývoji lodní dopravy na Labi.

DĚČÍN - barokní zámek s Růžovou zahradou, kostel Povýšení sv. Kříže, Pastýřská stěna, židovská synagoga, kostel Českobratrské církve evangelické, hrobní kaple sv. Jana Nepomuckého, kamenný most přes Ploučnici s barokním sousoším, okresní muzeum, Zoologická zahrada, rozhledna Velký Chlum

VARNSDORF - barokní kostel sv. Petra a Pavla, novorománský starokatolický kostel, kostel sv. Karla Boromejského, pobočka okresního muzea

RUMBURK - renesanční zámek, komplex bývalého kapucínského kláštera, kostel sv. Vavřince, městská knihovna, Loretánská kaple, kaple sv. J. Křtitele, barokní morový sloup, rozhledna Na Dymníku

ČESKÁ KAMENICE - renesanční a barokní zámek, chrám sv. Jakuba, poutní kaple Narození Panny Marie, barokní osmiboká kašna, klasicistně upravená radnice, zřícenina Kamenického hradu

BENEŠOV NAD PLOUČNICÍ - renesanční zámek, gotický kostel Narození Panny Marie s barokní kaplí Bolestné Panny Marie, barokní morový sloup

ŠLUKNOV - renesanční zámek s parkem, barokní kostel sv. Václava, barokní sousoší Nejsvětější Trojice, klasicistní kašna, Křížový vrch s křížovou cestou a kaplemi, lidová architektura

HŘENSKO - pozdně barokní kostel sv. Jana Nepomuckého, secesní stavby, lidová architektura, **Tichá soutěska, Divoká soutěska, Pravčická brána**

JÍLOVÉ - renesanční zámek se zámeckým parkem - dnes odborné učiliště, kostel Nejsvětější Trojice, rozhledna **Děčínský Sněžník**

JIRÁKOV - rokokový kostel sv. Jiří, fara, barokní sousoší, lidová architektura, Filipov - pseudorománský poutní kostel Panny Marie Pomocné

KRÁSNÁ LÍPA - barokní kostel sv. Maří Magdaleny, barokní a klasicistní architektura, lidová architektura, muzeum U Frinda, rozhledna Vlčí hora

JETŘICHOVICE - roubené a hrázděné stavby lidové architektury, pozdně barokní kostel sv. Jana Nepomuckého, zbytky skalního hradu Falkenštejn

JIŘETÍN POD JEDLOVOU - renesanční kostel Nejsvětější Trojice, sloup se sochou sv. Vavřince, Křížová hora s poutní kaplí se schodištěm s rokokovými výklenkovými kaplemi, rozhledna Jedlová, zřícenina hradu Tolštejn

Ústí nad Labem a okolí

V regionu tří měst a dvaceti obcí žije 120 tisíc obyvatel, z toho 100 000 v krajském městě Ústí nad Labem. O **hrad Střekov**, postavený Pešíkem z Weitmile roku 1318 k ochraně Labského údolí, vzbudil nový zájem až romantismus 19. století. Pod hradem jsou **zdymadla** – technická památka (1923 – 1935). Ústecký kostel sv. Vojtěcha stavěl 1715 – 1730 Octavio Broggio. Ústecko poznamenaly **války husitské (16. 6. 1426)**, třicetiletá, sedmiletá pruská a napoleonská (1813). Ve dnech 17. a 19. 4. 1945 zničilo bombardování spojenců pětinu městského centra, jež odchýlilo věž kostela Nanebevzetí Panny Marie v ose špice o 1,92 m. Mariánská skála, Větruše s popravištěm (17. stol.) jsou městské dominanty. Koupaliště v Brné a na Klíši je napájeno termální vodou 31 °C. **Stadice** mají Královské pole s národním pomníkem Přemysla Oráče (1841). **Chabařovice** mají renesanční radnici (1606) a barokní kostel Narození Panny Marie s oltářním obrazem Petra Brandla (sign. 1701). Kostely sv. Jakuba Většího ve Svádově s barokní farou a sloupem Tří králů (A. Fr. Toskánská 1731) a kostel sv. Václava ve Valtířově, s barokním sloupem 14 pomocníků a novogotickou hrobkou hraběte Karla Chotka, který postavil ve **Velkém Březně** nový zámek s anglickým parkem, patří do tzv. saalhausenské gotiky. Chráněné krajinné oblasti **České středohoří, Labské pískovce** a východní **Krušné hory**, panoramatické výhledy, turistické trasy, cyklistické stezky, lyžařské, horolezecké terény přitahují na Ústecko návštěvníky.

ÚSTÍ NAD LABEM - gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie, dominikánský klášter, kostel sv. Vojtěcha, **hrad Střekov**, městské muzeum, **ZOO Krásné Březno**, termální koupaliště.

CHABAŘOVICE - kostel Narození Panny Marie, stará radnice, mariánský sloup, **přírodní koupaliště, pomník husitské bitvy 1426**

VELKÉ BŘEZNO - novorenesanční zámek, Velkobřezenský pivovar

ZUBRNICE - muzeum lidové architektury, přírodovědná naučná stezka,

STADICE - **Královské pole s pomníkem Přemysla Oráče - Národní kulturní památka**,

CHLUMEC - jubilejní pomník napoleonské bitvy roku 1813, koupaliště, historická naučná stezka 1813

PETROVICE - hraniční přechod se SRN, lidové stavby, Chráněná krajinná oblast **Labské pískovce a České středohoří**

POVRLY - zřícenina hradu Blansko, koupaliště, Chráněný přírodní výtvar Kozí vrch
PŘESTANOV - ruský pomník napoleonské bitvy 1813 s empírovým strážním domkem a hromadným hrobem

TEPLICE - pomník r. 1813, lyžařské centrum

TRMICE - zámek ve slohu alžbětínské gotiky

Přemyslův statek, barokní most, "královský pramen", přírodní rezervace Rač

ŘEHLOVICE - výhled na údolí Labe od kostelíka sv. Barbory v Dubicích

Litoměřicko

Litoměřicko leží v severozápadní vnitrozemské části Čech ve středním Polabí při soutoku s Ohří. Vzhledem k příznivým přírodním a životním podmínkám je tato část Polabí označována jako **Zlatý pruh země České** a Litoměřicko jako **Zahrada Čech** (stejnomená zemědělská výstava). Zatímco jeho jižní část je převážně rovinatá, sever a severozápad je hornatý (**České Středohoří**). Osídlení tohoto území se datuje již 9. stol. Vývoj historie dokládají nejlépe **městské památkové rezervace v Litoměřicích, Terezíně a Úštěku**. Bez povšimnutí nelze nechat ani zpřístupněné **zámky v Libochovicích a Ploskovicích**. Staletá tradice **ovocnářství a pěstování vinné révy a chmele** byla zachována. Postupné zprovoznění dálnice a větší využívání lodní dopravy napomáhá rychlejšímu rozvoji oblasti a zvyšuje tak i dostupnost pro turisty.

LITOMĚŘICE - městská památková rezervace, rozsáhlé podzemní sklepy, Děkanský kostel Všech svatých s městskou věží, morový sloup, Stará radnice, **sídlo biskupství**

LIBOCHOVICE - barokní zámek z konce 18. stol.

ROUDNICE NAD LABEM - městská památková zóna, zámek, klášter augustiniánů, gotická věž Hláska

ŘÍP - rotunda sv. Jiří a Vojtěcha - národní kulturní památka, hora - osamělá čedičová kupa vysoká 456 m

TEREZÍN - městská památková rezervace, Malá pevnost - muzeum ghetta, Památník národního utrpení - zahynulo zde na 36000 židovských vězňů, národní kulturní památka

ÚŠTĚK - městská památková rezervace, zřícenina hradu Helfnburk - pochází ze 14. stol., dodnes zachované hradby 12 m vysoké a 277 m dlouhé, **rybník Chmelař**.

HÁZMBURK – výrazný vrchol v Pooherské plošině, na vrcholu **hradní zřícenina** ze 13. stol., rozhledna ve věži - výhled do Českého středohoří

BUDYNĚ NAD OHŘÍ - městská památková zóna, zbytky opevnění ze 14. a 15. stol., farní kostel sv. Václava, židovský hřbitov

DOKSANY -barokní klášter, klášterní kostel Narození P. Marie s barokní výzdobou

Lounsko

Nejstarší český letopisec Kosmas vylíčil tuto část při popisování země jako její nejkrásnější kout, s **meandry řeky Ohře**, s potoky při deštích zbarvených do červena jakoby krvácející zemí. Kraj úrodných polí a luk, lesnatých vrchů a údolí **Džbánu**, půvabné vrchy **Českého středohoří** se vzácnou stepní květenou, zádumčivá a romantická **pahorkatina Podbořanska**, to jsou hlavní krajinné dominanty této oblasti. V oblasti jsou významná čtyři města - **Louny, Žatec, Podbořany a Postoloprty**. Města Louny a Žatec, založená z moci českých králů patřila kdysi k nejpřednějším v zemi. Na Lounsku stojí zato nepřehlédnout stavbu pozdní gotiky - chrám sv. Mikuláše v Lounech, dochované **plastiky M. B. Brauna v Cítolibeč**, památný **Oldřichův dub a Boženinu studánku v Peruci**, torzo nedostavěného gotického kostela v Panenském Týnci, klášterní kostel v Ročově a zámek postavený na místě původního gotického hradu - Nový hrad v Jimlíně. Na Žatecku především samotné **centrum Žatce - městskou památkovou rezervaci**, zámek Líčkov se sbírkou obrazů z díla akademického malíře O.Brázdy a zámek Stekník. Na Podbořansku pak **klenot českého románského stavitelství ze 13. století - kostel sv. Jakuba Většího ve Vroutku**, a státní **zámek Krásný Dvůr** s přírodním parkem v anglickém stylu vyzdobeným romantizující parkovou architekturou. O známkách dávného osídlení této oblasti svědčí slovanské naleziště Drahůš u Postoloprty a **archeologický skanzen Březno**, s rekonstruovanými stavbami z doby kamenné a prvního slovanského osídlení. S historií regionu je možno se podrobně seznámit v lounském okresním a žateckém regionálním muzeu. Zájemci o bezmotorové létání na závěsných kluzácích a o paraglaiding mohou své umění vyzkoušet na Ranské hoře u Loun, kde má tento sport tradici již od roku 1932.

LOUNY - gotický kostel sv. Mikuláše, část gotického opevnění ze 13. stol., pozdně gotické a renesanční domy, renesanční dům "Daliborka", pomník J. Husa, mariánský sloup, okresní muzeum, kopec Raná

ŽATEC - městská památková rezervace, radnice, chrám Nanebevzetí Panny Marie, Kněžská brána, Libočanská branka a systém městského opevnění ze 14. stol. včetně "husitské bašty", muzeum, chmelařské středisko, v roce 2004 oslava tisíciletého výročí první zmínky města.

POSTOLOPRTY - kostel Nanebevzetí Panny Marie, radnice, zámek se zámeckou zahradou, městské lázně

PODBOŘANY - barokní radnice, kostel sv. Petra a Pavla, sloup Nejsvětější Trojice, synagoga

PERUC - rokokový zámek, žil zde a tvořil malíř E. Filla, barokní kostel sv. Petra a Pavla, pseudogotická Boženina studánka, Oldřichův dub

BŘEZNO - archeologický skanzen Okresního muzea v Lounech

KRÁSNÝ DVŮR - barokní zámek s anglickým parkem s řadou romantických staveb

RANÁ - barokní kostel Všech svatých, sportovní letiště, Vrch - Národní přírodní rezervace

CÍTOLIBY - barokní zámek, barokní kostel sv. Jakuba se sochařskou výzdobou M. Brauna

LÍČKOV - původně raně románská tvrz, později zámek s expozicí malíře Oskara Brázdy

STEKNÍK - vesnická památková zóna, rokokový zámek

PETROHRAD - barokní zámek, zříceniny hradu Petršpurk

Mostecko

Mostecko je spojováno především s **důlní činností - povrchovým dobýváním hnědého uhlí a chemickým průmyslem**. Do této oblasti patří i **část Českého středohoří** s národními přírodními rezervacemi (Zlatník 521 m, Bořeň 539 m, Milá 510 m, Jánský vrch a Lužické Šípáky). Na severu se vypínají **Krušné hory**, které jsou sice značně poznamenány vlivem průmyslu, ale přesto skýtají výborné příležitosti pro letní i zimní sporty. V samotném městě **Most** stojí za shlédnutí přestěhovaný **děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie** postavený koncem 16. století. Jedná se o dílo stavitele Jakuba Heillemana a jeho pokračovatelů, kterým se podařilo vytvořit unikátní stavbu pozdní gotiky a rané renesance. Je to **jedna z nejkrásnějších památek svého druhu ve střední Evropě**. Za další místo návštěvy lze považovat areál hradu Hněvín, který byl vybudován v 19. a 20. století v romantickém pojetí. Z tohoto místa je nejen pěkná vyhlídka, ale je zde možno navštívit i hvězdárnu nebo se občerstvit v hradní stylové restauraci. Z nové výstavby města Mostu patří k nejvýznamnějším zajímavě architektonicky řešená stavba městského divadla. V okolí města Most je možné shlédnout kostel sv. Jiří v Českých Zlatnících, kde bylo instalováno barokní a rokokové zařízení z likvidovaného klášterního kostela Minoritů v Mostě včetně nástropních fresek. Jako lákadlo lze považovat vyjížďky na koni, které pořádá Equi Bořeň Svinčice ve svém okolí. **Druhým největším městem je Litvínov**. Ke stavebně nejstarším objektům patří kostel sv. Archanděla Michaela, postavený Jeanem Baptistem Matheyem, dále pak Valdštejnský zámek přestavěný v roce 1732 architektem F. M. Kaňkou, ve kterém je stálá expozice Okresního muzea v Mostě. V blízkém okolí města Litvínov je možno navštívit například dřevěný kostelík sv. Jana Křtitele, který byl přestěhován z obce Fláje v rámci výstavby vodní nádrže v Českém Jiřetíně nebo zámek Jezeří, který se nachází v jihozápadní části Krušných hor v Národní přírodní rezervaci Jezerka.

MOST - **děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie**, hrad Hněvín, atypická budova městského divadla, secesní budova okresního muzea

LITVÍNNOV - barokní zámek - muzeum, barokně upravený kostel sv. Michaela Archanděla, chemický průmysl

JEZEŘÍ - raně barokní zámek, území kolem zámku - přírodní rezervace, pobýval zde hudební skladatel Ch. W. Gluck a básník J. W. Goethe

KOROZLUKY - **přírodní památka a rezervace Jánský vrch** - naleziště vzácných travin, vrch Špičák - těžba porcelanitů

BEČOV - kostel sv. Jiljí, přírodní rezervace Chloumek a Písečný vrch, v **Zaječicích u Bečova** je známý minerální pramen - **zaječická hořká voda**

MARIÁNSKÉ RADČICE - poutní kostel Panny Marie Sedmibolestné

BĚLUŠICE - **BEDŘICHŮV SVĚTEC** - goticky přestavěný kostelík z pol. 13. stol., zachovaly se zde gotické malby

BRANDOV - kostel sv. Archanděla Michaela, socha Jana Nepomuckého, hraniční přechod pro pěší

ČESKÝ JIŘETÍN - pozdně barokní kostel sv. Petra a Pavla, dřevěný kostelík sv. Jana Křtitele, hraniční přechod pro pěší

HORA SV. KATEŘINY - barokní kostel sv. Kateřiny, rozhledna, hraniční přechod pro pěší

SVINČICE - moderní areál chovné stanice koní se zimní a letní jízdárnou

Teplicko

Teplíce patří mezi významná česká lázeňská města. Léčí se zde **nemoci pohybového ústrojí, nervové choroby a oběhové soustavy.** Mezi jeho početnou zahraniční klienteli patří především hosté z arabských zemí (také zde měla být vybudována mešita). V minulosti se mu přezdívalo Malá Paříž díky mnoha architektonickým skvostům. Centrum tvoří významný urbanistický celek, prohlášený za **městskou památkovou zónu.** Část Podkrušnohoří v oblasti Teplíc obývali podle Kosmovy kroniky Bělišané. Tito využívali zejména **kvalitní půdu.** V listině papeže Jana XV. o založení břevnovského kláštera z r. 993 se poprvé objevil termín provincia Belinensis. O městě **Bílině** se poprvé hovoří v r. 1263. Ojř z Frýdberka nechal postavit na špici ostrohu vedle bývalého hradiště gotický hrad. Na tomto místě stojí dnešní zámek, který patří dnes Lobkowiczům. **Bílinu známe též jako lázně,** ve kterých se léčí **onemocnění zažívacího ústrojí,** stavy po operacích žaludku, dvanácterníku a střev, onemocnění žlučníku a slinivky břišní. K těmto účelům se používá minerálních vod. **Město Dubí** je známé svými **lázněmi (srdeční choroby, klimatické lázně),** ale i bohatou **sklářskou výrobou.** Vyrábí se zde též světoznámý cibulový porcelán. Hlavní dominantou města Dubí je kostel Panny Marie, který je stavěný podle vzoru kostela Santa Maria del Orto v Benátkách. Pod postranní lodí a hlavním oltářem je rodinná hrobka rodu Clary - Aldringenů, do níž byly za 1. republiky převezeni všichni zemřelí členové rodu. **Město Duchcov** je městem, které na nás dýchá stále svojí bohatou historií. Současný návštěvník tohoto města neopomene navštívit největší historický skvost - **duchcovský zámek.** Hrob - staré hornické město. Zboření evangelického kostela v r. 1617 bylo jedním z podnětů k zahájení třicetileté války. Vznik starobylého hornického městečka Krupky je spojen s dobýváním cínu a jeho historie spadá do 14. stol. Největší rozmach zaznamenalo v 15. a 16. stol. Nejpozoruhodnější historickou stavbou na tomto území je **komplex oseckého kláštera,** který byl založen v roce 1191. Další neméně důležitá stránka historie Oseka je historie hornictví. Najdeme zde i památník obětem hornické katastrofy na dole Nelson od významného českého sochaře Karla Pokorného.

TEPLICE - městská památková zóna, renesanční zámek, Kolostujovy věžičky - altán v zámecké zahradě, zámecký kostel Povýšení sv. Kříže, kostel sv. Jana Křtitele, morový sloup od M. Brauna, barokní kašna, lázně (**léčba pohybového ústrojí, nervové choroby a oběhové soustavy**).

BÍLINA - lázně, zámek, kostel sv. Petra a Pavla, lázeňské a zřidelní budovy z let 1875 - 1900, lázeňský park

DUBÍ - lázně, sklářský průmysl, výroba tzv. "cibulového porcelánu", kostel Panny Marie (stavěný podle vzoru kostela Santa Maria del Orto v Benátkách) s rodinnou hrobkou Clary-Aldringenů

DUCHCOV - empírově upravený zámek, barokní kaple sv. Barbory, morový sloup, knihovnický Giacommio Casanovy

MOLDAVA - sklářská výroba, zrekonstruovaná středověká sklářská pec, středisko zimních sportů, technická památka – železniční trať

OSEK - komplex **cisterciáckého kláštera** z r. 1191 - evropská rarita - kamenný čtecí pult z kapitulní síně, kostel Nanebevzetí Panny Marie

HROB - staré hornické město, zboření evangelického kostela v r. 1617 bylo jedním z podnětů k zahájení třicetileté války

KRUPKA - poutní kostel Bolestné Matky Boží s křížovou chodbou obestavěnou kaplemi, hrad Krupka, kostel Nanebevzetí Panny Marie se zvonící, františkánský klášter, zřícenina hradu Kyšperk

Chomutovsko

Chomutovsko se rozkládá při severozápadní hranici Čech se SRN, na úpatí Krušných hor. Na západě sem zasahují východní svahy **Doupovských hor**, směrem severovýchodním **Krušné hory** s nejvyšší horou **Klínovcem (1.244 m n. m)** a jeho okolím, kde jsou vhodné podmínky pro zimní rekreaci. V letním období jsou k rekreacím a vodním sportům hojně využívány vodní plochy **Kamencového jezera a Nechranické přehrady** na řece Ohři. V blízkosti chomutovského Kamencového jezera lze navštívit Podkrušnohorský zoopark. V této části se nacházejí velká města - **Chomutov**, Jirkov, **Kadaň**, **Kláštepec nad Ohří** s řadou zajímavých přírodních, kulturních i historických památek. Turisty vyhledávána je především městská památková zóna v Chomutově, s raně barokním kostelem sv. Ignáce a areálem bývalé koleje a gymnázia a nově zrekonstruovaným atriem pro pořádání koncertů a výstav. Za pozornost stojí také komenda řádu rytířů s raně gotickou kaplí sv. Kateřiny - dnes Okresní muzeu, pozdně gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie s vyhlídkovou věží. Další městská památková zóna se nachází v **Klášteci nad Ohří**, kde je turisticky nejatraktivnější zajímavostí **novogoticky přestavěný zámek s expozicí historie českého, evropského i čínského porcelánu** a s krásným zámeckým parkem a Sallou terrenou. Chloubou Kláštece nad Ohří je léčivý pramen minerální vody Eugenie. **Kadaň je městskou památkovou rezervací** s řadou významných historických staveb a s nejzachovalejším **městským opevněním**. Nachází se zde i jediná **národní kulturní památka** v regionu - **Františkánský klášter**. V Jirkově stojí za povšimnutí zámek Červený Hrádek s barokním zámeckým parkem a kostelem sv. Jiljí.

CHOMUTOV - kostel sv. Kateřiny, zámek - dnes muzeum, barokní chrám Nanebevzetí Panny Marie, barokní kostel sv. Ignáce, pozdně gotické, renesanční a barokní domy, východiště do Krušných hor. V okolí **Kamencové jezero**.

KADAŇ - **městská památková rezervace**, kostel Povýšení sv. Kříže, barokní kostel sv. Alžběty a Sv. rodiny, hřbitovní kostel sv. Anny, františkánský kostel Čtrnácti pomocníků se souborem renesančních náhrobků rodiny Lobkoviců, gotická radnice s vysokou věží, souvislé úseky hradeb, bašty, Mikulovická brána a barbakan Žatecké brány, Nechranická přehradní nádrž

KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ - **novogotický zámek s expozicí českého a cizího porcelánu**, anglický park se sallou terrenou a plastikami J. Brokoffa, barokní kostel Nejsvětější Trojice, měšťanské domy, minerální pramen Eugenie

VEJPRTY - barokní kostel Všech svatých, kalvárie, **hraniční přechod do SRN**, galerie moderního umění

MĚDĚNEC - doly na měď a stříbro, kostel, vrch Mědník s charakteristickou kaplí, výstava drahých kamenů a minerálů, chráněný přírodní skalní útvar Sfingy

JIRKOV - gotický kostel sv. Jiljí, zámek Červený Hrádek s rozsáhlým parkem

HASIŠTEJN - zřícenina hradu

HORA SV. ŠEBESTIÁNA - hraniční přechod se SRN

PERŠTEJN - trosky hradu ze 14. stol., rekreační středisko, vrch Špičák

ČERNÝ POTOK - turistická stezka do Jöhstadtu

Karlovarsko

Centrum Karlovarska leží v **Sokolovské pánvi**, avšak **Krušné hory** s nejvyšší horou **Klínovec** (1244 m, středisko **Boží Dar**) vytvářejí významný rekreační potenciál. Naopak **Doupovské hory** jsou uzavřenou oblastí, která slouží jako **vojenský výcvikový prostor**. Na jihu území vévodí **Chráněná krajinná oblast Slavkovský les**. Osou území je řeka **Ohře** s přítoky **Rolavou** a **Teplou**. Ohře je využívána vodáky po celé délce průtoku regionem. Lyžařské terény existují v celé oblasti Krušných hor - **Boží Dar**, **Potůčky**, Horní Blatná, Nové Hamry, **Pernink**, **Abertamy**, Jáchymov a Merklín. Kromě Karlových Varů jsou dalšími významnými místy oblasti jsou **Ostrov nad Ohří**, **Nejdek**, **Jáchymov**, **Toužim**, **Žlutice**, **Nová Role** a **Teplá**.

Množství minerálních pramenů vedlo ke vzniku lázeňství a k založení slavného lázeňského města Karlovy Vary i nedalekých **Mariánských Lázní**, **Františkových Lázní**, **Jáchymova** a **Kyselky**. Významnými kulturně společenskými akcemi jsou Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech, Dvořákův karlovarský podzim, mezinárodní festival Tourfilm, Slavnosti Karla IV. - zahájení lázeňské sezóny, Slavnost květů ve Valči, poutě v Nové Roli, Nejdku, Chýších, Abertamech, na Božím Daru, Andělské hoře, ve Skocích. Nejvíce kulturních památek mají návštěvníci Karlovarska možnost shlédnout v samotném **lázeňském městě Karlovy Vary** - Zámeckou věž z r. 1358, přestavěnou v r. 1608, Sloup Nejsvětější Trojice z r. 1716, Poštovní dvůr z r. 1791, **chrám sv. Maří Magdalény** z r. 1736, postavený **K. I. Dienzenhoferem**, kostel sv. Petra a Pavla z r. 1898, **Zítkovu kolonádu** dokončenou r. 1881 a mnohé další. Velmi významným místem je i **premonstrátský klášter Teplá** - klášterní komplex s kostelem z r. 1197, traktem prelatury a konventu z let 1659 - 1663 a knihovnou z r. 1450. Nelze opomenout **Bečov nad Teplou** - gotický hrad z poč. 14. stol. a barokní zámek z let 1750 - 1753. V Bečově nad Teplou je také instalován **relikviář sv. Maura**, vzácná románská památka z poč. 12. století a jeden z největších kulturních pokladů Evropy.

KARLOVY VARY - lázně s **12 minerálními prameny** hydrouhličitanosíranosodné vody (komplexní léčba **zažívacího traktu**, **diabetu**, **obezita apod.**, nejteplejší pramen ČR - **Vřídlo**), zámecká věž, pozdně gotická kaple sv. Ondřeje, **barokní kostel sv. Maří Magdalény**, barokní sloup Nejsvětější Trojice, Poštovní dvůr, novorenesanční **Mlýnská kolonáda**, **grandhotel Pupp**, **Vřídelní kolonáda**, rozlehlé parky, Výšina přátelství s rozhlednou

JÁCHYMOV - **léčivé radioaktivní prameny** (léčba **pohybového ústrojí** a **nervových onemocnění**), novogotický kostel sv. Jáchyma, hřbitovní kostel Všech svatých, renesanční radnice, stará mincovna, pozdně gotické a renesanční domy, lázeňská sanatoria, turistické východisko do Krušných hor, dříve **těžba stříbra - později uranových rud**

TEPLÁ - **premonstrátský klášter** z r. 1193, děkanský kostel sv. Jiljí, měšťanské domy z 18. stol., morový sloup

BEČOV NAD TEPLOU - gotický hrad z počátku 14. stol., barokní zámek z 18. stol., **relikviář sv. Maura** - **vzácná románská památka**

OSTROV NAD OHŘÍ - hřbitovní kostel sv. Jakuba, kostel sv. Michaela, zámek s francouzskou zahradou, piaristický klášter s letohrádkem a kaplí, **těžba uranu**, **výroba trolejbusů**

BOŽÍ DAR - **horské středisko**, hraniční přechod do SRN, radnice, kostel sv. Anny, Státní přírodní rezervace - **Božidarské rašeliniště**

ABERTAMY - rekreační středisko, těžba uranové rudy

NOVÁ ROLE - románsko-gotická památka - kostelík sv. Michaela, **světoznámá porcelánka**

POTŮČKY - turistické centrum, hraniční přechod se SRN

NEJDEK - novobaroční zámek, baroční kostel sv. Martina, zbytek hradu ze 14. stol. - hranolová věž upravená na zvonici, dříve - těžba železné rudy, olova a cínu

VYSOKÁ PEC - těžba železné rudy, hutnictví, kostel Navštívení Panny Marie, přírodní park, turistické středisko

HORNÍ BLATNÁ - kostel sv. Vavřince, rozhledna na Blatenském vrchu, původně hornická osada - památky na dolování - Vlčí jámy a tzv. Blatenský vodní příkop

ŽLUTICE - gotický chrám sv. Petra a Pavla

Sokolovsko

Při vyslovení názvu „Sokolov“ se většinou vybaví představa obrovských výsypek, rozsáhlých vytěžených jam, zdevastovaného prostředí způsobeného **povrchovou těžbou hnědého uhlí, elektráren a chemického průmyslu**. Sokolovsko je i oblastí tradiční **výroby skla, porcelánu, kraje a hudebních nástrojů**. Může se pochlubit i přírodními krásami, památkami a turisticky atraktivními místy. Terén je převážně kopcovitý, na severu, při hranici se SRN, je prostoupen **hlavním hřebenem Krušných hor** s nejvyšším vrcholem Špičák (991 m). Díky příkrým svahům a dobrým sněhovým podmínkám tu vznikla oblíbená střediska zimních sportů **Kraslice, Bublava a Stříbrná** s lyžařskými vleky a sjezdovými terény. **Kraslice** leží v malebném klínu Krušných hor, jsou také východiskem oblíbených běžeckých a pěších turistických tras. Půvabná okolní krajina přírodních parků a rezervací s horskými loukami, rašeliništi, jezírky a potůčky je pro návštěvníky přitažlivá po celý rok. Jižní území pokrývají **pahorkatiny CHKO Slavkovský les**. V jeho **rašeliništích**, která jsou jedním z nejdůležitějších rezervoárů vody pro léčivé prameny západní lázeňské oblasti, se nacházejí i vzácné rostliny, jako je masožravá rosnatka okrouhlostá. Unikátem je 24 km dlouhý umělý **vodní kanál - Dlouhá stoka** - vybudovaný v letech 1531 - 1536 na podporu důlní činnosti. Nejstarší surovinou těženou v této oblasti je **cín**, největšího rozmachu dosáhla těžba cínu v XVI. století (přes 20 dolů). Jedním z nejstarších **cínových dolů** je bývalý Důl Jeroným u Čisté. Jedná se o zcela ojedinělé středověké důlní dílo, které je jen velmi málo dotčeno pozdější hornickou činností.

SOKOLOV - zámek z roku 1480 - dnes v podobě z roku 1805, radnice, morový sloup, kostel sv. Jakuba Většího, bývalý klášterní kostel sv. Antonína, **hornické město**

LOKET - **městská památková rezervace, středověký hrad**, zbytky středověkého městského opevnění, raně baroční radnice, kostel sv. Václava, měšťanské domy, sloup sv. Trojice, dvě baroční kaple, **CHKO Slavkovský les**

HORNÍ SLAVKOV - radnice, Pluhův dům, kostel sv. Jiří, roku 1792 založena **nejstarší porcelánka v Čechách**

CHODOV - baroční kostel sv. Vavřince, „Manufaktura Chodov“ - chodovská porcelánka dnes známá **výrobou růžového porcelánu**

KRASLICE - **zbytky hradu** ze 14. stol., novorománský chrám Božího těla, oblast klidu Leopoldovy hamry, **lyžařské terény**

BUBLAVA - **středisko zimních sportů**, turistický hraniční přechod se SRN

CHLUM SV. MAŘÍ - poutní místo, baroční komplex kláštera s kostelem sv. Maří Magdaleny

KRÁSNO - Dlouhá stoka - umělý kanál v délce 24 km, Krásenská rozhledna - 25 m vysoká kamenná rozhledna se spirálovým vnějším schodištěm z roku 1933 - 1934

KRÁLOVSKÉ POŘÍČÍ - vesnická památková zóna - hrázděné domy z konce 18. a 19. století, gotický kostel sv. Kunhuty

KYNŠPERK NAD OHŘÍ - židovský hřbitov z pol. 15. stol., brána zvaná Branka, baroční farní kostel Panny Marie se dvěma věžemi, novorománský evangelický kostel

JINDŘICHOVICE - baroční zámek - slouží jako okresní archiv, kostel sv. Martina, mauzoleum zajateckého tábora

TATROVICE - kostel sv. Erharta, přehradní nádrž

Chebsko

V nejzápadnějším koutu České republiky leží Chebsko, který je výjimečný svým přírodním bohatstvím, historickými a kulturními památkami. Tyto přednosti oceňovali již v minulosti takoví velikáni, jakými byli J.W.Goethe, N.V. Gogol, M.Twain, L.van Beethoven, F.Chopin, J.Strauss, A.Nobel, Bismarck, F.Palacký, B.Němcová, J.Neruda a jiní, kteří i opakovaně navštívili města **Mariánské Lázně**, **Františkovy Lázně** a **Cheb**. Svoji jedinečnost dodnes osvědčují lázeňská města, jejichž přírodní léčivé zdroje a moderní léčebné metody přitahují každoročně desetitisíce pacientů domácích i zahraničních. V okrese Cheb je evidováno **210 minerálních pramenů**, z nichž pro léčebné účely se využívá 53. Hlavním sídlem je **město Cheb** s téměř 32 000 obyvateli. Město je jedno z nejstarších v České republice, poprvé připomínané v roce 1061. **Památková rezervace** historického jádra je turisticky přitažlivá jak světoznámým „**Špalíčkem**“, tak řadou gotických a renesančních domů. Ve spodní části náměstí, v tzv. Pachelbelově domě, jednom z nejstarších měšťanských domů, byl v roce 1634 **zavražděn Albrecht z Valdštejna**. Dnes je zde umístěno Chebské muzeum. **Město Aš** bylo dříve proslaveno rozvinutým textilním průmyslem, který nyní ustupuje do pozadí a vznikají zde nové menší firmy. V **Lubech u Chebu** se zachovává tradice **výroby strunných hudebních nástrojů**. Mezi již zmíněné turistické zajímavosti Chebska bezesporu patří také **Národní přírodní rezervace SOOS** a Kladská, **přehradní nádrže** a autokempy Dřenice, Podhoří, **Amerika**, Luxor, **Jesenice**, Karel, Ronak a další.

CHEB - **městská památková rezervace**, náměstí s gotickými a renesančními domy, **Špalíček** (soubor 11 měšťanských domů), **románský Chebský hrad** s kaplí a opevněním, Chebské muzeum, chrám sv. Mikuláše, galerie, Černá věž, gotický klášter, chrám Panny Marie, barokní kostel sv. Kláry

MARIÁNSKÉ LÁZNĚ - **městská památková zóna**, lázně se 40 minerálními prameny přímo ve městě (léčba **chorob vylučovacího ústrojí – ledviny, močový měchýř, metabolismus, dýchací cesty**), 100 minerálních pramenů v blízkém okolí, **kolonáda**, **zpívající fontána**, muzeum, golfové hřiště, chráněná krajinná oblast Kladská

AŠ - novorenesanční chrám sv. Mikuláše, novorenesanční radnice, muzeum

FRANTIŠKOVY LÁZNĚ - **městská památková rezervace**, **lázně** - 24 pramenů uhličitě vody (léčba **srdečních a cévních chorob, gynekologických nemocí a neplodnosti**), zřidelní plyn, více než 250 ha sadů a parků, **rybník Amerika**, archeologická rezervace se zbytky pravěkého sídliště a pohřebiště v obci Žirovice, hrad Skalná se zbytky románské tvrze ze 12. stol., **Chráněná krajinná oblast SOOS**, **sopka Komorní Hůrka**

LÁZNĚ KYNŽVART - zámecký vrch s trosky gotického hradu ze 13. stol., zámek Kynžvart se zámeckým parkem, **lázně** - šest pramenů železité kyselky (**léčba dýchacího ústrojí a kožních nemocí**), **CHKO Slavkovský les**

JESENICE - rekreační oblast, **Jesenická přehrada**, významná tahová zastávka vodního ptactva

LUBY U CHEBU - katolický kostel sv. Ondřeje, **výroba hudebních nástrojů**

DOUBRAVA - lidová architektura chebských statků

OSTROH - hrad ze 14. stol.

STARÝ HROZŇATOV - zámek, hrad

PLESNÁ - evangelický kostel

ZÁPADNÍ ČECHY

Na severní části kraje sem zasahují pásma **Slavkovského lesa** a **Tepelské vrchoviny**. Okolí Plzně náleží k **Poberounské subprovincii**. Převládající je zde tzv. **Plzeňská pahorkatina**, která se dělí na dvě části – **Plaská pahorkatina** na severu a **Švihovská vrchovina** na jihu.

Při hranicích s Německem u Mariánských lázní začíná **Šumavská subprovincie** s horskými pásmo **Českého lesa** (**Čerchov 1042 m**) a **Podčeskoleská pahorkatina**. Za Nýrským již začíná pásmo vlastní **Šumavy**, zde její západní část.

Jihovýchod Plzeňského kraje vyplňuje výběžek **Středočeské pahorkatiny** (**Blatenská pahorkatina** s nejvyšším vrcholem **Drkolná** (729 m). Nedaleký vrch **Vidhošť** (759 m) patří již k horstvům Šumavského podhůří.

Z hlediska vodních toků patří většina Západočeského kraje k **povodí Berounky**, která fakticky vzniká v **Plzni** soutokem **Mže** (**vodní nádrž Hrachousky**), **Radbuzy**, **Úhlavy** a **Úslavy**. Jihovýchodní část odvodňuje **povodí Vltavy** s řekou **Otavou** (soutok **Vydry** a **Křemelné**).

Plzeň

Krajské město Plzeň leží v **Plzeňské kotlině** na **soutoku čtyř řek** (Mže, Radbuza, Úhlava, Úslava). Výhodná poloha **na cestě z Bavorska do Prahy** je učinila důležitým střediskem obchodu a průmyslu, kultury i vzdělání. Bohatý společenský život a vysoká životní úroveň obyvatel se do dob založení města odrazila ve svérázném stavebním vývoji. V historickém centru Plzně se zachovalo takové množství památek, že byla tato **oblast prohlášena městskou památkovou rezervací**. Žádné jiné město v České republice se nemůže pochlubit takovou tradicí uměleckého života, jakou má právě Plzeň - vzpomeňme jen fenomén plzeňského divadelnictví, a široké spektrum zdejších hudebních souborů a neobyčejně pestrý výtvarný život města. Přízeň diváků si získal **festival Finále** (přehlídka filmové tvorby) a svoji tradici má také **volba MISS ČR**, která se zde již několikrát odehrála. V létě probíhají na plzeňských pěších zónách festivaly folkové, country či jazzové hudby a k promenádě vyhrávají dechové orchestry. Pro diváky mají značnou přitažlivost velké výpravné hry z historie Plzně, které se pravidelně odehrávají v letním období na náměstí. Vyhlášená **česká kuchyně** a světoznámé **plzeňské pivo** tvoří součást nenapodobitelného koloritu města.

Městská památková rezervace

CHRÁM SV. BARTOLOMĚJE - z konce 13. stol., nejvyšší kostelní věž ve střední Evropě - 103 m, Plzeňská madona ze 14. stol.

NÁMĚSTÍ - ze 13. stol., původně gotické domy obklopující náměstí mají dnes barokní a renesanční podobu

RADNICE - renesanční radnice italského typu

PIVOVAR - světově proslulý pivovar Pilsner Urquell, možnost exkurze spojená s degustací piva, restaurace Spilka přímo v areálu pivovaru

PIVOVARSKÉ MUZEUM - nejstarší pivovarské muzeum na světě s ojedinělými sbírkami, které dokumentují výrobu a prodej piva v Plzni již od středověku

SYNAGOGA - druhá největší židovská synagoga v Evropě

MĚSTSKÉ DOMY - ojedinělý soubor 18 domů vyzdobených sgrafity významného českého malíře konce 18. stol. - Mikoláše Alše, většina domů se nachází v centru města

HISTORICKÉ PODZEMÍ - 25 km chodeb a sklepů vytesaných v pískovci, které se v několika patrech táhnou pod historickým středem města, pro veřejnost je přístupný prohlídkový okruh v délce 1 km

MĚSTSKÁ ZBROJNICE - zbrojnice s největší ucelenou sbírkou městských střelných zbraní v Evropě

ZOO - zoologická a botanická zahrada (v roce 2004 otevřená japonská zahrada)

MASNÉ KRÁMY - původně gotická budova bývalých masných krámů byla upravena na výstavní síň Západočeské galerie

VODÁRENSKÁ VĚŽ - bývalá vodárenská věž, dříve součást městského opevnění, slouží dnes jako výstavní prostory

DIVADLO J. K. TYLA - novorenesanční budova se secesními prvky, vyzdobeno je sochařskými díly předních českých umělců

ZÁPADOČESKÉ MUZEUM - novorenesanční budova s dekorativními secesními prvky v Kopeckého sadech

MĚSTSKÉ HRADBY - 27 metrů dlouhý úsek městského opevnění z doby kolem r. 1300

Okolí Plzně

Podobně jako v případě Prahy i v okolí Plzně lze najít významné rekreační zázemí západočeské metropole (**přehrada Hracholusky** a **povodí řeky Střely, Žinkovský rybník** s rozlohou 35 ha). Krajina je kopcovitá a dotváří malebný ráz českého venkova. Do jižní části zasahuje pásmo **Brdských lesů** s Chynínskými, Míšovskými a Kokšínskými buky, kde se zachovaly zbytky pralesovitých bučin. Nejen tyto úkazy, ale i přírodní rezervace Chejlava, Hádky a Lopata s množstvím starých porostů, bohatým pestrým podrostem bučinné vegetace, obsahujícím řadu vzácných druhů rostlin, lákající každého milovníka přírody. Na severu jsou potom menší přírodní zajímavosti jako například Hromnické jezírko, geologické útvary u Žihle atd.

K místům, která lákají k návštěvě patří zejména lovecký zámek **Kozel u Štáhlav** vystavěný v letech 1784 - 1789 pro hraběte J. V. Černína z Chudenic, národní kulturní památka - **rotunda sv. Petra** z 10. století a strážní **hrad Radyně** ležící v okolí Starého Plzeňce. V severní část je to především Perla baroka **Manětín**, dále **Rabštejn**, **Plasy** a **soubor historických staveb Úterý**. Roubená stavení nacházíme na Přešticku, Spálenopoříčsku, kde přední místo zaujímá mítovský mlýn.

V ekonomice je důležitá těžba kamenného uhlí na Nýřansku, kaolínu na Kaznějovsku a Hornobřizovsku, cihlářské hlíny v okolí Kožlan, Žihle a Chrástu. Z významných rodáků lze uvést zejména druhého československého prezidenta **Dr. Eduarda Beneš**, který pocházel z Kožlan., dále se zde narodili například Václav Brožík v Třemošné, vynálezce světlotisku Jakub Husník ve Vejprnicích, vynálezce leteckého motoru aj. Jan Očenášek v Dražni

MANĚTÍN - barokní děkanský kostel sv. Jana Křtitele z let 1712 - 1717 s obrazy Petra Brandla, zámek přestavěný G. B. Santinim, plastiky J. Brokoffa a J. Herschera

PLASY - bývalý cisterciácký klášter z 12. stol., kostel ze 17. stol. s obrazy K. Škréty a P. Brandla, zámek, galerie Strettiů, rodinná hrobka Metternichů v kryptě empírově přestavěného kostela sv. Václava

RABŠTEJN NAD STŘELOU - zbytky gotického hradu, barokní zámek, barokní klášter servitů, klášterní kostel, hrázděné a roubené domy z 18. stol.

ÚTERÝ - **středověké jádro, soubor historických staveb**, v minulosti těžba stříbra - ražba tzv. Outerských dukátů ve vlastní mincovně

STARÝ PLZENEC - **národní kulturní památka - předrománská rotunda sv. Petra** z 10. stol., kostel Narození Panny Marie s gotickými nástěnnými malbami, kostel sv. Jana Křtitele, v blízkosti - **zřícenina královského strážního hradu Radyně**

ŠTÁHLAVY - barokní kostel sv. Vojtěcha, v blízkosti - **klasicistní lovecký zámeček Kozel s anglickým parkem**

NEPOMUK - kostel sv. Jakuba, kostel sv. Jana Nepomuckého, městské muzeum, galerie A. Němejce, socha sv. Jana Nepomuckého

ŽINKOVY - **pseudorenesanční zámek, park s rybníkem**, kostel sv. Václava, zřícenina hradu Potenštejn

HRACHOLUSKY - **přehradní nádrž, rekreační oblast, lodní doprava**, barokní kaple sv. Diviše, socha J. Nepomuckého

KOŽLANY - výroba lidové keramiky, farní kostel sv. Vavřince, rodiště druhého prezidenta dr. E. Beneše

PŘEŠTICE - barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, narodil se zde J. J. Ryba

NÝŘANY - středisko **těžby uhlí**

BLOVICE - barokní kostel sv. Jana Evangelisty, empírové domy, socha sv. Jana Nepomuckého, pseudogotický zámek na Hradišti s rozsáhlým anglickým parkem, barokní sousoší Ukřižovaného

DOBŘANY - barokní kostel sv. Mikuláše, kostel sv. Víta, kostel sv. Jana Nepomuckého, technická památka - původně gotický kamenný most přes řeku Radbuzu - barokně upravený

DOLNÍ LUKAVICE - barokní zámek na místě původní tvrze, anglický park a bažantnice

CHEJLAVA - přírodní rezervace smíšeného listnatého porostu

CHOTĚŠOV - klášter, kostel Narození Panny Marie

KACEŘOV - renesanční zámek ze 16. stol.

KASEJOVICE - barokně upravený kostel sv. Jakuba, renesanční radnice, barokní kašna, empírové domy

KRALOVICE - farní kostel sv. Petra a Pavla s pohřební kaplí rodiny Gryspeků

KRAŠOV A BUBEN - zříceniny gotických hradů ze 13. a 14. stol.

MARIÁNSKÁ TÝNICE - bývalé probošství - expozice severního Plzeňska s galerií

MERKLÍN - barokní zámek ze 17. stol. postavený na místě původní tvrze - empírově upraven, kostel sv. Mikuláše

NEBÍLOVY - barokní zámek, barokní kostel sv. Jakuba Většího v Prusinech

NOVÉ MITROVICE - barokní kostel sv. Jana Nepomuckého, rodný dům s pamětní deskou spisovatele a novináře J. Lindy

POTVOROV - románský kostel sv. Mikuláše

ROUPOV - zřícenina hradu ze 14. stol., zůstal zachován komín od hradní kuchyně

SPÁLENÉ POŘÍČÍ - na místě tvrze byl v 17. stol. postaven zámek, budova děkanství

STOD - v budově bývalé pošty přenocoval v roce 1799 ruský vojevůdce A. V. Suvorov, kostel sv. Maří Magdaleny

TOUŠKOV - pozdně barokní kostel, renesanční a barokní domy

VLČTEJN - zřícenina gotického hradu ze 14. stol.

VŠERUBY - románský tribunový kostel sv. Martina, pozdně gotický kostel sv. Ducha

Rokycansko

Mírně zvlněná krajina **Podbrdská** a řada historických a přírodních zajímavostí činí z Rokycanska místo přitažlivé pro odpočinek a rekreaci. Krásné zdejší lesy odedávna lákají milovníky ticha, ale jsou i vyhledávaným rájem houbařů. Až ke Zbirohu zasahuje **CHKO Křivoklátsko**, která je biosférickou rezervací UNESCO. Historickým a správním centrem regionu je **starobylé město Rokycany** s 15 tisíci obyvateli, jehož počátky sahají až do 10. století. Střed města je vyhlášen památkově chráněnou zónou. Muzeum Dr. B. Horáka v Rokycanech je známé svou paleontologickou sbírkou. Dalšími významnými středisky v jsou **Radnice** spjaté historicky s rodem Rožmberků a Šternberků a **Zbiroh se zámekem**, jehož posledními majiteli byli Colloredo-Mansfeldové. K turisticky zajímavým místům patří povodí Zbirožského potoka a **řeky Berounky** se zříceninou hradu Libštejna, **vodní hamr v Dobřívě** a řada dochovaných roubených chalup. Oblastí prochází hlavní silniční a železniční spojnice mezi Plzní a Prahou.

DOBŘÍV - vodní hamr - technická památka, vodní náhon, památník J. Mošny v blízkém objektu Staré hospody, roubené chalupy, kamenný most zvaný Švédský

RADNICE - barokní kaple od K. I. Dienzenhofera, barokní kostel sv. Václava

ROKYCANY - městská památková zóna, barokně přestavěný chrám Panny Marie Sněžné, barokní radnice, tzv. Dumetovský dům s reliéfem madony s dítětem, mariánský sloup, renesanční hřbitovní kostel, zbytky městských hradeb ze 14. stol., v listopadu se zde koná den veteránů US

ARMY, vrch Žďár - přírodní rezervace, archeologické naleziště, hvězdárna

ZBIROH - královský hrad ze 13. stol. přestavěn na zámek, kostel sv. Mikuláše, **muzeum s památníkem J. V. Sládka** v domě čp. 28 na náměstí

EJPOVICE - barokní statek, **středisko letní rekreace**

BŘEZINA - empírový zámek

LIBLÍN - barokní zámek

LIBŠTEJN - zřícenina gotického hradu

OSTROVEC - ukázky lidové architektury

STUPNO - hrobka rodu Šternberků

PODMOKLY - naleziště trilobitů u Podmokelského mlýna

MIROŠOV - raně barokní kostel sv. Josefa

STRAŠICE - roubené chalupy čp. 14 a 15

TÝČKO - typem roubené lidové architektury je patrový dům čp. 25

Tachovsko

Půvabná zvlněná krajina s četnými lesy a rybníky poskytuje mnoho příležitostí pro vycházky či projížďky na kolech, lyžích nebo koních, dále i koupání, houbaření, rybolov i lov. Přírozenou západní hranici (zároveň i státní) tvoří **pohoří Českého lesa**. Historická jádra všech čtyř měst jsou chráněnými památkovými zónami s uceleným souborem stavebních památek. Chloubou Tachova je **zachovalé středověké opevnění**, pýchou **Stříbra je skvostná renesanční radnice**. V **Kladrubech** se nachází památka nejvýznamnější - **benediktinský klášter** založený knížetem Vladislavem r. 1115. Klášter patřil k nejbohatším a nejmocnějším v Čechách po celé 13. a 14. století. O srpnových sobotách se v chrámu **přestaveném podle návrhu J. B. Santiniho** koná tradiční cyklus koncertů vážné hudby Kladrubské léto. **Konstantinovy Lázně** - malé a tiché lázně se zaměřením na **léčbu chorob srdečního a cévního systému, chorob pohybového a dýchacího ústrojí i chorob výměny látkové**. Lázně nabízí též speciální léčebné antistresové programy, rekondiční pobyty kardiaků a diabetiků a dále i rekreační a sportovně orientované pobyty. Obec Stráž je známá **rekreační oblastí Sycherák v okolí rybníka Chobot**. Další známé vodní plochy jsou **poblíž Stříbra přehrada Hracholusky** s rekreačními oblastmi Butov a Vranov, dále Víchovský rybník s autokempem a rybník Regent u Chodové Plané. **Pivovar CHODOVAR** v Chodové Plané vaří oblíbené pivo již od r. 1573, dnes stáčí i minerální vodu z blízkého pramene.

TACHOV - městská památková zóna, klasicistně upravený zámek, kostelík sv. Václava z r. 920, **středověké hradby ze 14. stol.**, gotický arciděkanský chrám, františkánský klášter, barokní mlýn, mohyla - památník obětem pochodu smrti, husitský památník, Aglájino údolí
STŘÍBRO - část pozdně gotického opevnění s opravenou husitskou baštou, most přes řeku Mži s mostní věží, renesanční měšťanské domy, **radnice se sgrafity**, barokně přestavený morový sloup, děkanský kostel, hřbitovní kostel sv. Petra, hřbitovní kostel Nanebevzetí Panny Marie, nedaleko je **přehradní nádrž Hracholusky**, naučná stezka **Hornictví v okolí Stříbra (stříbro, olovo)**

KONSTANTINOVY LÁZNĚ - lázně, sirné prameny, první lázeňská budova je z r. 1803, rotunda na Ovčím vrchu, zbytky keltského hradiště, zřícenina hradu Gutštejn, Šipín - valy slovanského hradiště

KLADRUBY - **Národní kulturní památka - areál benediktinského kláštera, gotické baroko (Santini)** gotický klášterní chrám, barokní nový konvent s **galerií originálů soch M. B. Brauna**, Výrovský rybník

PŘIMDA - **Národní kulturní památka** - hrad Přimda, kostel sv. Jiří, působil zde **J. Š. Baar**, rekreační středisko

ROZVADOV - hraniční přechod se SRN, kostel sv. Václava - oltářní obraz sv. Václava
CHODOVÁ PLANÁ - historická dominanta obce - **pivovar Chodovar**, Chráněná krajinná oblast **Slavkovský les** s vyvěrajícími prameny Il-sano a Čiperka, poutní kostel na Pístově, památník padlým

PLANÁ - městská památková zóna, kostel sv. Petra a Pavla, kostel Nanebevzetí Panny Marie, galerie, poutní kostel sv. Anny, morový sloup, Hornické muzeum, pohoří Český les

BOR - hrad přestaven na pozdně gotický zámek, loretánské poutní místo, farní kostel sv. Mikuláše

ČERNOŠÍN - středověká sýpka v Třebeli, zříceniny hradů Volfštejn a Šentál, přírodní rezervace Pod Volfštejnem, Vlčí hora

STRÁŽ - kostel sv. Václava se starými kamennými portály, židovský hřbitov, rybník Sycherák

STARÉ SEDLIŠTĚ - kostel sv. Prokopa a Oldřicha, socha Jana Nepomuckého - kulturní památka, Novomlýnský rybník, rybník Mělký

SVOJŠÍN - románský kostel sv. Petra a Pavla s empírovým oltářem, barokní zámek, barokní socha sv. Jana Nepomuckého

Domažlicko

K nejzajímavějším partiím této podhorské krajiny, dosud jen málo dotčené negativními vlivy průmyslové civilizace, patří **nejvyšší hora Českého lesa - Čerchov**, Sedmihoří, Pivoň a Pleš. Nachází se zde **několik přírodních rezervací**, jedna naučná stezka. Území bylo odedávna poměrně hustě osídleno a procházely tudy od konce 9. století významné obchodní stezky spojující východ a západ Evropy. Podél nich se usazovali **svobodní sedláci - Chodové**, kteří tu pro české panovníky vykonávali **strážní službu**. Za to získali řadu privilegií, jejichž omezování vedlo na konci 17. století k jejich odporu ukončenému **popravou Jana Koziny**. K nejcennějším památkám oblasti se řadí **historická jádra Domažlic a Horšovského Týna**, která byla vyhlášena **městskými památkovými rezervacemi**. Hradní architekturu zastupují zříceniny Lacembok, Netřeb, Nový Hernštejn a Rýzmbek. **Národní kulturní památkou** je přístupný **zámek v Horšovském Týně**. Mimo uvedených měst lze nalézt pozoruhodné církevní objekty i v řadě dalších obcí (např. Čečovice, Horšov). Znovu ožívají poutní místa sv. Anna na Vršíčku, Vavříneček u Domažlic a další. Významnými **rodáky Chodska** byli spisovatel **J. Š. Baar**, národopisec J. Hruška a hudební skladatel J. Jindřich. Turistům nabízí region řadu značených tras, cyklistických stezek a v zimě běžkařských tratí. Postupně se rozšiřuje i síť ubytovacích zařízení a dalších služeb.

DOMAŽLICE - městská památková rezervace, kostel Narození Panny Marie, kostel U svatých, Branka, **Chodský hrad**, hřbitovní kaple sv. Jana Nepomuckého, barokní kaple sv. Vavřince ve Veselé hoře, **muzeum Chodska**

BĚLÁ NAD RADBUZOU - kamenný barokní most přes řeku Radbuzu o osmi pilířích, s šesti barokními sochami světců

ČEČOVICE - gotický kostel

HORŠOVSKÝ TÝN - městská památková rezervace, zámek ve stylu severoitalské renesance, barokní a rokokové domy, gotická kaple Nejsvětější Trojice, barokně upravený kostel sv. Petra a Pavla, pozdně gotická radnice upravená renesančně, gotický kostel sv. Apolináře, renesanční stavba arciděkanství, komplex kapucínského kláštera

KDYNĚ - zříceniny hradů Nový Herštýn a Rýzmbek, vrch Koráb s rozhlednou

KLENČÍ pod ČERCHOVEM - muzeum J. Š. Baara

POBĚŽOVICE - městská památková zóna, zámek, klášter, židovské památky

STAŇKOV - zřícenina hradu Lacembok ze 13. stol.

TRHANOV - zámek ze 17. stol. (**hrabě Laminger**), galerie E. Špilara

ÚJEZD - statek J. S. Koziny

KOLOVEČ - místo původu lidové kolovečské keramiky, muzeum řemesel

Klatovsko

Na území klatovského regionu, který svým jihozápadním okrajem sousedí s Německem, se nalézá **Národní park a Chráněná krajinná oblast Šumava**, Sušický přírodní park **Kašperská vrchovina**. K řetězu vyšších hor patří například i **Železnorudská hornatina**. Oblíbeným místem turistů v letních měsících na Klatovku bývá řada historických památek, např. státní hrady **Kašperk**, **Rabí** a **Švihov**, muzea v **Klatovech**, **Horažďovicích**, **Kašperských Horách**, **Sušici** a **Železné Rudě**. Okresní město Klatovy - správní, hospodářské a kulturní centrum - je nazýváno "bránou Šumavy".

KLATOVY - mohutné hradby, **Černá věž**, renesanční radnice, **podzemí** je protkáno sítí chodeb, Bílá věž, **barokní lékárna**, kostel sv. Ignáce a Panny Marie s **katakombami**, arciděkanství, kostel sv. Vavřince, měšťanské domy

RABÍ - zřícenina **pozdně gotického hradu ze 14. stol.**

ŠVIHOV - původní tvrz z 15. stol. byla nahrazena **vodním hradem**

VELHARTICE - **hrad ze 14. stol.**

SUŠICE - renesanční radnice, domy s gotickými jádry a renesančními štíty, bazilika sv. Václava, raně barokní klášterní kostel sv. Felixe, hřbitovní kostel Nanebevzetí Panny Marie, chrám sv. Petra a Pavla, kaple Anděla strážce, zbytky středověkého hradebního systému a části tzv. bašty

HORAŽĎOVICE - původně gotická tvrz přestavěna na **barokní zámek**, zámecká kaple, městské opevnění - zachovala se Branka, Východní brána, Červená brána, městské hradby, kostel sv. Petra a Pavla, masné krámy ze 17. stol., mariánský sloup, barokní budova děkanství, zbytky hradu na Práchni, klášter s kostelem Panny Marie, regotizovaný kostelík sv. Klimenta

NÝRSKO - barokně upravený kostel sv. Tomáše, raně barokní radnice, židovský hřbitov s náhrobkou z 18. stol., trosky gotického hradu Pajrek s mohutnou hranolovou věží, zbytky hradeb, **těžba uhlí, závod OKULA**

CHANOVICE – skanzen

tvrz CHUDENICE - zámeček s americkou zahradou, muzeum J. Dobrovského, kostel

KLENOVÁ - hrad, zámek

ŠUMAVA

Šumava patří mezi nejrozsáhlejší česká pohoří. Vzhledem ke dlouholeté izolaci v době existence železné opony (vstup do příhraničních oblastí byl dlouho pouze na zvláštní povolení) byl zachován velmi čistý ekologický systém, který však v 90. letech mnohokrát postihla kůrovcová kalamita. Následkem toho byly mnohé zalesněné oblasti zcela vytěženy. Přesto bylo vyhlášení **národního parku** a zároveň **biosférické rezervace UNESCO** (1990) významným krokem pro ochranu tohoto unikátního území. Poprvé v tehdejší Československu se začalo pracovat na přeshraniční spolupráci s německou částí parku (Bayerische Wald).

Území Šumavy je tvořeno několika horskými hřbety s několika vrcholy převážujícími 1300 metrů. Nejvyšší vrchol však leží v Německu nedaleko Železné Rudy (**Velký Javor**, Grosser Arber, 1434 m). Na české straně je nejvyšším bodem vrchol hory **Plechý** (1378 m). Z významnějších vrcholů jmenujme alespoň **Jezerní horu** (1343 m), která dominuje severozápadní části Šumavy nad **Černým a Čertovým jezerem**. Jezera ledovcového původu jsou vůbec jednou z významných atraktivit cestovního ruchu. Kromě dvou největších, mezi nimiž vede zároveň rozvodí mezi úmořím Černého (Čertovo jezero) a Severního moře (Černé jezero), se jedná ještě o jezera **Laka, Plešné a Prášílské jezero**. Zvláštní ochranu tvoří významné přírodní rezervace s dochovanou původní vegetací. Jedná se především o **Boubínský prales** a **Modřanské slatě**.

Šumava je rovněž významnou pramennou oblastí pro západní, jižní a střední Čechy. Pod **Čertovou horou** pramení **řeka Vltava**, která je oblíbeným místem vodáků – vodní trasy začínají v **Lenoře** a ve **Vyšším brodu**. Jedna z vltavských větví vytváří největší vodní plochu v České republice – **Lipenskou vodní nádrž**. Pod přehradou vede zajímavá naučná stezka okolo přírodního výtvaru **Čertova stěna**, kterou nesmrtelně proslavil Bedřich Smetana v *Mé Vlasti*. Z dalších pramenných řek jsou to na západě **Vydra** a **Křemelná**, které po soutoku vytvářejí ve středověku zlatonosnou řeku **Otavu**.

K přírodním zvláštnotem lze zařadit šumavská rašeliniště s vyklenutým povrchem (slatě) a porostlá klečí nebo zakrslým smrkem. Nejbohatší na ně je střední část Šumavy kolem **Modravských slatí**. Kolorit krajiny doplňuje i několik přírodních rezervací, např. **Hamižná** (Hartmanice), **Amáliino údolí** (Kašperské Hory), **Nebe** a **Bílá Strž** (Hojsova Stráž).

Kromě přírodních atraktivit jsou zde i zajímavé historické a především folklórní památky. Na mnoha místech jsou zachovány typické roubené domy. Dřevěné domy alpského stylu jsou k vidění například ve vesnické památkové rezervaci ve **Volarech**. Typickým výrobkem Šumavy bylo sklo, jehož ukázky jsou roztroušeny v mnoha vesnických expozicích (Lenora, . . .). Významnou technickou památkou jsou i zbytky **Schwarzenberského plavebního kanálu**, kterým se plavilo dřevo ze Šumavy k Dunaji. Dodnes existují společenské akce, které předvádějí, jak se na Šumavě plavilo dřevo až do první poloviny 19. století, kdy do rozvoje Šumavy zasáhla **nejstarší železnice na evropském kontinentě**.

Prudký rozvoj cestovního ruchu v 90. letech 20. století znamenal pro Šumavu značnou ekologickou zátěž, na druhé straně bylo záhy po vyhlášení parku započato s budováním turistických a cykloturistických tras, které dnes protínají větší část pohoří. Je zde relativní dostatek středisek letní i zimní turistiky a postupně se zlepšuje i úroveň ubytovacích kapacit a infrastruktury.

Střediska cestovního ruchu

Lyžařská střediska

ŽELEZNÁ RUDA - hamr z 2. pol. 16. stol., **barokní kostel Panny Marie Pomocné**, východisko na **Černé jezero, Čertovo jezero**

ŠPIČÁK – středisko nedaleko centra **Hojsova Stráž**

CHURÁŇOV – lyžařský areál **Zadov** (střední Šumava)

LIPNO NAD VLTAVOU – lyžařský areál **Kramolín**

Střediska letní rekreace

Lipenská vodní nádrž a okolí

ČERNÁ V POŠUMAVÍ - novorománský kostel, těžba grafitu

HORNÍ PLANÁ - rodný dům s muzeem A. Stiftera, gotický kostel, rybník Olšina, **technická památka - Schwarzenberský plavební kanál** z konce 18. stol.

LIPNO NAD VLTAVOU - rekreační středisko přímo nad lipenskou přehradou, přístav

FRYMBURK - gotický kostel ze 13. stol., přestavěný v pol. 16. stol., morový sloup, pranýř

Další významná střediska

KVILDA - pseudogotický kostel sv. Štěpána, významné rekreační středisko zimních i letních aktivit

LENORA - zámek z 19. stol., horská dřevěná lávka, **muzeum skla**, jediná veřejná pec v Čechách

KAŠPERSKÉ HORY - **gotický hrad Kašperk ze 14. stol.**, barokně upravená radnice, kostel sv. Markéty, hřbitovní gotický kostel sv. Mikuláše, **těžba zlata, turistické středisko SRNÍ, MODRAVA**

Kulturní, historické a technické zajímavosti

STACHY - vesnická památková rezervace, soubor šumavských horských roubených usedlostí

VLACHOVO BŘEZÍ - městská památková zóna, zámek s hospodářským dvorem, poutní místo s kostelíkem sv. Ducha a křížovou cestou, židovský hřbitov

SCHWARZENBERSKÝ PLAVEBNÍ KANÁL - plavební kanál spojující povodí Vltavy s povodím Dunaje

Další zajímavá místa

DOLNÍ DVOŘIŠTĚ - gotický kostel z 15. stol., barokní poutní kostel U Svatého Kamene, hraniční přechod s Rakouskem

LAŽIŠTĚ - vesnická památková zóna, kostel sv. Mikuláše, roubené stavby

HOŘICE NA ŠUMAVĚ - městská památková zóna, gotický kostel, pranýř, konání Pašijových her, představení se zpěvy o životě a smrti Ježíše Krista.

STRÁŽNÝ - hrad Kunžvart se strážní věží - pustý, kaple Panny Marie na Kamenném vrchu

DOBRÁ - vesnická památková rezervace, domy alpského volarského typu

DRSLAVICE - bývalá tvrz z 15. stol.

BESEDNICE - kostel z 18. stol., lidové stavby, hamr

BRLOH - barokní kostel ze 17. stol., zbytky nedostavěného gotického kláštera Kuklov

HOLUBOV - nejstarší zděná rozhledna v Čechách, hvězdárna, lanovka, keltské oppidium v Trísově - archeologická památková rezervace

CHVALŠINY - městská památková zóna, gotický kostel, rodný dům ing. Rosenauera, renesanční zámek Červený dvůr s přírodním parkem

JIŽNÍ ČECHY

Strakonicko

Strakonicko zaujímá především polohu v **předhůří Šumavy**. Převážná část území má **pahorkatý ráz**. **Město Strakonice** se nalézá v malebném koutě jižních Čech, kde se řeka Volyňka setkává se zlatonosnou Otavou. Na kamenném ostrohu se tu vypíná **hrad**, který byl založen mocným rodem Bavorů ze Strakonic a patří k nejstarším a nejrozsáhlejším hradním celkům v českých zemích. **Město Blatná** se rozkládá kolem řeky Lomnice v kotlině lemované zalesněnými hřbety Horažďovické a Březnické pahorkatiny. Přijíždíme-li z kteréhokoliv směru, vítá nás vždy věž vodního zámku. Pozornost si zaslouží i anglický park s mohutnými duby a stádem daňků. Podle **růžových plantáží** známých v celé Evropě bývá Blatná nazývána městem růží. V polovině cesty ze Strakonic do Českých Budějovic Vás již z dálky vítají **Vodňany**, město vodami obklopené a vodou spojené. Na staletou rybníkářskou tradici tu navazují **Střední rybářská škola a Výzkumný ústav rybářský** a hydrobiologický. Bránou Šumavy bývá nazýváno město **Volyně**, kterým prochází cesta ze Strakonic do Vimperka. Návštěvníky zde upoutá zvláště náměstí s renesanční radnicí a mariánským sloupem se sochami svatých. Mimo již dříve uvedených památek je regionu známý ještě typickými stavbami lidové architektury a tradicí dudácké muziky.

STRAKONICE - hrad ze 13. stol., kostel sv. Prokopa s ambitem a kapitulní síní s freskami, renesanční kostel sv. Markéty, hřbitovní kostel sv. Václava, každoroční Mezinárodní dudácký festival, radnice zdobená sgrafity, barokní masné krámy, výroba motocyklů

BLATNÁ - městská památková zóna, vodní zámek ze 16. stol., Velký palác - dílo B. Rejta,

HELFENBURK - hrad ze 14. stol., strážní věž upravena jako rozhledna

VODŇANY - městská památková zóna, děkanský kostel Narození Panny Marie, dům čp. 1 s

CHELČICE - rodiště a působiště **Petra Chelčického**, kostel sv. Martina

SUDOMĚŘ - rybník Škaredý, pomník J. Žižky z Trocnova, **bitva u Sudoměře**

VOLYNĚ - městská památková zóna, renesanční radnice se sgrafitovou výzdobou, mariánský sloup se sochami, děkanský kostel Všech svatých, tvrz - městské muzeum, židovský hřbitov, hřbitovní kostel Proměnění Páně, pseudogotická kaple Anděla Strážce

BAVOROV - kostel Nanebevzetí Panny Marie,

Rozdražovský palác s parkem a oborou se stádem daňků, Bavorovský palác - galerie, koncertní síň, kostel sv. Jana Křtitele

DOBRŠ - zříceniny původně gotické tvrze, románská kaple sv. Jana a Pavla, kostel Zvěstování Panny Marie

JINÍN - kostel Nanebevzetí Panny Marie, dům čp. 35 na návsi - ukázka lidové architektury tzv. selského baroka

KNĚŽÍ HORA - vrch nad Otavou - předhistorické pozdně haštalské hradiště z doby kolem roku 500 př. n. l.

RADOMYŠL - kostel sv. Martina, hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele, rozsáhlé slovanské pohřebiště

STŘELA - hrad ze 13. stol. - dnes zříceniny, původně renesanční zámek

LNÁŘE - raně barokní zámek, středověká tvrz, na vrchu nad obcí - raně barokní klášter Bosých augustiniánů, klášterní kostel Nejsvětější Trojice

POLE - renesanční zámek z konce 16. stol. s renesanční atikou, kašna se sochařskou výzdobou, špitální kostel sv. Jana Křtitele, pomník J. Žižky, galerie, synagoga s muzeem s expozicí dějin města, rybářská škola.

LIBĚJOVICE - původně gotická tvrz přestavěná na renesanční zámek, nový zámek

HOŠTICE - barokní zámek, dějiště série filmů "Slunce, seno, ..."

LČOVICE - původně renesanční zámek s parkem

Prachaticko

Správní centrum oblasti - **Prachatice** - je historicky spjata s existencí důležité středověké obchodní cesty zvané **Zlatá stezka**, kterou proudila do Čech především sůl, dále drahé látky a koření a výměnou nazpět obilí a jiné zemědělské produkty. Historické jádro města se podařilo zachovat jako městskou památkovou rezervaci, s gotickým kostelem sv. Jakuba, mohutným gotickým opevněním, renesanční radnicí s figurální výzdobou, mnoha krásnými měšťanskými renesančními domy, Prachatickým muzeem apod. V okolí Prachatic se turistům nabízejí např. výlety na zámek **Kratochvíle u Netolic** se stálou expozicí animovaného filmu, do **Husince** - rodiště Mistra Jana Husa a do **Vimperka** na zámek a do muzea. Zde i na mnoho dalších místech jsou zachovány typické roubené domy. Tzv. "**selské baroko**", další z typů zdejší lidové architektury, nalezne návštěvník např. v malých vesničkách okolo Lhenic a Netolic.

PRACHATICE - městská památková rezervace, renesanční historické jádro, kostel sv. Jakuba, novorenesanční radnice, dva pásy hradeb, goticko-renesanční Dolní brána, Literátská škola, gotický kostel sv. Petra a Pavla, rozhledna Libín

HUSINEC - předpokládané rodiště mistra Jana Husa - Husův rodný dům s památníkem, socha Jana Husa

NETOLICE - městská památková zóna, kostel sv. Václava s románskou lodí, kašna z roku 1677, pozdně gotické, renesanční a barokní domy, nedaleko je **lovecký zámek Kratochvíle**

VIMPERK - městská památková zóna, goticko-renesanční hrad přebudován na barokní zámek, gotické měšťanské domy, kostel sv. Bartoloměje, hradby s věžovitou městskou bránou

VLACHOVO BŘEZÍ - městská památková zóna, zámek s hospodářským dvorem, poutní místo s kostelíkem sv. Ducha a křížovou cestou, židovský hřbitov

STRÁŽNÝ - hrad Kunžvart se strážní věží - pustý, kaple Panny Marie na Kamenném vrchu

DOBRÁ - vesnická památková rezervace, domy alpského volarského typu

DRSLAVICE - bývalá tvrz z 15. stol.

Českokrumlovsko

Českokrumlovsko - nejjižnější region České republiky je obklopen na jihozápadě **hřebenem Šumavy** a na jihovýchodě **Novohradskými horami**, páteřní řekou je **Vltava**. Na území tohoto regionu se nachází **část Národního parku Šumava**, chráněné krajinné oblasti, na čtyřicet přírodních památek a mnoho vzácných přírodních lokalit. Na Českokrumlovsku lze nalézt rovněž nepřehledné množství kulturních památek, například Státní hrad a **zámek Český Krumlov**, **hrad Rožmberk**, **gotické kláštery ve Vyšším Brodě a Zlaté Koruně**, **zříceninu hradu Dívčí Kámen**, rodný dům spisovatele Adalberta Stiftera v Horní Plané, zbytky **koněspřežní železnice České Budějovice - Linec**, první na evropském kontinentě, **zbytky Schwarzenberského plavebního kanálu** z 18. století, který spojoval vody Vltavy a Dunaje, atd. Perlou jižních Čech je často nazýváno město **Český Krumlov**, jehož historické jádro bylo v roce 1992 zapsáno na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Dominantu města tvoří **zámek** (s unikátním barokním divadlem a otáčivým hledištěm v zámecké zahradě) a kostel sv. Víta. Pozornost milovníků moderního výtvarného umění si od roku 1993 získalo **Mezinárodní kulturní centrum Egona Schieleho**. Poznat hornickou práci je zájemcům umožněno ve zpřístupněném **grafitovém dole**. Mnozí z turistů se každoročně vracejí k **přehradnímu jezeru Lipno**, které láká především vodáky a rybáře, překrásné okolí zaujme jak pěší, tak i cykloturisty. Návštěvníci přijíždějí také za kulturou. V Českém Krumlově se tradičně v červnu konají **Slavnosti pětিলisté růže**, při nichž celé město ožívá minulostí. Oblíbené jsou koncerty několika hudebních festivalů, představení před otáčivým hledištěm a nejrůznější výstavy výtvarného umění. Ojedinelé jsou pašijové hry v Hořicích na Šumavě.

ČESKÝ KRUMLOV - městská památková rezervace, město v seznamu památek UNESCO, **národní kulturní památka - hrad a zámek ze 13. stol. - barokní divadlo, maškarní sál**, gotický kostel sv. Víta, okresní muzeum, Mezinárodní kulturní centrum Egona Schieleho, **přírodní divadlo s otáčivým hledištěm** v zámecké zahradě, zpřístupněný grafitový důl, Národní přírodní rezervace Vyšenské kopce, mezinárodní hudební festivaly

VYŠŠÍ BROD - městská památková zóna, Národní kulturní památka - gotický cisterciácký klášter s unikátní knihovnou, Poštovní muzeum, národní přírodní rezervace Čertova stěna a Luč

ZLATÁ KORUNA - Národní kulturní památka - bývalý cisterciácký gotický klášter

ROŽMBERK NAD VLTAVOU - městská památková zóna, věž Jakobínka, novogoticky přestavěný Dolní hrad, gotický kostel, zbytky městských hradeb, bývalá přádelna

BUJANOV - muzeum národní kulturní památky - koněspřežní dráhy - nejstarší na evropském kontinentě, zřícenina hradu Klouzek

DOLNÍ DVOŘIŠTĚ - gotický kostel z 15. stol., barokní poutní kostel U Svatého Kamene, hraniční přechod s Rakouskem

BENEŠOV NAD ČERNOU - městská památková zóna, renesanční radnice ze 16. stol., barokní kostel, socha sv. Jana Nepomuckého

BESEDNICE - kostel z 18. stol., lidové stavby, hamr

BRLOH - barokní kostel ze 17. stol., zbytky nedostavěného gotického kláštera Kuklov

FRYMBURK - gotický kostel ze 13. stol., přestavěný v pol. 16. stol., morový sloup, pranýř

HOLUBOV - nejstarší zděná rozhledna v Čechách, hvězdárna, lanovka, keltské oppidium v Třísově - archeologická památková rezervace

CHVALŠINY - městská památková zóna, gotický kostel, rodný dům ing. Rosenauera, renesanční zámek Červený dvůr s přírodním parkem

Českobudějovicko

Centrem kraje je historické město **České Budějovice ležící uprostřed kotliny na soutoku řek Vltavy a Malše**. Jeho jádro s pravidelnou sítí ulic a s **rozlehlým čtvercovým náměstím** (nejrozsáhlejší v České republice) ohraničují zbytky původního gotického opevnění, jehož součástí jsou i zachovalé hradební věže a bašty. Náměstí je obklopeno barokními i gotickými domy s podloubími, mezi kterými zaujímá dominantní postavení bohatě zdobená barokní radnice se zvonkohrou. Z četných církevních památek města stojí za pozornost katedrála sv. Mikuláše a areál dominikánského kláštera, v jehož kostele Obětování Panny Marie byly nedávno odkryty fresky z období vrcholné gotiky. Výraznou dominantou Českých Budějovic je přístupná 72 m vysoká **Černá věž**, ze které je vidět i romantický novogotický **zámek v Hluboké nad Vltavou**, jenž je oblíbený především díky výjimečné architektuře, nádhernému zámeckému parku i bohatým sbírkám kunsthistorického charakteru. K zámeckému komplexu neoddelitelně patří **Alšova jihočeská galerie**, proslulá svými světoznámými sbírkami gotického umění. Pro českobudějovický region je charakteristická i četnost menších sídel - vesnic s hodnotnou lidovou architekturou. Jihovýchodní části Českobudějovicka dává osobitý ráz zachovalá příroda **Novohradských hor**, která je lákavá především pro zájemce o pěší turistiku i o výlety na kolech. Z hlediska přírodních atraktivit jsou Novohradské hory významné unikátním zbytkem původního porostu - **Žofínským pralesem**. Přirozeným centrem Novohradských hor je město **Nové Hrady**, v jehož blízkosti se nachází přírodní park Tereziino údolí s umělým vodopádem z roku 1817. K dalším významným objektům této části patří středověká tvrz Žumberk se stálou expozicí lidového malovaného nábytku z 18. a 19. století a funkční **technická památka Buškův Hamr u Trhových Svinů**. Významné jsou i církevní památky. K nejznámějším patří barokní **kostel Panny Marie Bolestné na Dobré Vodě u Českých Budějovic**, který je dílem K.I.Dienzenhoffera, dále gotické kostely v Ševětíně, Hosíně, Dolním a Horním Bukovsku, **poutní místo Římov** s originální křížovou cestou, kterou tvoří 25 kaplí a kapliček v okolí Říмова. Tradičním poutním místem je i Dobrá Voda u Horní Stropnice, ve které byl na počátku 18. století postaven v bohatém barokním stylu kostel Panny Marie Nanebevzaté, dominující celému širokému okolí.

ČESKÉ BUDĚJOVICE - městská památková rezervace, zachována část pozdně gotického opevnění, **Černá věž**, 72 m vysoká zvonice a hláska z let 1549 - 1577, masné krámy, solnice, klášter s ambity, Herkulova kašna, barokní radnice, **národní kulturní památka - úsek bývalé koněpřežní železnice**

HOLAŠOVICE - náměstí obklopené dochovanými statky tzv. selského baroka, dnes je **vesnice na seznamu světového dědictví UNESCO**.

HLUBOKÁ NAD VLTAVOU - **zámek ve windsorském slohu s rozsáhlým anglickým parkem**, pomník popravy Záviše z Falkenštejna, **lovecký zámček Ohrada** s lovecko-lesnickým a rybářským muzeem, **Alšova jihočeská galerie**, **rybník Bezdrev**, kaple sv. Eustacha,

TRHOVÉ SVINY - kostel Nanebevzetí Panny Marie, poutní kostel Nejsvětější Trojice, **technická památka - Buškův hamr**,

NOVÉ HRADY - **starý hrad**, kostel sv. Petra a Pavla, barokní klášter Servitů, **empírový zámek**, **Národní přírodní rezervace Žofínský prales**

BOROVANY - bývalý klášter augustiniánů, gotický kostel Navštívení Panny Marie, **Trocnov** - rodiště husitského vojevůdce J. Žižky

DOBŘÁ VODA - **poutní barokní kostel Panny Marie Bolestné** podle stavitele K. I. Dienzenhoffera, místo dobývání **světoznámé vody**.

ŘÍMOV - **poutní areál** - kostel sv. Ducha, **Loretánská kaple**, křížová cesta kaplí a kapliček, sochy, kalvárie, Boží hrob

TÝN NAD VLTAVOU - městská památková zóna, biskupské a arcibiskupské panství s hradem a zámek, městské muzeum na zámku

VYSOKÝ HRÁDEK – expozice **jaderné elektrárny Temelín** na místním zámečku (možno zde domluvit i návštěvu elektrárny)

DOUDLEBY - původní slavníkovské hradiště, kostel Panny Marie, deskový obraz Madony

ŽÁR - empírová tvrz Žumberk

HORNÍ STROPNICE - kostel sv. Mikuláše ze 13. stol., Novohradské hory

Třeboňsko

Nejvýznamnějším historickým centrem je soubor **městské památkové rezervace** ve **Třeboni**. Z tradičních výrobků je to především **výroba piva v Třeboni**. První zmínka o vaření piva v Třeboni je již z roku 1379 a dnešní **pivovar REGENT** sídlí již od roku 1698 na stejném místě v bývalé rožmberské zbrojnici, která je chráněna jako kulturní památka. Třeboňské pivo patří k nejlepším českým pivům.

Neodmyslitelnou součástí zdejšího přírodního prostředí jsou **rozsáhlá vodní díla a soustavy vodních děl především ze 16.století**, která jsou dodnes plně funkční a výrazně formují ráz krajiny. Díky tomu byla **Třeboňská rybníční soustava** vyhlášena **biosférickou rezervací UNESCO**. Celá soustava slouží rovněž jako významná rekreační oblast. V souvislosti se zmíněným rozsáhlým budováním rybníků v 16.století je Třeboňsko a okolí již staletí proslulé **chovem kapra**, který si dodnes udržel světovou pověst.

TŘEBOŇ - **městská památková rezervace**, opevnění s branami a baštami, gotické a renesanční domy, kostel sv. Jiljí s klášteřem augustiniánů, **rybník Svět**, novogotická hrobka Schwarzenberků, chráněná krajinná oblast, **lázně – léčba pohybového aparátu**.

CHLUM U TŘEBONĚ - barokní poutní kostel a barokní zámek s parkem, sklárny, **rekreační středisko**

STRÁŽ NAD NEŽÁRKOU - hrad ze 13. stol. přestavěný na zámek (jediným z majitelů byla i zpěvačka **Ema Destinová**).

LOMNICE NAD LUŽNICÍ - rozbořený hrad - zbyl kostel sv. Václava, chrám sv. Jana Křtitele, klasicistní radnice, Chráněná krajinná oblast Třeboňsko, rybník Dvořiště

ČESKÉ VELENICE - hraniční přechod s Rakouskem

Jindřichohradecko

Území Jindřichohradecka pokrývá **bohatě zalesněná pahorkatina a na západě rovinatá pánev s rozsáhlými rybníky**. Zachovalou částí území je tzv. **Javořická vrchovina**, jinak nazývaná **Česká Kanada**. V severní části je **Křemešnická vrchovina** a **Jihlavské vrchy (Javořice, 837 m)**. Trvale je území osídleno až od slovanské kolonizace v 8. až 10. století po Kristu. Pro svou polohu na rozhraní Čech, Moravy a Rakouska hrálo často důležitou roli v českých dějinách. Přirozeným administrativním střediskem je **Jindřichův Hradec**. Město má množství kulturních památek, z nichž nevýznamnější je renesanční **zámek** - původně románsko-gotický hrad a areál raně gotického kostela sv. Jana Křtitele s bývalým minoritským klášteřem. V Jindřichohradeckém muzeu jsou uloženy tzv. **Krýzovy jesličky**, které představují největší pohyblivý lidový betlem na světě. Jindřichův Hradec byl pro své památky a dochovanou středověkou urbanistickou kulturu prohlášen za **městskou památkovou rezervaci**. Zejména **Slavonice** vynikají množstvím domů s **dochovanými renesančními dispozicemi** a průčelími zdobenými psaníčkovým či figurálním **sgrafitem**. Zajímavými památkami jsou rovněž renesanční **zámek Červená Lhota** stojící v romantické poloze na skále uprostřed rybníka obklopeného parkem a dále **zříceniny hradu Landštejn**, patřící mezi nejvýznamnější románské památky na území České republiky. Rozmanitá tvářnost přírody poskytuje prostor pro nejrůznější formy rekreace. Její zachovalost, popřípadě citlivé dotvoření vedlo k tomu, že je zde množství přírodních rezervací a přírodních památek. Jistou kuriozitou je **návrat losa**.

JINDŘICHŮV HRADEC - městská památková rezervace, gotický hrad a renesanční **zámek**, Ateliéry tapisérií Teinitzerová, muzeum s **Krýzovými jesličkami**, gotický kostelík sv. Jana Křtitele s bývalým minoritským klášteřem, kostel Nanebevzetí Panny Marie, kostel sv. Kateřiny s františkánským klášteřem, renesanční a klasicistní měšťanské domy, barokní sloup, **rybník Vajgar**

ČERVENÁ LHOTA - renesanční vodní zámek upravený barokně

NOVÁ BYSTRICE - zbytky opevnění, kostel sv. Petra a Pavla, zámek, renesanční a empírové domy, poutní kostel Klášter, rybníky, hraniční přechod s Rakouskem, **rekreační středisko Albeř** (rybník), **úzkorozchodná dráha. Česká Kanada**.

DAČICE - empírově přestavěný zámek se zámeckým parkem, muzeum, obrazová galerie, festival dechové hudby

SLAVONICE - městská památková rezervace, pozdně gotické a renesanční stavby, městské brány a hradby, městské muzeum, rybníky, hraniční přechod s Rakouskem, **zřícenina hradu Landštejn**

BUDEČ - kostel s románskou lodí a gotickým presbytářem, barokní a empírový zámek, Budečský rybník

CIZKRAJOV - dochováno tvrziště, gotický kostel z r. 1440, poutní místo - kostel Bolestné Panny Marie (kopie španělského kostela v Mont Serratu), Máchův rybník, Urbanečský vrch

DEŠTNÁ - kostel sv. Ottona, kostelík sv. Jana Křtitele, minerální prameny

HATÍN - státem chráněný javor, lovecký zámek Jemčina s oborou,

KARDAŠOVA ŘEČICE - kostel sv. Jana Křtitele s přístupnou věží, zámek - v majetku řádových sester, rybníky

STUDENÁ - zámek z 1. pol. 18. stol., barokní domy, vrchol Javořice

Táborsko

Táborsko je jedním z jihočeských regionů, v němž dosud zůstala z větší části zachována působivá přírodní a historická scenérie. Jeho převážnou část zaujímají **Táborská pahorkatina a Třeboňská pánev**, jež jsou pokryty množstvím lesů, luk a potoků. Celé oblasti vévodí **řeka Lužnice**, podél jejíhož toku byla již v dávné minulosti zakládána významná sídla, jako např. hrady Příběnice a Příběničky, Dobronice, města **Soběslav**, **Sezimovo Ústí**, **Bechyně**, **Tábor** a jiné. Táborsko je bohaté na přírodní zajímavosti. K nim patří mimo jiné např. Granátová skála v Táboře a zvláště pak **Chýnovská jeskyně**, která se rozsahem svých podzemních prostor řadí k největším v Čechách. V jižní části regionu se nachází přírodně i národopisně pozoruhodná oblast zvaná **Soběslavská blata**. Vedle unikátní lidové architektury je zde možno při cestě za poznáním využít i přírodovědnou naučnou stezku. Typický přírodní rámeček tábořské krajiny, dokresluje **množství rozlehlých rybníků**, z nichž některé jsou v současné době využívány k rekreačním účelům (Horusický, Knížecí, Rytíř). Výjimečnou vodní plochou - nejstarší umělou údolní nádrží ve střední Evropě - je **táborský Jordán**, který vznikl již v roce 1492 přehrazením Tismenického potoka. Dějiny Táborska, obdobně jako i okolních území Čech se začaly psát již před několika tisíci lety. Jako odkaz původních obyvatel v naší krajině zůstaly na mnoha místech zachovány zbytky pravěkých a raně středověkých sídlišť a pohřebišť. Téměř v každém ze současných měst Táborska jsou zachovány významné renesanční a gotické stavby jako byly radnice, kostely části opevnění apod... Z unikátních památníků své doby lze jmenovat např. hrady Borotín, Šelemberk, z církevních staveb **klášter v Bechyni** a jiné. S významnou kapitolou naší národní historie - **husitstvím** - jsou bezprostředně spojeny i dějiny **města Tábora** (jako husitská pevnost byl založen v roce 1420, dnes je historické jádro městskou památkovou rezervací) a hradu **Kozí Hrádek**, kde pobýval Mistr Jan Hus. Dokladem o rozvoji společenského života na Táborsku v posledních staletích jsou mimo jiné i náročné stavby a realizovaná díla, dnes považována za technické pozoruhodnosti. Na předním místě mezi nimi stojí **první elektrifikovaná železniční dráha na území bývalého Rakouska-Uherska**, která od roku 1903 spojuje města **Tábor a Bechyni**, dále pak **obloukový most** z roku 1928 v lázeňském městě Bechyni, či unikátní řetězový most přenesený do **Stádlce**. Zájemci o přírodu mohou navštívit specializovanou expozici přírody v Soběslavském muzeu, **přírodovědnou naučnou stezku Soběslavských blat**, Botanickou zahradu v Táboře, či **Chýnovskou jeskyni**. Zájemcům o historii jsou přístupné následující památky, památníky a muzea: v Táboře jsou to expozice "Husité" a "Život" a práce středověké společnosti", které provozuje Husitské muzeum, dále národopisné muzeum v Soběslavi, regionální muzea v Bechyni a Veselí nad Lužnicí, památníky v Mladé Vožici a Jistebnici, **hrad Kozí Hrádek**.

TÁBOR - **městská památková rezervace, národní kulturní památka**, gotická radnice - nyní muzeum, **městské domy** gotického, renesančního a barokního původu, chrám Proměnění Páně, **věž Kotnov**, Bechyňská brána, kostel Narození Panny Marie u augustiniánského kláštera, podzemní sklepy a chodby, **rybník Jordán**, hřbitovní kostel sv. Filipa a Jakuba, barokní komplex kláštera a poutního kostela Panny Marie

TÁBOR - BECHYNĚ - jízdy historickou vlakovou soupravou Františka Křižíka

BECHYNĚ – **lázně (nemoci pohybového ústrojí, revmatismus, poruchy látkových výměn)**, gotický hrad přestavěn renesančně, kostel sv. Matěje, minoritský klášter a kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokní hřbitovní kostel sv. Michala, Muzeum keramiky, Hasičské muzeum

SEZIMOVO ÚSTÍ - empírový kostel Povýšení sv. Kříže, **zbytky Kozího Hrádku** - Národní kulturní památka, **dům Edvarda Beneše**.

SOBĚSLAV - zbytky městského opevnění s příkopem a torzo hradu s okrouhlou věží Hláška, kostel sv. Víta, raně gotický chrám sv. Petra a Pavla, hřbitovní kostel sv. Marka, renesanční

Smrčkův dům, renesanční Rožmberský dům, gotická radnice, kašna, mariánský sloup, přírodní rezervace Nový rybník, národopisné muzeum **Soběslavských blat**

VESELÍ NAD LUŽNICÍ - kostel Povýšení sv. Kříže, renesanční radnice, renesanční muzeum, měšťanský dům se třemi renesančními štíty, kaple sv. Marka, kostel sv. Floriána, barokní selská stavení

CHÝNOV - kostel Nejsvětější Trojice, hřbitov - proslulý jako galerie soch a náhrobků, Chýnovská jeskyně, zámek s domovem důchodců

MLADÁ VOŽICE - kaple Nanebevzetí Panny Marie, zámek, farní kostel sv. Martina, hřbitovní kostel sv. Mikuláše, barokní fara, solnice - zvonice, zřícenina hradu Šelmberk s kruhovou věží

PLANÁ NAD LUŽNICÍ - kostel sv. Václava, plánská kostelní věž, fara

JISTEBNICE - muzeum - Jistebnický kancionál

STÁDLEC - technická památka - řetězový most

CHOUSTNÍK - zřícenina hradu ze 13. stol., od konce 16. stol. pustl

Písecko

Kraj hlubokých lesů s množstvím zvěře a ptactva, sluncem zalité paseky a **kouzelné jihočeské louky** se zrcadly rybníků, řeky **Vltava a Otava**, to je jeden z nejpůvabnějších koutů Čech - Písecko. Dvě třetiny obyvatel regionu žije ve městech **Písek, Milevsko, Protivín a Mirovice**. Území dnešního Písecka bylo osídleno již v pravěku. Desítky **archeologických nálezů** dokládají pobyt člověka od lokalit starší a střední doby kamenné, přes keltská oppidia, slovanská hradiště a osady, až ke vzniku hradů, tvrzí, měst a vesnic v době přemyslovské. Celý region od nepaměti přál i statkům ducha a stával se často průsečíkem vědění i umění. Má svou samostatnou historii literární, výtvarnou, hudební, filmovou a divadelní. Má však i svou neopomenutelnou přítomnost ve všech oborech lidského vědění a poznání. Kulturní život regionu zanechává svůj nesmazatelný otisk ve výstavních síních, galeriích, koncertních sálech i sálech divadelních. **Orlické přehradní jezero** a ostatní krásy a zajímavosti přímo vybízejí k rekreaci. Přehradní hráz vysoká 91 m vzdouvá hladinu řeky, která zaplavuje **údolí Vltavy 60 km, Otavy 23 km a Lužnice 7 km**. Vodní zdrž téměř v celé délce nabízí své vody a břehy ke koupání, provozování vodních sportů, rybolovu a rekreaci, stejně jako lesy k myslivosti. Nejznámější kempy jsou Velký Vír, Radava a Podolsko. Nejvíce navštěvovaná a historicky nejzajímavější místa jsou **město Písek, hrad Zvíkov a zámek Orlík**.

PÍSEK - městská památková zóna, areál městského opevnění, **hrad, kamenný most**, kostel Narození Panny Marie, kostel Povýšení sv. Kříže, radnice, masné krámy, mariánský sloup, socha sv. Floriána

MILEVSKO - **areál premonstrátského kláštera** s kostelem Navštívení Panny Marie, rajský dvůr, konvent, starý pivovar, gotická sýpka, park Bažantnice, socha sv. Jana Nepomuckého, hřbitovní kostel sv. Jiljí, radnice, kostel sv. Bartoloměje, železniční most, židovský hřbitov

MIROTICE - kostel sv. Jiljí se zvonící, hospodářský dvůr, **Alšův dům, pomník Mikoláše Alše**, kaplička sv. Jana Nepomuckého, židovský hřbitov

ORLÍK NAD VLTAVOU - **novogotický zámek** - bývalá kovárna, obytný dům, skleník, hrobka, park, objekt lodní dopravy, kaplička sv. Jana Nepomuckého, kaplička Panny Marie

ZVÍKOV - **hrad Zvíkov** - palác s kaplí, brána, Červená věž, pivovar, fraucimor, kamenný most s kapličkou, válcová věž, brána

MIROVICE - areál bývalé tvrze, kostel sv. Klimenta se zvonící, mariánský sloup, židovský hřbitov

PUTIM - kostel sv. Vavřince, fara, dům čp. 3, kaplička sv. Jana, most

PROTIVÍN - zámek, kaple sv. J. Nepomuckého, kostel sv. Alžběty, děkanství, špitálek a kaplanka, hřbitovní kaple sv. Anny

BRLOH - tvrz, kaple Narození Panny Marie, archeologická lokalita tzv. Žižkův vrch
ALBRECHTICE - kostel sv. Petra a Pavla , zeď hřbitova s malovanými kapličkami
BERNARTICE - kostel sv. Martina, areál fary, kaple sv. Rosalie, kaple sv. Jana Nepomuckého, kaplička sv. Floriána, sloup se sochou
ČIMELICE - areál zámku, kostel Nejsvětější Trojice, most, sloup se sousoším Nejsvětější Trojice, areál hřbitova, socha sv. Izidora
CHŘEŠŤOVICE - zámek s kaplí sv. Barbory, areál kostela sv. Jana Křtitele, kaplička sv. J. Nepomuckého
KESTRĀNY - areál zámku s tvrzí , kostel sv. Kateřiny, kalvárie, Boží muka, kaplička sv. Floriána, archeologické lokality
VARVAŽOV - zámek (hospodářský dvůr, kaple sv. Kateřiny), zemědělská usedlost č.p. 59, mlýn

ČESKOMORAVSKÁ VRCHOVINA

Českomoravská vrchovina je nejrozsáhlejším českým pohořím. Dělí se na několik významných horských pásem. Na jihovýchodě začíná Vysočina **Jihlavskými vrchy** neboli **Javořická vrchovina** (**Javořice**, 838 m). Jsou většinou porostlé jehličnatými lesy. Na sever od nich se rozkládá **Křemešnická vrchovina** (poutní místo **Křemešník**, 765 m). Centrální část potom tvoří Křižanovská vrchovina (**Špičák**, 733 m). Tato jižní pohoří jsou oddělena od severní části Českomoravské vrchoviny **Hornosázavskou pahorkatinou** v okolí Havlíčkova Brodu. Nejvýznamnějším územím zde je **údolí řeky Doubravky**. Na severovýchodě jsou nejvýraznější horská pásma **Žďárské vrchy** (**Devět skal**, 836 m), která tvoří turisticky nezatraktivnější oblast Vysočiny.

Jihovýchod kraje v okolí Třebíče tvoří nižší **Jevišovická pahorkatina** se vzácnou **Mohelenskou hadcovou stepí**.

Českomoravská vrchovina je významnou premannou oblastí České republiky. Přestože zde nepramení žádná z největších českých řek, začínají zde přítoky mnohých z nich. Na severzápadě kraje je klíčový **horní tok řeky Sázavy**. Pro turistiku je zajímavé údolí **řeky Doubavy**. V severní části Českomoravské vrchoviny pramení **Chrudimka**, v centru Žďárských vrchů začínají **Svratka** a **Oslava** a v Javořické vrchovině je klíčová řeka **Jihlava**. Na jih do Rakouska odtéká řeka **Moravská Dyje**.

Jihlavsko

Centrální region Jihlavska se nachází v centrální části Českomoravské vrchoviny - jednoho z nejmalebnějších a ekologicky nejčistších krajinných úvarů v ČR. Krajinný reliéf utvářejí **Jihlavské vrchy** s nejvyšší kótou **Javořice (838 m n. m.)**. Charakteristická jsou půvabná údolí s množstvím rybníků a potoků, zastavěná venkovskými sídly. Nachází se zde asi 30 chráněných území. Příznivé podmínky jsou jak pro letní tak zimní rekreaci a sporty. Bohatá je nabídka architektonických památek, muzejních expozic a uměleckých sbírek i tradičních výrobků (uzenin, piva, broušeného skla, pleteného zboží aj.). Nejvýznamnějším centrem regionu a celé Českomoravské vrchoviny je historické město **Jihlava** s 52 tis. obyvateli, založené v pol. 13. stol. a prosperující na **těžbě stříbrné rudy** jako královské horní město až do 18. stol. Rozsáhlý soubor architektonických památek v historickém jádru města je jednou z nejvýznamnějších památkových rezervací v ČR. Město má systém částečně přístupných **podzemních chodeb** a zachovalé hradby. Středem kulturního dění je Horácké divadlo. K významným rekreačním lokalitám patří vrch Čeřínek u Cejle s lyžařským areálem, Pávov u Jihlavy s autokempinkem a motorestem u rekreačního rybníka, Řásná u Telče pod Javořicí s autokempinkem, rekreačními rybníky i lyžařskými trasami a další. Řeka Jihlava s přítoky, horní tok Dyje s průtočným rybníkem u Černíče a mnoho dalších rybníků jsou zajímavými rybářskými revíry.

JIHLAVA - městská památková rezervace, gotický kostel sv. Jakuba, gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokní kostel sv. Ignáce, gotický kostel sv. Kříže, městské hradby s branou Matky Boží, několikapatrový systém katakomb, muzeum, galerie, radnice, zoo, lesopark

TELČ - **památková chráněná UNESCO, městská památková rezervace**, renesanční historické jádro, **renesanční zámek** se zahradou, na zámku je **expozice Jana Zrzavého**, románská věž sv. Ducha, kostel sv. Jakuba, kostel Panny Marie, renesanční měšťanské domy s podloubím

POLNÁ - památková zóna měšťanských domů, renesanční barokní zámek s muzeem, barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, gotický špitál, **bývalé židovské ghetto se synagogou**

TŘEŠŤ - městská památková zóna, renesanční zámek, barokní stavby, tradice betlémářství z 19. stol., **Národní přírodní rezervace Velký Špičák**
NOVÁ ŘÍŠE - barokní **klášter premonstrátů**, klášterní knihovna, barokní domy, kaple sv. Kříže, v blízkosti Krasonice s renesančním zámekem
RANTÍŘOV - zámek, přírodní rezervace Zaječí skok, **lyžařské trasy**, v blízkosti letovisko Dvorce pod Pekelským vrchem
VĚTRNÝ JENÍKOV - barokní kostel a zámek, **lyžařské terény**, letoviska Černý rybník a Maršovický rybník
ŘÁSNÁ - přírodní rezervace Štamberk, Mrhatina, Velký pařezitý rybník, přírodní památka Míchova skála, v blízkosti **hrad Roštejn** a Javořice, rezervace Roštejnská obora
KAMENICE - renesanční tvrz, románsko-gotický kostel sv. Jakuba, barokní kaple sv. Anny, empírové a klasicistní domy
LUKA NAD JIHLAVOU - barokní zámek s parkem, farní kostel
MRÁKOTÍN - těžba žuly, romantické okolí, přírodní rezervace Luh
KOSTELEČ - románsko-gotický kostel, přístup k vrchu Čerinek, známá výroba uzenin
BRTNICE - renesanční zámek přestavěný z gotického hradu, Paulánský klášter s kostelem sv. Juliány, barokní mosty se sochami D. Lipparta, farní kostel sv. Jakuba, renesanční radnice, židovský hřbitov, rodný dům a expozice architekta J. Hoffmanna

Pelhřimovsko

Pelhřimovsko je nazýváno krajem mezi třemi vrchy, **leží v oblasti Českomoravské vysočiny**, která je geologicky jednou z nejstarších u nás. Probíhá zde hlavní evropské rozvodí mezi Severním a Černým mořem. Podnebí je zde drsnější, příroda krásná. V okolí Pelhřimova jsou **rekreační nádrže Trnávky a Sedlice** v neposkvrněné přírodě se sportovní vyžití. Na Pelhřimovsku se konají každoročně tradiční akce jako Zlatá podkova (srpen - Humpolec), **Město rekordů** (červen - Pelhřimov), Mistrovství republiky v autokrosu (květen - Humpolec), Pivní slavnosti nezávislých pivovarů (srpen - Humpolec), Mistrovství v jezdecké všestrannosti (červenec, srpen - Humpolec) aj.

PELHŘIMOV - městská památková rezervace, kostel sv. Bartoloměje, kostel sv. Víta, barokní poutní kaple Panny Marie Bolestné, pseudogotická kaple sv. Kříže, barokně přestavěný zámek - sídlo muzea, Rynářská brána, Jihlavská brána, Solní brána, muzeum rekordů

HUMPOLEC - děkanský kostel sv. Mikuláše, pseudogotický kostel sv. Jana Nepomuckého, toleranční kostel z 18. stol., luteránský kostel, židovská čtvrť na Zichpili se synagogou, zřícenina hradu Orlíka, tradiční textilní výroba (ve středověku výroba sukna).

KAMENICE NAD LIPOU - **původní hrad přestavěn na renesanční zámek**, park s terasovou zahradou a památnou lípou starou 700 let, lesní hřbitov s kaplí sv. Máří Magdaleny, židovský hřbitov

PACOV - **hrad, zámek vystavěn jako barokní klášter**, barokní klášterní kostel sv. Václava, částečně zachované židovské ghetto se synagogou, židovský hřbitov

KÁMEN - **gotický hrad** postavený na žulovém balvanu, muzeum jednostopých vozidel, anglicko-romantický park

KREMEŠNÍK - **poutní místo** s barokním poutním kostelem Nejsvětější Trojice, **rozhledna**, vila sochaře J. Šejnosta

BOŽEJOV - původní tvrz přestavěna na barokní zámek, barokní kostel sv. Jiří

ČERNOVICE - pozdně barokní zámek - sociální ústav mládeže, barokní kostel sv. Kříže s cennými freskami, židovský hřbitov

ČERVENÁ ŘEČICE - renesanční zámek pražských arcibiskupů, figurální sgrafita, papírna z roku 1838 - jedna z nejstarších v Čechách

PROSEČ U POŠNÉ - původně renesanční tvrz přestavěna na barokní zámek - dnes domov duchodců

TĚCHOBUZ - pozdně barokní zámek na místě původní tvrže

VYSKYTNÁ - gotický kostel Panny Marie ze 14. stol., dřevěná zvonice

ŽELIV - klášter z roku 1139, kostel Narození Panny Marie, hřbitovní kostel sv. Petra a Pavla, samota Svatý Haštal s barokní kapličkou

ŽIROVNICE - původně hrad ze 13. stol. přestavěn na zámek - zachovaly se raně gotické nástěnné malby, před zámkem je barokní špýchar

Třebíčsko

Třebíčsko se rozkládá v mírné pahorkatině Českomoravské vrchoviny. Má rozlohu 1 519 km² a 120 000 obyvatel. Svým čistým ovzduším, ekologicky nenarušenou přírodou plnou lesních plodů, romantickými údolními řek s pozůstatky středověkých hradů si získává stále více návštěvníků. Evropským přírodním skvostem je **Mohelenská hadcová step**. Je to unikátní území se zvláštními půdními poměry se zvláštními rostlinami trpasličího vzrůstu. Rájem pro rybáře a vodáky je 22 km dlouhá **Dalešická přehrada** s autokempem na Hartvíkovické pláži. Třebíčsko je také bohaté na historické architektonické památky. **Bazilika sv. Prokopa v Třebíči** je mistrovské dílo středověkého stavitelství v románsko-gotickém slohu z let 1240-1260. Nemálo zajímavé je **třebíčské židovské město se dvěma synagogami**. Dnes se jedná o největší dochovanou židovskou čtvrť na území republiky. Tato symbióza byla jedním z důvodů, proč se bazilika i židovská čtvrť stala jedním z míst zapsaných **na seznamu UNESCO**. Městu **Náměšť nad Oslavou** vévodí vysoko nad řekou Oslavou stylově zařízený renesanční zámek s unikátní sbírkou goblenů, dobového nábytku, vzácných obrazů a keramiky. Řeku překlenuje historický barokní most z roku 1737 s dvaceti sochami světců. Významným dílem vrcholného baroka je areál zámku, chrámu a zahrad v **Jaroměřicích nad Rokytnou**. Zámek patří k nejmohutnějším stavbám 1. poloviny 18. století v Evropě. V Moravských Budějovicích je zajímavá expozice zaniklých a zanikajících řemesel v atypické budově masných krámů. V jednom z nejstarších moravských měst, v **Jemnici** se každoročně v červnu koná historická lidová slavnost Barchan, připomínající rok 1312, kdy se do města uchýlila královna Eliška, manželka Jana Lucemburského. Památným místem jsou **Kralice nad Oslavou**, se zbytky tvrže ze 14. století upravené v r. 1573 na tiskárnu, kde byla vytištěna slavná českobratrská **Bible kralická**.

TŘEBÍČ - románsko-gotická bazilika sv. Prokopa, židovské ghetto (na seznamu UNESCO), největší věžní hodiny v Evropě (průměr 7,5 m), jedno z největších náměstí

NÁMĚŠŤ NAD OSLAVOU - renesanční zámek s expozicí nástěnných koberců, zámecká obora s dančí zvěří, renesanční radnice, most přes Oslavu s 20 barokními sochami, kostel sv. Jana Křtitele, barokní klášter kapucínů

JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU - barokní zámek, barokní kostel sv. Markéty s mohutnou kopulí, zámecká zahrada s cennými dřevinami a plastikami, zámecké divadlo, ve městě působil básník O. Březina

JEMNICE - dvojitý pás hradeb se čtyřmi baštami a dvěma branami, hřbitovní kostel sv. Jakuba, kostel sv. Stanislava, barokní kostel sv. Víta, **barokní zámek s přírodním parkem**

KRALICE NAD OSLAVOU - středověká tvrz - v 16. stol. byla tajnou tiskárnou českých bratří, **byla zde vytištěna Kralická bible**

HROTOVICE - renesanční zámek s arkádovým nádvořím, kaple s freskami, **Dalešická přehrada (Hartvíkovice)**, Hrotovice - Mstěnice - archeologická lokalita

MORAVSKÉ BUDĚJOVICE - pozdně gotický kostel sv. Jiljí se vzácnými sgrafity, kaple sv. Anny se špitálem, zámek, muzeum s expozicí řemesel

DALEŠICE - barokní zámek se štukovou výzdobou na místě středověkého kláštera

BUDIŠOV - barokní zámek na místě středověké vodní tvrze, množství barokních soch
 JINOŠOV - empírový zámek, romantický park s řadou drobných staveb
 KLADERUBY - věž Babylon - jedna z nejstarších vyhlídkových věží, zámek "Vlčí kopec"
 MYSLIBOŘICE - trojkřídlý barokní zámek
 POLICE - renesanční zámek s věží, kaple sv. Celestýna, židovský hřbitov
 PŘIBYSLAVICE - románský kostel z 1. pol. 13. stol.

Žďár nad Sázavou a okolí

Geograficky patří do oblasti Českomoravské vrchoviny a tvoří podstatnou část **CHKO Žďárské vrchy** s nadmořskou výškou kolem 600 - 836 m (**Devět skal**). Jedná se o ekologicky nejčistší krajinu s množstvím lesů a rybníků, kterou lze využívat ke zdravému pohybu, turistice, rekreaci a sportu. Množství kulturních památek, kostelů, tvrzí, zámků, zřícenin, lidových staveb a dalších, dává pohled do minulosti a ukazuje význam tohoto regionu. Národní kulturní památky: **poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře** ve Žďáře nad Sázavou (zapsán na seznam světového kulturního a přírodního dědictví lidstva UNESCO) - dílo architekta J.B. Santiniho postavené v letech 1719 - 1722 a **státní hrad Pernštejn** u městečka Nedvědice, který byl vystavěn ve 13. století pány z Pernštejna. Bývalému okresnímu městu **Žďár nad Sázavou** (25 tisíc obyvatel) dominuje bývalý cisterciánský klášter s intimním prostředím historických budov (konventní kostel Nanebevzetí Panny Marie, Prelatura - dnes muzeum knihy, Konvent - galerie a Santiniho expozice v bývalých konírnhách). V blízkosti Škrdlovic je **Velké Dářko** (206 ha) s příměstskou rekreační Pilskou nádrží jsou vhodná místa pro letní rekreaci. **Údolí řeky Svratky** (Doubravník, Štěpánov, Nedvědice) jsou malebnou součástí regionu vhodnou k cykloturistice i pěší turistice.

ŽĎÁR NAD SÁZAVOU - původní barokně gotický klášter přestavěn na zámek - dnes Muzeum knihy, **barokní kostel sv. J. Nepomuckého na Zelené hoře**, sochy, **Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy**

BYSTRICE NAD PERNŠTEJNEM - muzeum s expozicí archeologických vykopávek, tkalcovství, hornictví, v blízkosti je **hrad Pernštejn**

VELKÉ MEZIRŮČÍ - městská památková zóna, původní gotický hrad - dnes zámek, gotický chrám sv. Mikuláše, **židovská synagoga**, radnice, opevnění s hradební branou, kostel Nejsvětější Trojice, obecník ze 16. stol.

JIMRAMOV - městská památková zóna, zámek spojen chodbou s oratoří katolického kostela, evangelický kostel, **rodný dům spisovatelů bratří Mrštíků**

VÍR - přírodní park Svratecká hornatina, v blízkosti jsou zříceniny hradů Pyšolce, Zubštejna, Aušperka

VELKÉ DÁŘKO - největší rybník Českomoravské vrchoviny

SVRATKA - kostel sv. Jana Křtitele a fara, socha sv. Václava, kašna, rodný dům J. V. Plevy, rekreační centrum

NOVÉ MĚSTO NA MORAVĚ - městská památková zóna, zámek - sídlo Horácké galerie, budova staré radnice, kostel sv. Kunhuty, sochařská díla Jana Štursy, **světový pohár v běhu na lyžích, zimní rekreační centrum**

VELKÁ BÍTEŠ - kostel sv. Jana Křtitele, opevnění se vstupní věží a pěti baštami se střílnami, radnice, muzeum

KŘÍŽANOV - zámek, kostel, kaple sv. Barbory, kaple sv. Jana Nepomuckého

Havlíčkobrodsko

Havlíčkobrodsko je oblastí v severní části Jhlavského kraje. Převládajícím územním útvarem je **Českomoravská vrchovina**. Rozvoj regionu a zejména měst ovlivnily v posledním století velmi dobré dopravní podmínky (**dálnice D1**). Ekonomicky patří mezi průmyslově-zemědělské oblasti. Průmyslová činnost je zastoupena zejména strojírenským, pletařským a škrobárenským průmyslem a rozvíjí se tradice sklářské výroby. Z hlediska úrovně životního prostředí lze kladně hodnotit úroveň emisí do ovzduší. Kvalita životního prostředí určuje celou oblast pro využívání k rekreaci a je pro tyto účely velmi vyhledávána. Oblast je místem vyhledávaným tuzemskými a zahraničními návštěvníky i pro své přírodní krásy a zajímavosti.

HAVLÍČKŮV BROD - městská památková zóna, městské opevnění, kostel Nanebevzetí Panny Marie, radnice, Havlíčkův dům - sídlo muzea, morový sloup a kašna

LEDEČ NAD SÁZAVOU - renesanční zámek na místě pův. gotického hradu - dnes sídlo městského muzea - sbírky mincí a zbraní, děkanský kostel sv. Petra a Pavla ze 14. stol.

LIPNICE NAD SÁZAVOU - gotický hrad - v r.1869 vyhořel - nyní postupně rekonstruován, žil zde spisovatel **Jaroslav Hašek**, každoročně se zde koná literární festival Haškova Lipnice, Muzeum J. Haška

PŘIBYSLAV - městská věž - dominanta města, **renesanční zámek** v místě pův. hradu - expozice požární ochrany, jezdecká socha J. Žižky z Trocnova od B. Kafky

SVĚTLÁ NAD SÁZAVOU - středisko sklářského průmyslu, tvrz později rozšířena na zámek - dnes sídlo zemědělského učiliště, rekonstruovaná radnice, děkanský kostel sv. Václava

OKROUHLICE - žil zde až do své smrti **malíř Jan Zrzavý**, tvrz - součástí zámku

HAVLÍČKOVA BOROVIČKA - kulturní památka - **rodný dům K. H. Borovského** - expozice o jeho životě a díle, gotický kostelík sv. Víta

STVOŘIDLA - přírodní rezervace - pouze 6 km od Světlé nad Sázavou

CHOTĚBOŘ - barokní zámek, v okolí divoké kaňonovité **údolí řeky Doubravy** (přírodní rezervace), plné skalních věží a obřích hrnců, s vodopádem a kamenným mořem.

GOLČŮV JENÍKOV - židovský hřbitov z 1. pol. 14. stol., kostel sv. Františka Serafinského

VÝCHODNÍ ČECHY

Větší část východočeského regionu leží z větší části na východním okraji České tabule. Tato mírně zvlněná krajina je modelována zejména řekou **Labe (Východolabská tabule)** a **Orlice (Orlická tabule)**. Směrem na jih a na západ se Labe rozlévá do úrodné **Polabské nížiny**, kterou nedaleko Pardubic narušuje pouze osamělá čedičová kupa **Kunětické hory**. Kromě svého historického významu je rovněž významným orientačním bodem Polabí. Na jih od Pardubic začíná **Chrudimská tabule**, na níž navazují výběžky **Žďárských vrchů** a především rekreační oblasti **Železných hor**. Mezi nimi najdeme turisticky velmi zajímavé pískovcové útvary – **Toulavcovy** a **Městské maštale**.

Jihovýchodní část regionu je ještě členitější. Začíná zde **Hornosvitavská** a **Moravskotřebovská pahorkatina**. Za ní se směrem k Moravě otevírá menší sníženina tzv. **Malé Hané** v okolí města **Jevíčko**.

Směrem na východ od Labe se postupně zvedá **Podorlická pahorkatina** a především pohraniční masív **Orlických hor** s nejvyšším vrcholem **Velká Deštná** (1115 m). Na polské straně pokračuje toto pohoří **Gorami Bystrzyckými**. Orlické hory jsou pramennou oblastí řeky **Orlice**, která má význam pro vodní sporty (včetně raftingu). V jižní části Orlických hor si řeka proráží cestu hlubokým skalním údolím nedalekok hranic s Polskem. Z tohoto důvodu se tomuto populárnímu místu začalo říkat **Zemská brána**. Střední a dolní tok Orlice byl potom využíván jako významná obchodní stezka a v údolí Orlice je dnes celá řada hradů a zámků.

Nejvyšším masívem východní části region je **Kralický Sněžník** (1424 m), který je také přezdíván „**Střecha Evropy**“. Na jednom z jeho vrcholů – **Klepý** (v polštině **Trojmořski Wierch**) se setkávají úmoří Černého (Morava, Dunaj), Baltského (Odra) a Severního Moře (Labe). Okolní **Kladská kotlina** má rovněž dobré předpoklady pro vznik zimních sportů (**Dolní Morava**).

Zřejmě nejizolovanější cíp regionu tvoří **Boumovská vrchovina** s významnými pískovcovými skalními městy **Adršpašsko-teplické skály**, **Broumovské stěny** a **vrchol stolové hory Ostaš**. Skalní města a stolové hory pokračují i do Polska (**Gory Stolowe**). V Adršpašských skalách pramení řeka **Metuje**.

Severní okraj Královehradeckého kraje tvoří **Krkonoše**, která popisuje zvláštní kapitola. Z Krkonoš přitéká největší česká řeka **Labe** a její významný přítok ve východních Čechách **Úpa**. Ze západních Krkonoš přitéká řeka **Jizera**.

Zajímavou krajinou tvoří i **Podkrkonošské podhůří**, které přechází na západě v **Jičínskou pahorkatinu** s dalším skalním městem **Prachovskými skalami** a pramenem řeky **Cidliny**. Obě zmíněné geomorfologické jednotky od sebe částečně odděluje výrazný **Ještědsko-kozákovský hřbet (Kozákov, 744 m)**.

Severní okraj Královehradeckého kraje tvoří **Krkonoše**, která však popisuje zvláštní kapitola. Z Krkonoš přitéká největší česká řeka **Labe** a její významný přítok ve východních Čechách **Úpa**. Ze západních Krkonoš přitéká řeka **Jizera**.

Zajímavou krajinou tvoří i **Podkrkonošské podhůří**, které přechází na západě v **Jičínskou pahorkatinu** s dalším skalním městem **Prachovskými skalami** a pramenem řeky **Cidliny**. Obě zmíněné geomorfologické jednotky od sebe částečně odděluje výrazný **Ještědsko-kozákovský hřbet (Kozákov, 744 m)**.

Chrudimsko

Město Chrudim

Chrudim je starobylé město v srdci východních Čech. Ve středověku byla významným centrem řemesel, obchodu i kultury v širokém okolí. Má laskavou podobu poklidného města, kde mnohá zákoutí (zejména okolo centra) jsou prochnuta atmosférou dávných časů. Chrudim leží na ostrohu vytvořeném řekou Chrudimkou, na rozhraní úrodné Polabské nížiny a pásma zalesněných kopců **Železných hor**. Tradiční **dominantu města**, viditelnou ze širokého okolí, tvoří **původně gotický chrám Nanabevzetí Panny Marie**. Jeho současnou novogotickou podobu získal během přestavby v minulém století. Severní frontě Resslova náměstí vévodí tzv. Stará radnice postavená v 16. století v renesančním slohu. Na náměstí, které dnes nese **jméno významného chrudimského rodáka, vynálezce lodního šroubu Josefa Resslera**, je řada starých měšťanských domů se zdobnými fasádami. Jmenujme alespoň Rozvodovský a Khomův dům. Mnohé zdejší budovy mají složitý systém sklepení. Centrum města a jeho nejbližší okolí nabízí řadu architektonicky zajímavých staveb, např. nově rekonstruovanou novorenesanční budovu Okresního muzea. K nejnavštěvovanějším místům ve městě patří **Muzeum loutkářských kultur**, které sídlí v nádherném renesančním **Mydlářovském domě ze 16. století**. Chrudim je spjata s loutkáři a loutkami také jinak. Tradičně na počátku letních prázdnin město hostí **festival Loutkářská Chrudim**. K bohatství kulturního života ve městě přispívá mezi jinými také Kabinet exlibris pořádáním četných výstav výtvarných umělců. Milovníci hudby tu mají své Hudební pátky, které se konají v novorenesančním sále Okresního muzea s vynikající akustikou. Příznivce si získala také lidová veselice Chrudimské obžinky, jež má vyhrazen svůj termín o prvním zářijovém víkendu. V tomto výčtu nelze opomenout tradiční staročeskou pouť konanou v druhém srpnovém týdnu. V Chrudimi samé i v bezprostřední blízkosti města je řada stavebních památek a přírodních krás, které dovedou velmi působivě oslovit každého vnímavého návštěvníka.

SLATIŇANY – zámek, výzkumná stanice chovu koní, v minulosti významní vítězové ve Velké Pardubické (Sagar, Favorit)

LEŽÁKY – bývalá kamenická osada, 24.6.1942 vypálena a srovnána se zemí nacisty za údajné přechovávání tajné vysílačky skupiny Silver A Památník boje proti fašismu – národní kulturní památka

KOČÍ – gotický kostel sv. Bartoloměje (1397) s dřevěným stropem, dřevěná zvonice a **krytý dřevěný most** z roku 1721

HLINSKO – tradiční hrnčířské a tkalcovské město, dnes známé závodem ETA (výroba elektrických spotřebičů), **soubor lidových staveb Vysočina**

VESELÝ KOPEC – **skanzen lidové architektury Vysočiny**, další stavby ve Svobodných Hamrech, Dřevíkově a Hlinsku.

SEČ – rekreační oblast, **přehradní nádrž, hrad Oheb** a přírodní rezervace Oheb, v okolí **zříceniny hradu Lichnice** ze 13. století, r. 1649 rozbořen Švédy

HEŘMANŮV MĚSTEC – náměstí s barokním kostelem sv. Bartoloměje, židovský hřbitov, pozdně barokní zámek z roku 1784 s parkem, **rekreační středisko Konopáč** (bývalé Eliščiny lázně)

TOULOVCOVY MAŠTALE - charakteristické skalní útvary tvořené cenomanskými pískovci zasazené v lesních porostech s převahou borů, o rozloze 1088 ha, skalní útvary (Kuchyně, Sklep, Zvon, Myší díra, Hrad, Betlém, Kolumbovo vejce aj.) vytvářejí typická kamenná bludiště.

SKUTEČ – Botana – výroba bot, gotický farní kostel

TRHOVÁ KAMENICE – gotický kostel, přestavěná barokně, trhovokamenické rybníky

Pardubicko

Přestože **Pardubice** leží uprostřed zemědělské oblasti, patří k důležitým průmyslovým centrům - chemie, strojírenství, potravinářství. Z hlediska **dopravního spojení** zaujímají strategicky výhodnou polohu na křižovatce železniční trati. V roce 1995 byl zaveden na vojenském letišti civilní provoz. Připravuje se vybudování říčního přístavu a napojení na dálnici D11 Praha - Hradec Králové. Přírozenou dominantou a symbolem regionu je **hrad na Kunětické hoře**. Jeho hradní věž, nejvyšší místo celého okolí, nabízí jedinečné průhledy od polabských rybníků až do Krkonoš. Zároveň je Kunětická hora i významnou přírodní lokalitou. Kulturním i společenským střediskem jsou stotisícové **Pardubice** s unikátně dochovanou městskou památkovou rezervací a impozantním zámekem. Pardubice leží na soutoku řek Labe a Chrudimky v úrodné polabské nížině na jihovýchodě východních Čech. Se svými téměř sto tisíci obyvatel se řadí mezi deset největších měst České republiky. První dochovaná zmínka o existenci Pardubic pochází z roku 1295, kdy papež Bonifác VIII vzal pod svou ochranu klášter cyriaků, který se zde nacházel. Již s městskými právy zdědil Pardubice roku 1340 Arnošt z Pardubic, pozdější první arcibiskup pražský. V roce 1491 Pardubice koupil Vilém z Pernštejna, nejmocnější šlechtic tehdejšího Českého království. Vedle zvelebování města i panství se Vilém pustil i do pozdně gotické přestavby zdejšího vodního hradu, v níž jeho synové Vojtěch a Jan pokračovali ve stylu renesančním. Vzniklého zámku se pak už další architektonické styly významně nedotkly, proto můžeme tento historický unikát - přechod obranného hradu na pohodlný zámek se zachováním obojí funkce - obdivovat dodnes. Po slavné éře Pernštejnů přišel další významný okamžik pardubické historie v roce 1845, kdy Pardubicemi prvně projel vlak na trati Praha – Olomouc. Železnice předznamenala rozvoj průmyslu a obchodu, vhodné podmínky tu postupně našly podniky chemické, strojírenské, potravinářské (odtud i proslulý pardubický perník) a elektrotechnické, což s sebou přinášelo rozkvět společenského a kulturního života města. Pernštejnové ovšem Pardubicím nezanechali pouze zmíněný zámek, a celé historické městské jádro s dominující Zelenou bránou, renesančním náměstím - obklopeným malebnými uličkami s půvabným podzámčím. Není divu, že pardubické staré město je již od roku 1964 městskou památkovou rezervací. Z dalších starobylých budov stojí v dnešních Pardubicích za shlédnutí také kostely. Zdejší novodobé stavby zase často nesou rukopis významných českých architektů. K životu současných Pardubic neodmyslitelně patří kultura a sport. Vedle programů stálých kulturních institucí se ve městě každoročně koná mnoho dalších akcí včetně mezinárodních. Sportovně jsou Prdubice spojovány především s dostihy, vždyť světoznámá Velká Pardubická se tu pravidelně běhá již od roku 1874. Dalšími tradičními sportovními událostmi jsou tenisová juniorka, plochodrážní Zlatá přilba, extraliga ledního hokeje a mezinárodní šachový turnaj Czech Open.

Národní kulturní památkou byl v roce 1995 vyhlášen **hřebčín v Kladrubech nad Labem**. Zájem o chov starokladrubských běloušů potvrzují i časté návštěvy státníků a umělců z poslední doby. O využití kvalitních léčivých přírodních zdrojů se opírá staletá tradice v **Lázních Bohdaneč**. V jejich okolí dal Vilém z Pernštejna vybudovat rozsáhlou **soustavu rybníků** spojenou dodnes funkční technickou památkou Opatovickým kanálem. Národní přírodní rezervace Bohdanečský rybník je významným hnízdištěm vodního ptactva. Důležitou barokní památkou představuje zámek v Cholticích. v Holicích přitahuje pozornost muzeum afrického cestovatele Dr. Emila Holuba. K nové kulturní tradici **Přelouče** patří cena **Františka Filipovského** za dabing. V Holicích se každoročně koná motokrosový závod seriálu mistrovství světa. Díky nově vybudované cyklistické stezce jsou častým cílem výletů Sezemice, ležící poblíž Kunětické hory. Při návštěvě Pardubic stojí za prohlídku nejen město, pozoruhodná místa se nabízejí i v blízkém okolí. Ať už jde o středověký hrad na Kunětické hoře, Sezemice s raně gotickým kostelem, Holice s Muzeem cestovatele Dr. Holuba, Lázně

Bohdaneč, Kladruby s proslulým hřebčínem nebo Choltice se zámekem s nádhernou barokní kaplí; všude se najdou zajímavosti, kvůli nimž stojí za to Pardubice navštívit.

PARDUBICE - městská památková rezervace, **renesanční zámek** (evropská rarita), Zelená brána - 60 m vysoká věž, kostel sv. Bartoloměje, historické renesanční náměstí

KUNĚTICKÁ HORA - hora tyčící se 75 m nad okolní krajinu, pozdně gotický hrad

LÁZNĚ BOHDANEČ - r. 1896 zde byly založeny teplé rašelinové vodoléčebné lázně, renesanční radnice, pavilon ve stylu kubismu od arch. Gočára

KLADRUBY NAD LABEM - proslulý hřebčín s chovem kladrubského plemene koní, zámeček s kostelem a hřebčínem, malované sluneční hodiny

VELINY - vesnický dřevěný kostelík sv. Mikuláše - **památko lidového stavitelství** a malířství 18. stol. - volně přístupný

HOLICE - **Muzeum cestovatele dr. Emila Holuba** s expozicí afrických zemí, farní kostel sv. Martina

PŘELOUČ - nejstarší město Pardubicka, románský kostel sv. Jakuba, věž Občanské záložny - dominanta náměstí, evangelický kostel

SEZEMICE - z dřívějšího klášterního komplexu se dochoval **kostel Nejsvětější Trojice** (jeden z nejstarších dokladů užití cihlového zdiva v Čechách ve 13. stol.), dřevěná zvonice

SVOJŠICE - nejlépe dochovaná středověká tvrz, pomník Julii Havlíčkové - manželce K. H. Borovského

CHOLTICE - barokní zámek s kaplí sv. Romedia, v zámku je muzeum s umělecko-řemeslnými a regionálními sbírkami, rozlehlý park

Svitavsko

Kraj, z něhož lze pohodlně vyjet do **Orlických hor**, za krásami Mačochy, do kulturních center Moravy, se rozkládá v jihovýchodním výběžku východních Čech. Převážná část regionu je tvořena Svitavskou pahorkatinou, východní část **Moravskotřebovskou pahorkatinou** a Malou Hanou. Jihozápad dotváří Českomoravská vrchovina. Probíhají tudy hlavní evropská rozvodí pro Černé a Severní moře. Z centrální části odvádí vody Svitava, východ je v povodí Třebůvky a severozápadní část leží v povodí Loučné.

Svitavsko je atraktivní malebnou a čistou přírodou, výhodnými možnostmi pro pěší turistiku a cykloturistiku, koupání, rybolov, jezdecký sport. Neodmyslitelnou součástí kulturního života jsou přehlídky přesahující většinou nadregionální význam. Především **Smetanova Litomyšl**, dále Polička 555, Dny slovenské kultury v Moravské Třebové, Svojanovské kulturní léto aj.

LITOMYŠL - **renesanční zámek** zapsané do seznamu světového dědictví **UNESCO**, **historické jádro** je městskou památkovou rezervací, **rodný dům B.Smetany**, Portmoneum - expozice malíře Josefa Váchala, Muzeum antického sochařství a architektury

MORAVSKÁ TŘEBOVÁ - **městská památková rezervace**, ve středu města - renesanční objekty, radnice, barokní kostel Panny Marie, **zámek** ve stylu **italské renesance** s jednou z nejstarších renesančních památek v ČR - jižní zámeckou branou z r. 1492, Křížový vrch - gotický kostelík, barokní kapličky, renesanční schodiště, sousoší Kalvárie

POLIČKA - poměrně zachovalé hradby ze 13. stol., barokní radnice - městské muzeum a galerie, mariánské sousoší, novogotický kostel sv. Jakuba, narodil se zde hudební skladatel Bohuslav Martinů

SVOJANOV - hrad z pol. 13. stol.

SVITAVY - Ottendorferův dům - budova knihovny, pamětní deska O. Schindlera, náměstí Míru - patří mezi nejdělsí v ČR, morový sloup, kostel Navštívení Panny Marie, pseudoklasicistní radnice, městské muzeum a galerie - Nezapomenutelná řemesla, Muzeum pohlednic

JEVIČKO - dominantou - renesanční městská věž, kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokní komplex bývalého augustiniánského kláštera, synagoga - koncertní a výstavní síň, zámeček ze 16. stol., nedaleko pod vrchem Kumperk léčebné sanatorium

BUDISLAV - pískovcové skály bizarních tvarů

BYSTRÉ - barokní kostel sv. Jana Křtitele, radnice, renesanční zámek

Ústí nad Orlicí

Současné Orlickoústecko, v minulosti chudý podhorský kraj, je dnes oblastí, kde rozmanité přírodní krásy a kulturní památky doplňuje vyspělý průmysl a produktivní zemědělství. Region je ohraničený Orlickými horami a **masivem Králického Sněžníku**, které tvoří hranici s Polskou republikou. Území se vyznačuje značnou členitostí terénu - od 239 m do 1424 m n. m. a poskytuje proto velice příznivé podmínky jak pro letní a zimní rekreaci, tak i pro turistiku. Nejvyšším bodem je vrchol Králického Sněžníku - 1424 m, v jehož masivu ve výšce 1390 m n. m. **pramení řeka Morava**, Suchý vrch 995 m a Buková hora 958 m. Králický Sněžník je třetím nejvyšším pohořím v České republice, tvoří rozmezí mezi Čechami, Moravou a Kladskem. Tato oblast byla vyhlášena Národní přírodní rezervací. Naučná stezka Králický Sněžník vede z Dolní Moravy až na vrchol Králického Sněžníku. V těchto horských oblastech se také nachází **středisko zimních sportů Dolní Morava**. Vedle středisek zimní rekreace je zde i řada oblastí pro letní rekreaci. Středisko vodních sportů a letní turistiky - **Pastvinská přehrada** - leží v překrásné krajině v podhůří Orlických hor, nedaleko Zemské brány. Zklamání nebudou ani milovníci historických a uměleckých památek. Naleznou zde různé druhy pevností, zajímavou zámeckou, církevní a městskou architekturu, která spolu s památkami archeologickými dokumentuje historický vývoj tohoto severovýchodního cípu Čech.

ČESKÁ TŘEBOVÁ - **románská rotunda sv. Kateřiny**, renesanční radnice, kostel sv. Jakuba Většího, pozdně barokní budova děkanství, **železniční uzel**

VYSOKÉ MÝTO - původní čtvercové náměstí, část dochovaných hradeb, kostel sv. Vavřince, Pražská brána, Litomyšlská brána, Choceňská věž

ŽAMBERK - renesanční zámek, barokní zámecká kaple, anglický zámecký park s hvězdárnou, klasicistní radnice, barokní kostel sv. Václava s barokní kostnicí, městské muzeum, **rodný dům Prokopa Diviše** (vynález hromosvodu).

ÚSTÍ NAD ORLICÍ - pozdně barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokní domy s podloubím na náměstí, funkcionalistická stavba divadla

LITICE - **zřícenina raně gotického hradu**, restaurovaná hradní věž slouží jako rozhledna, Hradní kopec - přírodní památka

LANŠKROUN - renesanční radnice, zámek - městské muzeum, kostel sv. Václava, empírový kostel sv. Máří Magdaleny, barokní kostel sv. Anny, **rekreační rybník Dlouhý**

PASTVINY - údolní přehrada z let 1933 - 1938

JABLONNÉ NAD ORLICÍ - barokní kostel sv. Bartoloměje, střed města s původními rekonstruovanými domy z 18. stol. - chráněná historická památka, mariánský sloup, dub - starý více než 700 let

CHOCEŇ - renesanční zámek s rozsáhlým anglickým parkem, barokní kostel sv. Františka Serafinského, rezervace Peliny

BRANDÝS NAD ORLICÍ - trosky hradu, pomník J. A. Komenského, lázně

LETOHRAD - raně barokní zámek, kostel sv. Václava, sousoší Panny Marie, barokní poutní kaple sv. Jana Nepomuckého

ŽAMPACH - zbytky gotického hradu ze 13. stol., raně barokní zámek

KRÁLÍKY - barokní poutní kostel, těžba králického mramoru, renesanční náměstí

Hradec Králové a okolí

Hradec Králové se rozkládá ve střední části východních Čech v převážně **rovinatém území s povodím řek Labe, Orlice**. **Město Hradec Králové** bylo původně slovanské hradiště, později gotické královské město a také věnné město českých přemyslovských královen. Dnes jsou v jeho středu zachované gotické, renesanční i barokní domy s podloubími. **Gotická katedrála sv. Ducha ze 14. stol.**, renesanční Bílá věž z 16. stol. a barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie tvoří známou siluetu hradeckých věží. O architektonický rozvoj v 1. pol. 20. stol. se zasloužili známí architekti **Josef Gočár a Jan Kotěra**, jejichž zásluhou je město nazýváno **Salómem republiky**. V nejstarším městě regionu v Jaroměři (založen r. 1126) na náměstí upoutá Braunův mariánský sloup a gotický kostel sv. Mikuláše. **V Jaroměři II - Josefově** si můžete prohlédnout **vojenskou pevnost** z 18. století založenou Josefem II. se zpřístupněnými podzemními chodbami. První zastávka na cestě od Prahy do Hradce Králové je město Chlumec nad Cidlinou, jehož siluetu tvoří perla baroka, zámek Karlova koruna. Další zajímavé město je Nový Bydžov s jedním z nejstarších židovských hřbitovů v České republice, novogotickou radnicí a zajímavým čtvercovým náměstím. Nedaleko od města Nechanice najdete **romantický zámek Hrádek u Nechanic**, postavený ve stylu anglické gotiky. Severně od Hradce Králové, ve městě Smiřice jistě zaujme zámek s barokní kaplí. **Třebechovice pod Orebem** jsou proslulé svým **betlémem**, který se stal v r. 1967 magnetem čs. expozice na Světové výstavě v Montrealu. Zajímavé památné místo je i **bojiště na Chlumu**, kde se 3. července 1866 odehrála klíčová bitva prusko-rakouské války.

HRADEC KRÁLOVÉ - městská památková rezervace, **ve 14. stol. věnné město českých královen**, **gotický chrám sv. Ducha**, Bílá věž s druhým největším zvonem v Čechách Augustinem, **město známých architektů Kotěry a Gočára**, **secesní budova muzea**, galerie, zbytky městského opevnění, radnice, průčelí muzea - Suchardova socha, renesanční a barokní domy, hvězdárna a planetárium

HRADEK U NECHANIC - **zámek ve stylu romantické windsorské gotiky**, některé interiéry dovezeny z renesančních zámků z Německa a Rakouska, cenné předměty z celé Evropy, rozsáhlý anglický park, golfové hřiště

CHLUM - areál bojiště prusko-rakouské války z roku 1866, muzeum, památník, osárium (kostnice), památník bitvy roku 1866 v **Sadové**

CHLUMEC NAD CIDLINOU - renesanční kostel sv. Voršily, barokní stavba tzv. Majorát s klasicistní fasádou, socha V. K. Klicpery, **barokní zámek Karlova Koruna** (půdorys připomíná tvar královské koruny) se zámeckým parkem, **památník selského povstání z roku 1775**

TŘEBECHOVICE POD OREBEM - pozdně barokní kostel sv. Ondřeje, evangelický novorománský kostel z r. 1877, barokní mariánský sloup, sousoší Nejsvětější Trojice, **proslulý lidový trebechovický betlém se 400 figurkami**, **vrch Oreb** (místo slavných hustitských táborů) s kostelíkem Božího Těla

JAROMĚŘ - JOSEFOV - klasicistní **pevnost z let 1780 -1785**, systém podzemních chodeb

NOVÝ BYDŽOV - městská památková zóna, zvláštností je pravidelný městský půdorys, gotický kostel sv. Vavřince, novogotická radnice, **židovský hřbitov**

SMIŘICE - barokní zámek, kaple ve stylu vrcholného baroka, zámecký kostel

SMIDARY - LOUČNÁ HORA - obnovovaný dřevěný kostelík sv. Jiří

PŘEDMĚŘICE NAD LABEM - mlýny, naleziště archeologických vykopávek

HOŘINĚVES - rodný dům Václava Hanky

Rychnov nad Kněžnou a Orlické hory

Malebná krajina, **pásmo Orlických hor** (50 km, Velká Deštná 1115 m) tvořící přirozenou hranici s Polskem, množství původní horské vegetace a přírodních výtvorů, v podhůří **pětice dochovaných šlechtických sídel - Rychnov nad Kněžnou, Opočno, Doudleby nad Orlicí, Častolovice, Kostelec nad Orlicí** - umístěných převážně v rozlehlých parcích se vzácnými dřevinami, to je stručná charakteristika regionu. Přitažlivost celé oblasti znásobuje mírné podnebí, v zimě povětšinou dostatek sněhu v horských střediscích **Rokytnice v Orlických horách, Čenkovice, Deštné a Říčky**. Po celém perimetru Orlických hor se zachovaly dělostřelecké pevnosti z doby před druhou světovou válkou. Nedaleko města Rokytnice v Orlických horách lze navštívit zřejmě nejznámější **dělostřeleckou pevnost Hanička**, která je zpřístupněná jako muzeum našeho stálého předválečného opevnění.

Milovníky vodních sportů uspokojí v letních měsících **splavná řeka Orlice** i dostatek koupališť. Atraktivitou a zejména pro zahraniční turisty je možnost **lovu vysoké zvěře**, které je v horské oblasti dostatek. Jedno z nejstarších letovisek v Čechách **Potštejn** si získá obdiv nejen díky přírodě, ale i tajemností zpřístupněných zřícenin kdysi **jednoho z největších hradů v Čechách**. Také tradičně pořádané kulturní akce: **Poláčkovo léto**, Chorus Camera, Rychnovská osmička i Filmový smích si získaly své příznivce a obdivovatele.

OPOČNO - renesanční zámek ze 16. stol., kapucínský klášter, kostel Nejsvětější Trojice, měšťanské domy č. 9 a 13, kamenná cesta a kamenný most

POTŠTEJN - zřícenina hradu Potštejn, zámek s parkem, kostel sv. Vavřince, hřbitovní kostelík sv. Mikuláše, přírodní rezervace Modlivý důl

ČASTOLOVICE - renesanční zámek s rozsáhlým parkem, v majetku Diany Phipps-Sternberg

KOSTELEK NAD ORLICÍ - empírový zámek s anglickým parkem o rozloze 42 ha, kostel sv. Jiří, barokní hřbitovní kostel sv. Anny, klasicistně upravená radnice

DOUDLEBY NAD ORLICÍ - renesanční zámek s barokními úpravami, bohatá sgrafitová výzdoba

RYCHNOV NAD KNĚŽNOU - barokní zámek ze 17. stol., novogotický kostel Nejsvětější Trojice, chrám sv. Havla, hřbitovní kaple, klasicistní radnice, židovský hřbitov z r. 1616

VAMBERK - **krajkářství s tradicí 350 let, Muzeum krajky**, barokní kostel sv. Prokopa, mariánský sloup, rokokové sousoší sv. Anny, hřbitovní kostel sv. Barbory, židovský hřbitov

DOBRUŠKA - **barokní rodný dům F. L. Věka**, renesanční radnice, kostel sv. Václava, kostel sv. Ducha, židovský hřbitov ze 17. stol.

ROKYTNICE V ORLICKÝCH HORÁCH - **soubor roubených měšťanských domů** na náměstí, renesanční zámek, kostel Nejsvětější Trojice, kaple sv. Anny, kostel Všech Svatých.

TÝNIŠTĚ NAD ORLICÍ - kostel sv. Mikuláše, barokní fara, kostel sv. Vavřince, dům čp. 121, přírodní rezervace U Černoblatské louky a U Houkvice

OLEŠNICE V ORLICKÝCH HORÁCH – Úcív mechanický Betlém (jeden z nejkrásnějších českých betlémů)

Náchodsko

Těžko byste hledali tolik historických památek a přírodních krás, kulturních souvislostí a zejména literárních stop jako v Náchodském vymezeném hranicí s **polským Kladskem**, řekami **Metují a Úpou** a Jestřebími horami. V centrálním městě **Náchod** - tradiční „bránu do země“ - tu sřezí **renesanční zámek s kolekcí gobelínů**. Za prohlídku stojí i secesní Městské divadlo. Poblíž České Skalice s památkami na spisovatelku **Boženu Němcovou** a s velkou **vodní přehradou Rozkoš** se nachází přímo u **vstupu do Babiččina údolí zámek Ratibořice**, zmiňovaný v románu této spisovatelky, Babička. V **Novém Městě nad Metují** můžete vidět památkově chráněné renesanční náměstí a zámek Bartoně z Dobenína s přilehlým parkem. V Červeném Kostelci navštívte barokní kostel sv. Jakuba Většího. K městu patří dva rekreační rybníky Špinka a Brodský. V **Hronově** je nejnavštěvovanější rodný domek spisovatele **Aloise Jiráka**. Ve zdejším Jiráskově divadle se od r. 1931 každé léto koná **festival amatérského divadla**.

NÁCHOD - barokně upravený zámek, Státní galerie v zámecké jízdárně, kostel sv. Vavřince, secesně upravené městské divadlo, narodil se zde **spisovatel Josef Škvorecký**

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ - barokně přestavěný zámek, půvabné renesanční náměstí, nedaleko - výletní místo Peklo

ČESKÁ SKALICE - empírový zámek Ratibořice, Babiččino údolí, Muzeum **B. Němcové**, Textilní muzeum, v blízkosti je **přehradní nádrž Rozkoš**

HRONOV - rodný dům **A. Jiráka**, Jiráskovo divadlo - každoroční festival amatérského divadla - **Jiráskův Hronov**

VELICHOVKY - lázně - léčba zde byla zahájena r. 1898, **léčba chorob pohybového aparátu**

DOBROŠOV - pevnost se systémem podzemních chodeb, Jiráskova chata s rozhlednou

ČERVENÝ KOSTelec - barokní kostel sv. Jakuba, domek ve kterém žila B. Němcová

Broumovsko

Broumovsko je zvlášť oblastí oddělenou od ostatních východočeských regionů komplexem skalních měst **Adršpašsko-teplických skal** a **Broumovských stěn**. Geomorfologicky patří celá oblast spíše k sousednímu Kladsku, s nímž ji také spojuje **řeka Stěna**, která protéká údolím mezi Broumovskými stěnami a pohraničními **Jestřebími horami**.

Kromě přírodních zajímavostí je region zajímavý i některými historickými památkami. V **Broumově** je cenný **areál benediktinského kláštera navržený K. I. Dienzenhoferem**. V Polici nad Metují se nachází barokní benediktinský klášter a kostel s raně gotickým portálem. Další vzácností je dřevěný hřbitovní kostel P. Marie, nejstarší na území České republiky.

BROUMOV - barokně přestavěný klášter s kostelem sv. Vojtěcha (proslulá kopie turínského plátna), **hřbitovní kostel P. Marie**, Javoří hory, **Broumovské stěny**

TEPLICE NAD METUJÍ, ADRŠPACH - oblast pískovcových skal **Adršpašsko-teplické skály**, skalní město

POLICE NAD METUJÍ - barokní klášter, klášterní kostel, farní kostel, sloup opata W. Selendera, přírodní rezervace na stolové hoře **Ostaš**

Jičínsko

Na Jičínsku lze nalézt čtyři zcela odlišné typy krajin - na severu **podhůří Krkonoš**, dále **pásma dávno vyvěřelých sopek, pískovcová skalní města**, v nejnižnější části **roviny Polabí**. Zemědělství bylo a je tradičním výrobním odvětvím. Výskyt nerostů a cihlářských hlín přispěl k jejich průmyslovému využití a zhodnocování. Svoji tradici má především textilní průmysl, strojírenství, výroba měřicí a regulační techniky, výroba skleněných ozdob a zpracování kamene. Rozmanitost krajiny přináší přirozeně i rozmanité rekreační využití. Turisté, kteří rádi chodí po horách a milovníci zimních sportů navštěvují především severní části oblasti. Nelze opomenout ani možnost pobytů v **lázeňských městech Železnici a Lázních Bělouhradu**.

Na území regionu lze navštívit velké množství historických a kulturních památek. K nejvýznamnějším bezesporu patří rozsáhlé **slovanské sídliště Česovské valy**, gotický hrad **Kost**, renesančně přestavěný hrad **Pecka**, **zámek Humprecht** - původně lovecký zámeček, zámky v Jičíně a Starých Hradech. Město **Nová Paka** je proslulé zejména svou krásnou **expozicí polodrahokamů**, v **Hořicích** - městě kamenné krásy- je na každém kroku možno obdivovat umělecká díla slavných žáků **Průmyslové školy kamenické**. Přitom si lze koupit tradiční **lázeňské oplatky**. Zdejší mezinárodní sochařská symposia vytvořila v okolí města ojedinělou přírodní galerii moderních soch. V mnoha menších obcích je možno obdivovat vzácné soubory lidové architektury - Vestec u Sobotky, Karlov, Studeňany, Nové Smrkovice. Vyhledávané jsou i jarmarky, poutě a trhy konané v řadě míst kraje. Pozornost si zaslouží **festival "Jičín - město pohádky"**, národní festival poezie a kultury české řeči **"Šrámkova Sobotka"** a "Vodnické slavnosti" v Nové Pace.

JIČÍN - **městská památková rezervace**, barokní zámek, chrám sv. Jakuba, Valdická brána, mariánský sloup, lipové stromořadí spojuje město s přírodním parkem Libosad s barokní lodží, vrch Zebín, vojenský hřbitov, Jinolické rybníky

NOVÁ PAKA - klášterní chrám Nanebevzetí Panny Marie - poutní místo, **Městské muzeum - Klenotnice drahých kamenů**, soukromé **muzeum automobilových veteránů**, klášter K. I. Dienzenhofera, mariánský sloup, dřevěný karpatoruský kostelík, pivovar

HOŘICE - kostel Narození Panny Marie od K. I. Dienzenhofera, barokní zámek s gotickou tvrzí, novogotická radnice, hřbitovní kostel sv. Gotharda, **Galerie plastik v uměleckoprůmyslové škole**, Galerie současného světového sochařství v přírodě, vrch Gothard, Památník odboje s rozhlednou

SOBOTKA - městská památková zóna, **barokní zámek Humprecht nad městem**, hrad **Kost**, zachované roubené domy z 18. stol., kostel sv. Máří Magdalény, náměstí s podloubím, sousoším Panny Marie a kašnou, sklárna, Šolcův statek, Semtínská lípa, údolí Plakánek

PECKA - hrad z počátku 14. stol., v 15. a 16. stol. renesančně přestavěn, Sídlo Kryštofa haranta z Polžic a Bezdržic a na Pecce.

LÁZNĚ BĚLOHRAD - lázně, barokní zámek, chrám Všech Svatých, Muzeum z r. 1904 v podobě antického chrámu, **Památník K. V. Raise**, park Bažantnice, Černé jezírko, slatinná ložiska, Annamariánský pramen alkalickozemité kyselky, léčba pohybového ústrojí, rehabilitace

ŽELEZNICE - lázně, empírové náměstí, místní muzeum

KOPIDLNO - Česovské valy - předhistorické slovanské sídliště, osídlené v 9. - 11. stol. - mimořádná rozloha - 70 ha opevněné plochy

KOZOJEDY - dřevěný kostel, zvonice

STARÉ HRADY - renesanční zámek - pořádají se zde výstavy a koncerty

MILETÍN - Muzeum K. J. Erbena

Český ráj

CHKO Česká ráj je jednou z nejvýznamnějších rekreačních oblastí Česka. Jedná se o oblast vymezenou zejména oblastí **Ještědsko-kozákovského hřbetu** a dále pak **Jičínskou pahorkatinou**. V malebné krajině je mnoho krásných lesů a přírodních koupališť, tedy ideální podmínky pro pěší turistiku a cykloturistiku, ale i odpočinek u vody. Český ráj skýtá jedinečné přírodní krásy, bizarní pískovcová města a malé rybníky, lemované skalními pilíři. K našim nejvýznamnějším skalním městům lze přiřadit **Prachovské skály**, ale i méně známé skalní útvary například **Klokočské skály**.

Kromě přírodních krás zde najdeme i historické a kulturní památky - v **Turnově** (okresní museum Českého ráje s expozicí drahých kamenů), **Dlaskův statek**, **zámek Hrubý Rohozec**, **hrad Valdštejn**, zřícenina **hradu Trosky** s typickými čedičovými skalními útvary **Panna a Baba**. Zajímavá je i dřevěná zvonice se zvony obrácenými srdcem vzhůru v **Rovensku pod Troskami** a v Klokočských skalách zříceninu hradu **Rotštejn**.

PRACHOVSKÉ SKÁLY - jedno z nejvýznamnějších skalních měst v České republice s mnoha známými skalními útvary

TURNOV - městská památková zóna, gotický kostel sv. Mikuláše upraven barokně, renesanční radnice barokní františkánský klášter s kostelem sv. Františka z Assisi, hřbitovní kostel Panny Marie, kostel sv. Matěje,

HRADY A ZÁMKY - zbytky středověké architektury - **Valdštejn**, **Rotštejn**, **Frýdštejn**, zámek **Hrubý Rohozec**, **Sychrov**, **Dlaskův statek**, **Kopicův statek**, městské divadlo, **CHKO Český ráj**

ROVENSKO POD TROSKAMI - dřevěná zvonice z roku 1630, gotický chrám sv. Václava, nedaleko - **hrad Trosky ze 14. stol.**

Trutnovsko

Trutnovsko je na severu ohraničené Krkonošemi s nejvyšší českou horou **Sněžkou (1 602 m n. m.)** a na jihu severními okraji **Polabské roviny**. Většinu regionu tvoří krajina **Podkrkonoší**. Pro milovníky kultury je městečko **Rtyni v Podkrkonoší**, spojené s hornictvím, selskými bouřemi a s festivalem dechových hudeb „Koletova Rtyně“. V **Malých Svatoňovicích v rodném domě Karla Čapka** můžete shlédnout expozici k životu a dílu obou bratří Čapků. V **úpické hvězdárně** se pozoruje činnost slunce a pro veřejnost se nabízí pozorování noční oblohy. Milovníky středověku přilákají zříceniny hradů Vízmburk nebo Břecštejn u Vlčic, což je i místo spojené s pobytem J. A. Komenského a Václava Havla (Hrádeček u Mladých Buků). **Město Trutnov** nabízí k prohlídce historické náměstí s Krakonošovou kašnou a v okolí památky na válku prusko-rakouskou v roce 1866. Koho upoutal svět antiky, zavítá do **galerie antického umění do Hostinného**. Pro obdivovatele baroka a sochařského umění bude velkým zážitkem návštěva zámku **Kuks se sochami od M. B. Brauna**, založeného v 17. stol. F. A. Šporkem. Děti jistě nadchne prohlídka **ZOO a Safari ve Dvoře Králové**, kde se daří chovat především africké kopytníky.

TRUTNOV - náměstí s podloubím a barokními a empírovými domy , renesanční dům čp. 38, novogotická radnice, Krakonošova kašna, barokní sloup, barokní sousoší sv. Jana Nepomuckého, barokní kostel Narození Panny Marie, Muzeum Podkrkonoší, park o rozloze 50 ha, památky na prusko-rakouskou válku r. 1866, pevnost Stachelberg - Babí u Trutnova - dělostřelecká tvrz

HOSTINNÉ - zbytky městského opevnění, renesanční radnice s postavami dvou obrů Rolandů, **Galerie antického umění ve františkánském klášteře**

RTYNĚ V PODKRKONOŠÍ – bývalé hornické městečko, dřevěná zvonice ze 17. stol., **socha Rebela, muzeum hornictví a selského povstání**, roubený patrový dům, Koletova Rtyně - festival dechové hudby

KUKS - barokní zámek, sochy od Matyáše Bernarda Brauna, v Novém lese - přírodní galerie Betlém, unikátní barokní špitál s lékarnou

MALÉ SVATOŇOVICE – **rodný dům bratří Čapků**

ÚPICE - hvězdárna, divadlo A. Jiráka, renesanční radnice, Dřevěnka, dům, kde bydleli Čapkovi

KRKONOŠE

Krkonoše s nejvyšší českou horou **Sněžkou (1 602 m n. m.)** nabízí možnosti k rekreaci v každém ročním období s bohatou nabídkou služeb, především v blasti **zimních sportů**. Jsou zde nejnámější sjezdové i běžecké lyžařské tratě a skokanské můstky. Od r. 1963 funguje **Krkonošský národní park** a k němu se vztahuje jedinečná výstava "Kámen a život" ve Vrchlabí.

Celou oblast Krkonoš je možné rozdělit na tři základní regiony. **Západní část Krkonoš** je tvořena především oblastmi **Harrachova** a okolí **Rokytnice nad Jizerou**. Kromě lyžařského centra **Harrachov** lákají turisty i **Mumlavské vodopády** s „obřími hrnci“. Dále v centru leží potom střediska **Benecko**, Vysoké nad Jizerou, Jablonec nad Jizerou, **Vítkovice a Paseky nad Jizerou** (památník Zapadlých vlastenců). Zajímavou přírodní oblastí je **údolí Jizery**.

Největší část Krkonoš tvoří **centrum** se třemi hlavními centry – **Špindlerův Mlýn, Pec pod Sněžkou a Jánské lázně**. Ve **Špindlerově Mlýně** se nacházejí lyžařská centra Medvědí, Horní Mísečky a Svatý Petr, které patří k nejlépe vybaveným v ČR. V letních měsících jsou atraktivní výlety **k pramenům Labe** s unikátním rostlinstvem (**Pančavská louka**) a vodopády (**Pančavský vodopád**). V **Peci pod Sněžkou** lze najít lyžařská centra **Javor, Zahrádky a Hnědý vrch**. Hlavní turistickou atrakcí je **lanovka na Sněžku** a pod ní se rozkládající **Úpská rašeliniště**.

Na východě jsou nejvýznamnějším střediskem **Jánské Lázně**, odkud vyjíždí **lanovka na Černou horu**. Kromě toho se v Jánských Lázních léčí **obrna, nervové nemoci** a nemoci pohybového ústrojí. Zcela na východě je významné bývalé hornické město **Žacléř** s lyžařským areálem **Prkenný důl**.

VRCHLABÍ - muzeum v augustiniánském klášteře, **roubené městské domy**, renesanční zámek s parkem, kostel sv. Vavřince, radnice, sídlo Krkonošského národního parku

JILEMNICE - barokní kostel sv. Vavřince s gotickou madonou, **zámek - Krkonošské muzeum**, klasicistní radnice, barokní sousoší sv. Kříže se sochami, empírová kašna

SVOBODA NAD ÚPOU - podhorské městečko, výchozí místo do Krkonoš

HARRACHOV - pseudogotická kaplička, dřevěný kostel z roku 1786, skleněné zvony, důl v kamenné stěně - těžba fluoritu, barytu a galenitu, **lyžařské středisko**

JABLONEC NAD JIZEROU - kostel sv. Prokopa se sochou sv. Prokopa, turistické středisko

VYSOKÉ NAD JIZEROU - muzeum, **lyžařský areál**

PASEKY NAD JIZEROU - **památník Zapadlých vlastenců**, Pasecké hudební slavnosti, lyžařské středisko

ROKYTNICE NAD JIZEROU, BENECKO, VÍTKOVICE - lyžařská a turistická střediska

JÁNSKÉ LÁZNĚ - lázeňské horské středisko s 30-ti termálními a minerálními prameny, **lanovka na Černou horu**, lázeňská architektura, radioaktivní a minerální prameny, nervové nemoci, následky obrny a poúrazové stavy

PEC POD SNĚŽKOU - horské rekreační středisko, lyžařské centrum **Javor, Zahrádky a Hnědý vrch**, lanovka na Sněžku

POMEZNÍ BOUDY

ŽACLÉŘ - bývalé hornické městečko, barokní zámek se zbytky opevnění, stará radnice, kostel Nejsvětější Trojice, **lyžařské centrum Prkenný důl**

JIŽNÍ MORAVA

Jihomoravská oblast se nalézá při hranicích s Rakouskem a Slovenskem na jihovýchodě České republiky. Severozápad území vyplňuje **Českomoravská vrchovina**, která je na jižní Moravě tvořena především nižšími pohořími Jevišovická pahorkatina a Hornosvratecká vrchovina). Dále na východ odděluje **Bozkovická brazda** pohoří **Drahanská** a **Bobrovská vrchovina**. V jižní části Drahanské vrchoviny je plošně největší a nejlépe vyvinutou krasovou oblastí České republiky je **CHKO Moravský kras**. Veřejnosti přístupné jsou systémy Sloupsko-šošůvských jeskyní, Punkevních jeskyní s propastí Macochou a jeskyně Balcarka a Kateřinská. V severovýchodní části kraje zasahují dvě Vněkarpatské sníženiny (**Vyškovská brána** a **Hornomoravský úval**).

Na jihovýchodě se rozkládají úrodné nížiny **Dyjsko-svrateckého** a **Dolnomoravského úvalu**, mezi nimiž se poněkud výše zvedají nízké hornatiny **Chřiby**, **Ždánický les**, **Litčická** a **Kyjovská pahorkatina**.

Na jihu se mezi dvěma uvedenými úvaly se rozkládá malá, ale významná CHKO a **biosferickou rezervací UNESCO Pálava**, která zahrnuje vápencová bradla **Pavlovských vrchů** a **část lužních lesů** pod Dolní Novomlýnskou nádrží. Na východě území se táhne **Vizovická vrchovina** a podél hranice se Slovenskem se táhnou **Bílé Karpaty**. Jeho reliéf tvoří horské hřbety budované karpatským flyšem a bylo vyhlášeno **biosférickou rezervací UNESCO**.

Velká většina jižní Moravy patří k **povodí Dunaje**. Největšími řekami jsou **Morava**, **Dyje**, **Svratka** a **Jihlava**. Významné **vodní nádrže** byly vybudovány v **Nových Mlýnech** a na **Vranově**. **Národní park Podyjí** představuje zalesněné území podél kaňonovitého údolí řeky Dyje. Charakteristickým prvkem tu jsou rozsáhlejší vřesoviště (čilimník řezenský, kručinkovec poléhavý,...). Kromě lovné zvěře a mnoha druhů ryb se zde vzácně vyskytuje vydra říční.

Velmi staré osídlení jihu Moravy dokládá řada archeologických nálezů. Ve **Velkých Věstonicích**, kde byla nalezena světoznámá soška Venuše, ukazuje expozice život lidí ve starší době kamenné. Památníky v **Mikulčicích**, ve **Starém Městě u Uherského Hradiště** a v **Pohansku** připomínají historii a kulturu **Velkomoravské říše**. Již v první pol. 13. století byl založen **Buchlov**, jeden z nejstarších královských hradů na Moravě. Historickou cenu má zvláště jeho kaple a originály výtvarných děl (např. P. Brandl). Památkou zahrnutou do **seznamu UNESCO** představuje unikátní **Lednicko-Valtický areál**. Jde o komplex zámečků, parkových staveb a krajinářských útvarů v oblasti mezi romantickým zámkem Lednice a barokními Valticemi. Zámek v Lednici navíc doplňují expozice zemědělského muzea. Barokně upravený renesanční zámek **Náměšť nad Oslavou** obsahuje naši nejbohatší sbírku gobelínů a pracovnu prezidenta E. Beneše. Pozoruhodnými barokními stavbami jsou zámky **Jaroměřice nad Rokytnou**, **Mikulov**, **Slavkov u Brna** a **Vranov nad Dyjí**. V 19. století romanticky přestavěný **Bitov** byl původně zeměpanským hradem českých knížat.

Z církevních objektů patří k významným románským památkám **rotunda sv. Kateřiny ve Znojmě** s freskami českých knížat a **bazilika sv. Prokopa v Třebíči (UNESCO)**. **Dominantu Brna** tvoří **gotický dóm sv. Petra a Pavla** na Petrově. Do seznamu světového kulturního dědictví UNESCO byla zapsána moderní **vila Tugendhat** od známého architekta **va der Rohe**. Hojně navštěvovanými poutními místy jsou **Velehrad**, **Hostýn** a Křtiny. Architektonickou hodnotu městských staveb jižní Moravy dokládá vyhlášení **Brna**, **Kroměříže**, **Mikulova** a **Znojma** **památkovými rezervacemi**. Městskými památkovými zónami jsou ještě **Boskovice**, **Luhačovice**, **Moravské Budějovice**, **Uherské Hradiště** a další. **Lidové stavby** soustřeďují skanseny ve **Strážnici** a v Rymicích. **Mohyla míru v Praci** s muzejní expozicí a další památníky v prostoru **bojiště u Slavkova** připomínají tzv. "Bitvu tří

císařů" v níž francouzská armáda Napoleona I. roku **1805** porazila rakouská a ruská vojska. Dokumentací a prezentací napoleonských válek se zabývá muzeum na **zámku Slavkov u Brna**, kde byl po bitvě císař Napoleon několik dní ubytován. Historii městské hromadné dopravy dokumentuje sbírka rozsáhlá sbírka vozidel v areálu **technického muzea v Brně-Lišni**. Vývoj mlynářské techniky přibližují expozice v budově vodního mlýna ve Slupi a ve **větrném mlýně v Kuželově**. **Největšími lázněmi Moravy jsou Luhačovice**, kde se pomocí minerálních vod a slatin léčí nemoci dýchacích cest.

BRNĚNSKÝ KRAJ

Brno

Brno je po Praze druhým největším městem České republiky. Na jeho území žije přes **400 000** obyvatel a je uznávanou metropolí největší, nejlidnatější a hospodářsky i kulturně jedné z nejvýznamnějších částí České republiky - vinorodé jižní Moravy. Leží v příjemné přírodní kotlině na křižovatce evropských dálnic, má k dispozici letiště s mezinárodním statutem a je považováno za významný železniční uzel. Svět zná Brno už bezmála 70 let jako místo živých, hojně navštěvovaných a obchodně úspěšných **výstav a veletrhů**, zejména **strojírenských**, které se konají každoročně na brněnském výstavišti, jež je odborníky řazeno mezi nejkrásnější evropská výstaviště vůbec. Většinu svého tvůrčího života v Brně působil světoznámý hudební skladatel **Leoš Janáček** a geniální vynálezce **prof. Ing. Viktor Kaplan**, vynálezce vodní turbíny. Základy genového inženýrství zde položil svými pokusy a výzkumy vynikající přírodovědec **Johann Gregor Mendel**, a to už r. 1885, když objevil do té doby tajemné zákony genetiky. V Brně se narodili např. architekt Adolf Loos, fyzik a filosof Ernst Mach, logik a matematik Kurt Gödel či Gustav Lindenthal, odvážný projektant nejslavnějších amerických mostů. K nejznámějším brněnským rodákům v současnosti patří spisovatelé **Milan Kundera a Bohumil Hrabal**. V Brně se rovněž narodila operní umělkyně sametového hlasu Marie Jeritza, která okouzlovala obecenstvo newyorské Metropolitní opery. Geniální americký vynálezce Thomas Alva Edison v Brně v r. 1882 poprvé na světě uskutečnil svůj velkolepý projekt elektrického osvětlení nové divadelní budovy, dnes Mahenova divadla. Na temeni návrší, které se zdvihá přímo uprostřed města, se setkáme tváří v tvář s rozlehlým areálem **hradu Špilberku**, který se zapsal nejen do dějin samotného města, ale celé Evropy. Byl **založen českým králem Přemyslem Otakarem II.** k ochraně královského města Brna, ale už v 17. stol. se stal významnou **zemskou pevností** a krátce poté i obávaným **žalářem národů habsburské střeoevropské monarchie**. Prošli jím vězňové především političtí, a to nejen ze zemí českých, ale i z Rakouska, Maďarska, Itálie, Polska, ba byli tu vězňeni jako rukojmí i vojenští hodnostáři němečtí, švédští a dánští. Špilberku konkuruje **Petrov**, návrší s **katedrálou sv. Petra a Pavla**, která stojí v místech staré románské baziliky, přestavěné poté na gotický chrám, barokizovaný v 18. stol. a posléze upravený do dnešní podoby na přelomu 19. a 20. stol. ve slohu novogotickém. Tím je vysvětlena zvláštnost této katedrály, která vás vítá zvenku jako gotická a při vstupu dovnitř vás zahrne barokní nádherou. **Gotickým chrámem** však zůstal jen **kostel na Starém Brně** na Mendlově náměstí založený roku 1323 dvojnásobná královna vdova **Eliška Rejčka** pro svůj cisterciácký klášter a k vpravdě evropské slávě přivedli toto místo augustiniáni, kteří jako nástupci cisterciáček vytvořili ze svého kláštera vědecké a kulturní centrum obrovského vřelasu. V čele tohoto kláštera stál již zmiňovaný **Johann Gregor Mendel**. Nezájímavé není ani to, že Brno má hned dvě radnice, Starou a novou. Stará radnice vznikla na přelomu 13. a 14. století z opevněného měšťanského domu s věží a stala se doslova srdcem celého města, odkud se řídil celý život až do roku 1935. Nová radnice má svůj původ v dominikánském klášteře a zemském domě moravských stavů, postaveném v 80. letech 16. století. Zatímco **Stará radnice** je v dnešní době spíše centrem kultury, informací a historie, **Nová radnice** je sídlem primátorů města Brna a celého

městského správního aparátu. Obě radnice jsou opředeny řadou historických pověstí. Také byste si neměli nechat ujít návštěvu **hrobky kostela kapucínů v Brně** – už od svého vzniku v 2. pol. 17. stol. tak dokonalou cirkulaci vzduchu, že se v ní těla mrtvých ukládala bez rakví a pozvolna se samovolně mumifikovala. Brno se proslavilo zejména mezi dvěma světovými válkami svou **moderní architekturou**. **Vila Tugendhat** patří k tomu nejcennějšímu, co Brno v tomto oboru má, neboť jde o dílo **architekta Meise van der Rohe** z přelomu 20. a 30. let 20. stol. a pojetí této původně rodinné vily je vskutku ojedinělé a impozantní i v evropském měřítku. Proslulé jsou zejména funkcionalistické stavby architekta Bohuslava Fuchse (hotel Avion, Zemanova kavárna, lázně v Zábrdovicích aj.). Dnes je **Brno sídlem nejvyšších soudních orgánů České republiky** a také šesti vysokých škol. Světové renomé mají festivaly vážné i folklorní hudby (Moravský podzim, festival duchovní hudby aj.), bienále grafického designu a další jedinečné výstavy i stálé expozice, **originální divadelní projekty** na celkem devíti scénách.

ŠPILBERK - původně královský hrad ze 13. stol., od 17. stol. zemská pevnost, v 18. a 19. stol. vězení, od roku 1960 sídlo Muzea města Brna, v areálu hradu - stálá expozice kasematy, expozice z historie města Brna, galerie muzea města Brna

PETROV - návrší s novogotickým chrámem sv. Petra a Pavla, od r. 1777 sídlo brněnského biskupství, přístupná původní krypta kostela z 12. stol.

STARÁ RADNICE - původní měšťanský dům s věží, v němž byly ukládány písemnosti a cennosti města, dnes Kulturní a informační centrum města Brna

NOVÁ RADNICE - sídlo primátora a nejvyšších správních orgánů města, historické jádro pochází ze 16. stol., do dnešní podoby byl areál upraven v letech 1934-1935

STAROBRNĚNSKÝ KLÁŠTER - založen roku 1323 královnou Eliškou Rejčkou jako klášter cisterciáček, později sídlo augustiniánů, dnes v areálu kláštera vinný sklep a v části sídlo Moravského zemského muzea

HROBKA KAPUCÍNSKÉHO KOSTELA - ze 2. pol. 17. stol., ojediněle řešená cirkulace vzduchu umožňuje pozvolnou mumifikaci volně v ní uložených těl mrtvých mnichů

VILA TUGENDHAT - světově proslulé dílo architekta Ludwiga Miese van der Rohe z roku 1930, funkcionalistická rodinná vila s avantgardními prvky, dnes výstavní prostory Muzea města Brna

KOUNICOVY KOLEJE - vysokoškolské koleje, v letech 1939 - 1945 nacistická věznice brněnského gestapa, dnes pietní místo protinacistického odboje

VÝSTAVIŠTĚ - komplex pavilonů včetně empírového zámečku, konají se zde světové výstavy a veletrhy

MĚNÍNSKÁ BRÁNA - jediná dochovaná městská brána z původních pěti, dříve zbrojnice, ve které sídlil kat, dnes výstavní prostory Muzea města Brna

BESEDNÍ DŮM - byl postaven v letech 1871 - 1873 v novorenesančním stylu, sídlo Státní filharmonie Brno a hlavní centrum mezinárodního hudebního festivalu "Moravský podzim"

MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM - v Dietrichteinském paláci, největší muzeum na Moravě se specializovanými odbornými pracovišti, má řadu detašovaných pracovišť - pavilon Anthropos a Mendelianum

JANÁČKOVO DIVADLO - postaveno v letech 1960 - 1965

Okolí Brna

Okolí Brna leží **na rozhraní jihomoravských úvalů a prvních kopců Českomoravské vrchoviny a Dražanské vrchoviny**. Svým přírodním bohatstvím, množstvím lesů a členitostí a rozmanitostí krajinných prvků je vyhledávanou oázou klidu, odpočinku a rekreace. Významná je především **Brněnská přehrada**, jejíž krásné okolí doplňuje i zadumaný středověký **královský hrad Veveří**, jehož základy sahají až do konce 13. stol.

Vedle přírodních zajímavostí zvyšuje turistickou přitažlivost okolí Brna rovněž množství stavebně historických památek rozmístěných po celém jeho území. Najdeme mezi nimi památky všech stavebních slohů od románského až po moderní architekturu 20. stol., vč. technických památek a památek lidového stavitelství. K nejvýznamnějším patří **románský kostel v Řezovicích, areál cisterciáckého kláštera Porta Coeli v Předklášteří**, kostely s gotickými freskami v Drásově a Nebovidech, **romantické zříceniny gotického kláštera Rosa Coeli v Dolních Kounicích**, zámky v Rosicích a v Židlochovicích a **barokní architektura benediktinského kláštera v Rajhradě od architekta J. B. Santiniho**. Z městské architektury stojí za pozornost **historické jádro Ivančic**, prohlášené za památkovou zónu. Obce ve východní části okresu mezi Brnem a Slavkovem jsou součástí památkové zóny **bojiště bitvy u Slavkova**. Tuto bitvu tří císařů v r. 1805 připomíná secesní památník **Mohyla míru na Prackém kopci**. Památky o vývoji přírody a lidské společnosti v regionu shromažďuje a zpřístupňuje široké veřejnosti Okresní muzeum Brno-venkov ve svých pobočkách v Ivančicích, Šlapanicích a v Podhoráckém muzeu v Předklášteří.

Nedaleko Brněnské přehrady se nalézají i známý **Masarykův okruh**, který každoročně prověřuje kvality motocyklových závodníků z celého světa a který hostil i automobilové závodníky takových kvalit jako Ital Nuvolari, Francouz Chiron, Brit Whitehead a jiní.

DOLNÍ KOUNICE - klášter Rosa Coeli - zříceniny ženského premonstrátského kláštera - zničen v husitských válkách, dnes zřícenina, renesanční zámek, renesanční měšťanské domy, židovská synagoga

IVANČICE - renesanční **městské jádro**, na místě původní tvrze stojí Dům pánů z Lipé se síní ivančického **rodáka malíře Alfonse Muchy, rodiště herce Vladimíra Menšíka**.

TIŠNOV - farní kostel sv. Václava s renesanční věží, novorenesanční radnice, mariánský sloup

PŘEDKLÁŠTEŘÍ - klášter Porta Coeli - ženský cisterciácký klášter, kostel Nanebevzetí Panny Marie, klášterní komplex s křížovou chodbou a kapitulní síní, v areálu kláštera sídlí Podhorácké muzeum

RAJHRAD - benediktinský klášter z 11. stol. barokně přestavěný, kostel sv. Petra a Pavla s poutní kaplí Panny Marie, klášterní knihovna

SLAVKOV U BRNA - městská památková zóna, město založeno na čtvercovém půdorysu, renesanční domy na náměstí, radnice, Panský dům, židovský hřbitov, synagoga, dům rabína, chrám Vzkříšení Páně z roku 1789, **zámek** přestavěn v římském baroku - **muzejní expozice Napoleon a bitva u Slavkova**, bojiště bitvy u Slavkova

Žuráň - velitelské stanoviště Napoleona, Santon - pahorek, opěrný bod francouzského dělostřelectva, **Mohyla míru** - památník bitvy (**Pracký kopec**).

ŠLAPANICE - farní kostel, budova scholasterie před bitvou u Slavkova 1805 byla sídlem rakouského velitele Lichtensteina, **nedaleko se odehrála bitva u Slavkova roku 1805** - francouzský císař Napoleon porazil spojenecká rakousko-pruská vojska, nedaleko je **návrší**

BRNĚNSKÁ PŘEHRADA - vybudována na řece Svratce, rekreační oblast s lodní dopravou a sportovišti, nedaleko lovecký hrad Veveří

MASARYKŮV OKRUH - okruh pro automobilové závody, vznikl v r. 1930

JOSEFOVSKÉ ÚDOLÍ - technická památková rezervace - zbytky lichtenštejnské huti založené roku 1736 s dřevouhelnou pecí, je zde expozice tradičního železářství

ŽIDLOCHOVICE - barokní farní kostel Povýšení sv. Kříže, barokní zámek s rokokovou kaplí, rozsáhlý zámecký park s volně žijící lovnou zvěří

ROSICE - renesanční zámek s předzámčím, barokní farní kostel sv. Martina, radnice, kamenný pranýř z 1. pol. 17. stol., figurální kašna, barokní kaple Nejsvětější Trojice s křížovou cestou

ŘEZNOVICE - farní kostel sv. Petra a Pavla - románská stavba z 12. stol.

TĚŠANY - zachovalá zděná barokní kovárna s expozicí tradičního kovářství a kotlářství

VRANOV - Pavlánský klášter s poutním kostelem Narození Panny Marie, empírová hrobka Lichtenštejnů

KUŘIM - pozdně gotický farní kostel sv. Máří Magdaleny, renesanční zámek

Blanensko a Moravský kras

Blanensko leží severně od jihomoravské metropole Brna. Do západní části okresu zasahuje **Hornosvratecká vrchovina** (Sýkoř 702 m n. m.), středem se táhne **Boskovická brázda** a na východě navazuje **Drahanská vrchovina** (Paprč 721 m n. m.). Okresem protéká **řeka Svitava**. Blanenský region patří k ekologicky nejčistším územím v České republice. Jeho turistické přednosti jsou dány především **podzemními prostory Moravského krasu**. Je to největší a nejvýznamnější **krasové území v Českém masívu** o rozloze necelých 100 km² vyhlášené Chráněnou krajinnou oblastí Moravský kras. K nejnavštěvovanějším místům patří 138,7 m **hluboká propast Macocha**, veřejnosti přístupné **Punkevní jeskyně** s atraktivní vodní plavbou, ekologickou dopravou a lanovou dráhou, **Kateřinská jeskyně**, **jeskyně Balcarka** a **Sloupsko-šošůvské jeskyně**. K nejvýznamnějším památkám patří **zámky v Blansku, Boskovicích, Kunštátě, Lysicích a Rájci** s dobovými interiéry, **zřícenina hradu v Boskovicích**, **Nového hradu u Olomučan**, řada sakrálních staveb, např. **poutní kostely ve Křtinách** a **Sloupu**. Součástí městských památkových zón v Boskovicích a v Lomnici u Tišnova jsou mimo jiné i zčásti zachovalá židovská gheta se synagogou a hřbitovem. Zajímavostí jsou uměle vytesané pískovcové jeskyně **bájných blanických rytířů v Rudce u Kunštátu**. Možnost letní rekreace, koupání a vodní sporty nabízejí rekreační oblasti **Jedovnice u rybníka Olšovce**, **Suchý u Sušského rybníka** a vodní nádrž **Křetínka u Letovic**. V zimě jsou dobré **lyžařské terény na Lomnicku, Kunštátsku a na Benešovsku**.

MORAVSKÝ KRAS – CHKO - na ploše asi 100 km² se nachází více než 1000 krápníkových jeskyní, **propast Macocha**, **Punkevní jeskyně** (vodní plavby), **Kateřinská jeskyně**, **jeskyně Balcarka** a **Sloupsko-šošůvské jeskyně**.

BOSKOVICE - městská památková zóna, empírový zámek, zřícenina hradu ze 13. stol., židovské gheto se synagogou

LYSICE - barokní zámek s dobovými interiéry a s památkou rakouské spisovatelky M.-Ebner-Eschenbachové

RÁJEC -JESTŘEBÍ - klasicistní zámek francouzského typu z pol. 18. stol. s empírovou knihovnou

KŘTINY - **poutní místo** - barokní mariánský kostel z pol. 18. stol. podle projektu G. Santiniho

ADAMOV – **městská památková rezervace**, Stará huť, bývalý hutní hostinec Švýcárna, muzeum železářství, strojírenský závod

BLANSKO - renesanční zámek ze 17. stol. - městské muzeum, kostel sv. Martina, původní Klamova huť

OLEŠNICE - **jedna z mála modrotiskových dílen na světě** - provozuje rodina Danzingerů

JEDOVNICE - kostel sv. Petra a Pavla s oltářem malíře Mikuláše Medka, rekreační oblast u rybníka Olšovce

KUNŠTÁT - barokní zámek s expozicí kunštátské keramiky

KUNŠTÁT-RUDKA - uměle vytesaná pískovcová jeskyně se sochami a plastikami **bájných blanických rytířů**

LOMNICE - městská památková zóna -zámek, kostel, radnice, morový sloup, synagoga a židovská čtvrť

Vyškovsko

Půvabná krajina, výhodné silniční spojení ve směrech na Olomouc, Kroměříž, Uherské Hradiště i Moravský kras, blízkost Brna a nemálo historických památek - to je region s pěti městy a 75 obcemi. **Vyškově** stojí za shlédnutí památkově chráněné náměstí. Ucelenou informaci o celém regionu poskytně **Muzeum Vyškovska**, kde zaujme expozice cestovatele - arabisty **A. Musila**. Blízká "Zámecká zahrada" a vedle ní ležící ZOO koutek nabízí zajímavé místo pro oddech. Ve **Slavkově u Brna** naleznete jak expozice připomínající Bitvu u Slavkova nebo historii rodu Kouniců, tak zajímavou obrazárnu nebo galerii Hollar či krásnou zahradu s barokními plastikami. Dá se říci, že celá **městská památková zóna ve Slavkově u Brna** nabídne řadu zajímavých objektů. V blízkých **Bučovicích** můžete navštívit **renesanční zámek** s arkádovým nádvořím a jedinečnými reprezentačními sály. Zajímavá je i rekonstruovaná zámecká zahrada. Na území oblasti naleznete cenné prvky lidové architektury (hanácký dům se žudrem), zejména **Ve vesnických památkových zónách Lysovice a Zvonovice**. V Ježkovicích a Ruprechtově lze uvidět domy kryté doškem. Technickou dovednost našich předků dokladuje **větrný mlýn v Ruprechtově**, jeho unikátní **Halladayova turbína** byla nově rekonstruována. Rovněž v Rousínově i Ivanovicích na Hané, stejně jako v řadě dalších obcí okresu najdete důvod se zastavit.

VYŠKOV - městská památková zóna, gotický hrad ze 14. stol. přestavěn na renesanční zámek později na vojenskou nemocnici - **dnes muzeum** (expozice Aloise Musila – arabisty, cestovatele a rakouského špióna, gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie později zbarokizován, radnice s hranolovou věží z r. 1569, morový sloup, souvislý úsek hradeb z konce 15. stol.

BUČOVICE - zámek čtvercového půdorysu s arkádami s cennou malovanou výzdobou je dominantou města, empírově přestavěný kostel Nanebevzetí Panny Marie, **přírodní lokalita Ždánický les**

ROUSÍNŮV - kostel, kaple sv. Floriána, radnice z 18. stol., rodný dům F. Sušila

IVANOVICE NA HANĚ - sousoší sv. Floriána, kostel z 17. stol.

LYSOVICE - vesnická památková zóna

ZVONOVICE - vesnická památková zóna

RUPRECHTOV - došková chalupa, **větrný mlýn**

BOŠOVICE - zemanská tvrz z konce 14. stol. s renesanční přístavbou

Znojensko

Znojensko je především **krajem dobrého vína**, přírodních krás a architektonických skvostů v jihozápadní části Moravy při hranici České republiky s Rakouskem, v místech, kde se dříve křižovaly důležité obchodní cesty. Jedinečným přírodním celkem je především **Národní park Podyjí**, který se rozprostírá mezi **Vranovem nad Dyjí** a **Znojmem** podél toku Dyje, která svými četnými meandry vytvořila neobyčejně krásné přírodní prostředí s nebývalou koncentrací vzácných druhů fauny a flory. Park je zpřístupněn sítí turisticky značených cest o délce 70 km a cyklistických tras v délce 30 km. V okrese se také nacházejí jiné **přírodní parky - Jevišovka a Rokytná**. V létě přivítají milovníky vodních sportů a rybolovu přehradní a **vodní nádrže Vranovská, Jevišovická, Výrovická**. aj. Obdivovatel historie, architektury a umění ocení možnost navštívit řadu zajímavých památek. Patří k nim především **městská památková rezervace Znojma** s význačnými památkami jako jsou: **hrad**, podzemí, radniční věž včetně objektů Jihomoravského muzea ve Znojmě, které jsou přístupny veřejnosti, a dalších církevních památek jako jsou kostely sv. Mikuláše, sv. Kříže, sv. Michala, aj. Nejmohutnější hrady vznikaly od 11. století podél řeky Dyje, která již tehdy tvořila důležitou jižní hranici českého státu. Mezi nejzajímavější patří **hrad Bítov** s nádhernými **nástěnnými iluzivními malbami a přírodovědnou sbírkou** a perla zámeckého stavitelství **Vranov nad Dyjí**, jehož interiéry dokumentují kulturu šlechtického bydlení 18. a 19. století. Mezi zámky, které se chlubí bohatými sbírkami a uměleckými galeriemi náleží **Moravský Krumlov se Slovanskou epopejí od Alfonse Muchy** a **Jevišovice s expozicí lidového nábytku a sbírkou starých klávesových nástrojů**. Vodní mlýn ve Slupi s expozicí mlynářské techniky je další významnou památkou z období renesance. Hospodářský význam Znojenska spočíval, díky příznivým přírodním podmínkám, vždy na rozvinutém zemědělství. Je proslulé svými okurkami, meruňkami a především **vínem**. Proto také mezi tradiční, hojně navštěvované akce patří dodnes **Znojenské historické vinobraní**.

ZNOJMO - městská památková rezervace, románská **rotunda sv. Kateřiny** z konce 11. stol. s freskami ze 12. stol., městské hradby ze 14. - 17. stol., původně gotický hrad přestavěný na barokní zámek - dnes muzeum, kaple sv. Floriána, radnice s renesančním portálem a s věží vysokou 69 m, renesanční a barokní domy, **znojenské historické vinobraní**

MORAVSKÝ KRUMLOV - hrad přestavěn na **renesanční zámek** - je zde umístěno **20 obřích pláten A. Muchy - Slovanská epopej**, Knížecí dům - muzeum, zbytky hradeb, gotický klášterní kostel, morový sloup, kaple sv. Floriána

JEVIŠOVICE - hrad přestavěn na renesanční Starý zámek, klasicistní Nový zámek, přehrada, kostel Navštívení Panny Marie v Hlubokých Mašůvkách

VRANOV NAD DYJÍ - Vranovská přehrada, zámek vznikl přestavbou původního hradu, zámecký krajinářský park, kostel Nanebevzetí Panny Marie, brána do Národního parku Podyjí

BÍTOV - novogotický hrad z konce 13. stol., původní obec byla zatopena vodami Vranovské přehrady

NÁRODNÍ PARK PODYJÍ - jedinečný přírodní celek podél toku Dyje (území od Znojma po Vranov nad Dyjí), na území se nachází zřícenina Nového Hrádku u Lukova

SLUP - renesanční vodní mlýn ze 16. stol. s expozicí vývoje mlynářství, vodní náhon, kostel

UHERČICE - zámecký komplex se čtyřmi nádvořími, zahradami a parkem

JAROSLAVICE - hrad byl přestavěn na zámek, starobylý vinný sklep ze 12. stol., kostel sv. Jiljí, zámecký rybník

HRÁDEK - barokní kostel sv. Petra a Pavla, rotunda sv. Oldřicha, středověká fara

LECHOVICE - zámek postavený na místě středověké tvrze, poutní kostel Navštívení Panny Marie s oltářními obrazy, park se dvěma fontánami a se sochařskou výzdobou, nedaleko byly odkryty hroby lidu s kulturou zvoncových pohárů

HRUŠOVANY - zámek ze 17. stol. obklopený rozsáhlým parkem a zahradou, hrob Maxe Dvořáka - českého historika umění

Břeclavsko

V nejnižnějším cípu Moravy se nachází kraj lužních lesů, sněhobílých skal, vinic a polí, kraj bohaté historie, četných památek a živoucích lidových tradic. Podstatná část jeho území má **nížinný charakter** a klimaticky **patří k nejteplejším oblastem České republiky**. Proto zde vznikla přírodní společenstva pro nížiny typická - zaplavované louky, mokřady a lužní lesy. Dodnes se zde nachází nesmírně **cenné oblasti lužní krajiny** s největším dochovaným zbytkem lužního lesa na území Evropy v oblasti **soutoku řek Dyje a Moravy**. Z rovin se náhle a prudce do výše 550 metrů zvedají bělavé a strmé **vápencové skály Pavlovských vrchů**, které tvoří neobyčejně malebnou horskou kulisu, jež dominuje celému okolí a dává tomuto slunnému kraji zvláštní ráz. Historie okresu je bohatá událostmi. Severní úpatí Pálavy bylo **domovem lovců mamutů**, což dokazuje světoznámý nález nejstarší lidské plastiky **Věstonické Venuše**. Břeclavsko leží na křižovatce starobylé "**jantarové stezky**" směřující od Baltu k Jadranu a je nepříliš vzdáleno od Dunaje, který usnadňoval spojení mezi východem a západem. Tyto komunikační spoje s příhodnými podmínkami přírodními i klimatickými předurčily oblast k trvalému osídlení od starší doby kamenné, zemědělce mladší doby kamenné, Kelty, Římany z doby císaře Marca Aurelia. Mimořádného významu nabyl kraj u soutoku řek Dyje a Moravy tím, že se **slovanské hradisko Pohansko** stalo jedním z důležitých center Velkomoravské říše. V dalším období se Břeclavsko stalo oporou přemyslovské moci na pomezí Rakouska a Uher. Hraniční poloha sebou přinášela značné přistěhovalecké vlny novokřtěnců - Habánů a Charvátů prchajících před tureckou expanzí. **Mikulov** se stal sídlem mohutné **židovské komunity a centrem židovské vzdělanosti na Moravě**. Snad nejvíce se pozměnil vzhled krajiny v období panování dvou mocných šlechtických rodů - **Lichtenštejnů a Dietrichštejnů**. Stavební aktivita prvně jmenovaných, spolu s vynikající prací architektů, sochařů, řezbářů a zahradníků znamenala vytvoření **Lednicko - valtického areálu**, oblasti zámeckých sídel, romantických staveb, na které navazovaly i rozsáhlé úpravy terénu - zahrad, lesů a rybníků. Tomuto areálu se dostalo koncem roku 1996 ocenění nejvyššího - byl zapsán do **Seznamu světového dědictví UNESCO**. Unikátní je i **středověké město Mikulov**, kde sídlili Dietrichštejnové. Ze současných úprav terénu je nejvýznamnější vybudování **soustavy vodních děl Nové Mlýny** pod Pavlovskými vrchy, které doplňují turistickou nabídku o pobyt u vody. Na Břeclavsku má **dlouholetou tradici vinařství**. Ne každé odrůdě vinné révy se daří všude, a tak jednotlivé oblasti či dokonce obce jsou známé "svými" odrůdami. Proto téměř v každé obci je možné najít vinné sklepy. K jiskrnému jihomoravskému vínu neodmyslitelně patří lyrické, hluboce citové, slovácké písně, které stále žijí, zejména ve **folklórní oblasti Podluží**. Živé jsou i další lidové tradice, kroje, lidové tance a hudecká či dechová muzika, a to nejen v největší svátek každé obce - hody nebo jiných tradičních lidových slavnostech, ale často jsou součástí všedního dne, každodenního života.

BŘECLAV - renesanční zámek s novogotickými úpravami, židovský hřbitov, centrum národopisné oblasti Podluží, městské muzeum a galerie, kostel Navštívení Panny Marie, kostel sv. Václava

LEDNICKO-VALTICKÝ AREÁL - krajinná památková zóna, zámecká sídla se zahradami a drobnějšími stavebními památkami, v seznamu UNESCO

VALTICE - městská památková zóna, barokní zámek s rozlehlým zámeckým parkem s řadou sochařských děl, barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, morový sloup, novorenesanční radnice, klášter milosrdných bratří s kostelem sv. Augustina, klasicistní a empírové stavby

LEDNICE - novogotický zámek, zámecký anglický park, zámecký skleník, mořské akvárium Malawi, Národní zemědělské muzeum

MIKULOV - městská památková rezervace, vinařské centrum, barokní zámek s válcovou věží, v zámeckém sklepě se zachoval vinný sud z r. 1643, barokní kostel sv. Václava, piaristický kostel sv. Jana Křtitele, kostel sv. Anny byl upraven na **Ditrichštejnskou hrobku**, **Svatý kopeček s barokní kaplí sv. Šebestiána**, **CHKO Pálava**

DOLNÍ VĚSTONICE - archeologické nálezy z tábořiště lovců mamutů ze starší doby kamenné, naleziště světoznámé Věstonické Venuše, **je zde archeologická expozice**

PAVLOV - vesnická památková rezervace, vinařská obec se zachovalou vinařskou architekturou, zřícenina hradu Děvičky

KLOBOUKY - městské muzeum, větrný mlýn, město s vinařskou a řemeslnickou tradicí
HUSTOPEČE - pseudorenesanční radnice, kašna z r. 1595 zvaná Žámberák, socha antického bůžka Tritona, barokní morový sloup, renesanční domy

Hodonínsko

Hodonínsko je **středem svébytného regionu Moravské Slovácko** na jihovýchodě České republiky při hranicích se Slovenskem. Přírodní hranice regionu vytvářejí na severu listnaté lesy **Ždánického lesa a Chřibů** a na jihu **hřebeny Bílých Karpat**. Ty vynikají mimořádným bohatstvím rostlinných (např. středoevropské orchideje) a živočišných druhů, pro které byly vyhlášeny **biosférickou rezervací UNESCO**. Mezi nimi se rozprostírá úrodný úval řeky Moravy. Typický ráz zdejší krajiny dodávají pruhy zahrad, sadů a vinic s **areály vinných sklepů - búd (památková rezervace Plže u Petrova)**. Vzdálenou historii okresu symbolizují **Mikulčice**, možná nejdůležitější **centrum Velkomoravské říše**, s nálezy svědčícími o vysoké kulturní úrovni starých Slovanů. Z dalších historických období se dochovaly hlavně památky **renesanční** (radnice a zámek v **Kyjově**) a **barokní** (**zámek v Miloticích, zámek v Čejkovicích** a církevní stavby ve Veselí nad Moravou). Synonymem Slovácka a Hodonínska zvláště se staly živé projevy **folklórních tradic** (soubory lidových písní a tanců, bohatství krojů a výšivek, dřevěné hračky, lidová gastronomie atd.). Jejich hlavním střediskem je **město Strážnice** se **skanzenem lidové architektury** a tradičními festivaly. **Muzeum v Hodoníně a expozice v Čejkovicích** připomínají život a práci zdejšího nejvýznamnějšího rodáka - prvního prezidenta Československé republiky **T. G. Masaryka**.

HODONÍN - barokní zámek - dnes muzeum, barokní kostel sv. Vavřince, secesní radnice, barokní kaple sv. Kříže, **rodné město T. G. Masaryka**, Masarykovo muzeum, lázně, zoologická zahrada

MIKULČICE - archeologické naleziště - Valy - slovanské hradiště a sídliště ze 7. stol., kostel Nanebevzetí Panny Marie, kaple sv. Rocha, vinné sklepy

STRÁŽNICE - **městská památková zóna**, Veselská a Skalická brána, novorenesanční zámek s anglickým parkem, městské muzeum, **Mezinárodní folklórní festival Strážnice**, **Muzeum vesnice - skanzen**, židovský hřbitov se synagogou, kostel sv. Martina

ČEJKOVICE - farní kostel sv. Kunhuty, zámek se zámeckými vinnými sklepy, **centrum vinařství (Mutěnice)**

KYJOV - renesanční radnice, zámek se sgrafitovou výzdobou - muzeum s národopisnými, historickými a přírodními sbírkami, barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokní kaple sv. Martina

BZENEC - zámek s předzámčím ve stylu tudorovské gotiky s barokní terasovou zahradou a anglickým parkem, dvě lípy staré přes 900 let, barokní kostel sv. Jana Křtitele, vinohrady, tradiční vinařské slavnosti, Váté písky - národní přírodní památka

JAVORNÍK - **památková zóna lidové architektury Kopánky**, kamenné mlýny, roubené seníky, evangelický kostel, Národní přírodní rezervace Jazevčí a Machová

VESELÍ NAD MORAVOU - městská památková zóna, renesanční zámek s anglickým parkem, původní vodní elektrárna - technická památka, pozdně gotický kostel sv. Bartoloměje, kostel sv. Panny Marie, barokní kostel Andělů Strážných

VELKÁ NAD VELIČKOU - kostel sv. Máří Magdaleny, socha sv. Jana Nepomuckého, tradiční Hornácké slavnosti, **Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty**

ŽAROŠICE - barokní kostel sv. Anny - nejvýznamnější poutní místo v okrese

ŽDÁNICE - renesanční zámek s parkem, barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, beidermeierovská Laudonova vila

BLATNICE POD SVATÝM ANTONÍNEM - farní barokní kostel sv. Ondřeje, toskánský sloup Panny Marie, pohřebiště lidu zvoncových pohárů, poutní místo - kopec sv. Antoníček, vinné budy (sklepy) pod Starou horou, Střečkův kopec - přírodní památka

ZLÍNSKÝ KRAJ

Uherskohradištsko

Uherskohradištský region se nachází v jihovýchodní části Moravy při hranicích se Slovenskem. Východní okraj regionu tvoří **CHKO Bílé Karpaty** s původními lesními porosty, směrem na západ se nadmořská výška postupně snižuje do údolí řek Olšavy a Moravy táhnoucích se až ke svahům **pohoří Chřiby**. K nejstarším kamenným stavbám na území České republiky patří **základy kostelů** z období **Velké Moravy (Staré Město, Modrá, Osvětimany)**. Gotickou architekturu zastupují **hrad Buchlov**, založený Přemyslem Otakarem II., tvrz v Hluku a kaple sv. Alžběty v Uherském Hradišti (v jádru gotickém). **Renesančními památkami** jsou dům U Slunce v Uherském Hradišti, **zámek v Uherském Ostrohu** a zámek v Březolupech. Více staveb se zachovalo z **období baroka**. Patří k nim **areál zámku v Buchlovicích, bazilika na Velehradě** a další kostely a měšťanské domy v Uherském Hradišti a Uherském Brodě, Uherském Ostrohu, kostel v Polešovicích. Novější architekturu reprezentují novogotický (v jádru středověký hrad) zámek Světlov, neorenesanční budova gymnázia a funkcionalistická stavba spořitelny v Uherském Hradišti. **Z lidové architektury** jsou zachovány jen ojedinělé objekty, a to jedinečný **komplex rezervace vinných búd Vlčnov**, Veletiny a selský dům ve Vlčnově čp. 57, 65, selské usedlosti č. 90, 98 v Topolné a hrnčířská dílna v Tupesicích 118, mlýn č. 105 v Dolním Němčí, v Hluku aj. V oblasti lidové tvořivosti se ale Uherskohradištsko řadí mezi nejvýznamnější regiony republiky. Jedinečnou kulturní tradici představují **Vlčnovské slavnosti s Jízdou králů, Dolňácké slavnosti v Hluku**, přehlídky národopisných souborů, festivaly dechových hudeb či festival lidových nástrojů s mezinárodní účastí. Mimo to členitý terén okresu s bohatými lesními porosty poskytuje široké možnosti pro rekreaci, turistiku a zimní i letní sporty.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ - městská památková zóna, **Památník Velké Moravy** (základy kostela, hroby), zbytky hradebních zdí z 15. stol. s Matyášovou bránou, barokní kašny ze 17. stol., pozdně gotická radnice, morový sloup, františkánský klášter, Jezuitský kostel s kolejí a špitální kaple sv. Alžběty, **Slovácké muzeum**, Galerie Slováckého muzea

UHERSKÝ BROD - městská památková zóna, Muzeum J. A. Komenského, tzv. Baraník - na místě původního hradu, Panský dům, barokní Stará radnice, raně barokní kostel Panny Marie, gotický kostel sv. Jana Křtitele

BUCHLOV - hrad z 1. pol. 13. stol.

BUCHLOVICE - **barokní zámek** s italskou zahradou terasovitého typu a anglickým parkem

VELEHRAD - původní klášter přestavěn na barokní zámek, největší **barokní chrám** a jedno z nejvýznamnějších poutních míst v České republice

VLČNOV - památky lidové architektury - **staré vinné budy**, v květnu se zde konají národopisné slavnosti spojené s „**Jízdou králů**“

HLUK - goticko-renesanční tvrz uprostřed města, **Dolňácké slavnosti**

OSTROŽSKÁ NOVÁ VES - léčba pohybového aparátu, sirné koupele.

NOVÝ SVĚTLOV - zámek ve slohu tudorské gotiky, původně gotický hrad, dnes městské muzeum s národopisnými sbírkami

SMRAĐAVKA - lovecký zámeček v údolí potoka Smraďavka v bývalých lázních zvaných také Leopoldov, rekreační oblast

Zlínsko

Zlínsko se rozkládá v jihovýchodní části Moravy od **údolí řeky Moravy** až po **pásmo Bílých Karpat** na Moravskoslezském pomezí. Je tvořen národopisnými oblastmi **Valašska, Hané a Slovácka**. Ve východní části okresu se nachází velkoplošná **Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty**, která představuje přírodní celek s relativně zachovalou krajinou a souborem přirozených rostlinných a živočišných společenstev. Po ekonomické stránce se Zlín řadí mezi průmyslové regiony. Průmysl jako převažující hospodářské odvětví je z větší části soustředěn do **zlínské aglomerace** (Zlín - Otrokovice - Napajedla), ve které žije více než polovina z celkového počtu obyvatel oblasti. Jihovýchodní část je charakteristická rozptýleným osídlením s několika menšími městy s 5 až 9 tisíci obyvatel. Rekreační možnosti obyvatelstva se soustřeďují do několika lokalit. Je to **rekreační zařízení Pahrbek u Napajedel**, Štěrковиště v Otrokovicích, autokempink v **Drškově v Hostýnských vrchách**, **Luhačovice** a okolí s **přehradní nádrží v Pozlovicích**, Všemina s vybudovaným hotelovým zařízením a vodní nádrží, **Slušovice s golfovým hřištěm a dostihovou dráhou** a oblast Jeleňovská u Valašských Klobouk s možností celoroční rekreace. Zlínský region nepostrádá ani významné kulturně historické památky. Romantické jsou **zříceniny středověkých hradů Lukova a Broumova**, pozoruhodný je hrad a jeho **expozice pravěku v Malenovicích**. Zajímavé jsou zámky včetně sbírek, exponátů a parků ve **Vizovicích, Zlíně a Lešné**. Nejvýznamnější sakrální památkou je pozdně gotický kostelík v Těčovicích. V některých obcích se nachází památky lidové architektury.

ZLÍN - barokní zámek - sídlo muzea, **muzeum obuvi**, Památník Tomáše Bati, socha sv. Donáta, socha sv. Floriana, městské divadlo, Obuvnické závody Tomáše Bati, **památkově chráněné Baťovy domky**

LEŠNÁ - zámek na způsob anglické vily s **anglickým parkem** a oborou, park a obora slouží jako **zoologická zahrada**

LUHAČOVICE – lázně, 14 minerálních pramenů (Vincentka, ...), barokní zámek, zámecký kostel sv. Josefa, **Jurkovičovy domy**, léčba dýchacích cest, zařívacího ústrojí (cukrovka)

POZLOVICE - farní kostel sv. Martina, náhrobky na kostelním hřbitově, Boží muka, fara, přehrada

VIZOVICE - městská památková zóna, **pozdně barokní zámek**, kostel sv. Vavřince, mariánský sloup, socha gladiátorů v zámeckém parku, klášter, výroba tradičního vizovického pečiva, **Vizovické trnkobraní** – soutěž v pojídání trnkových knedlíků

NAPAJEDLA - městská památková zóna, zámek se zámeckým parkem, pseudorenesanční radnice, farní kostel sv. Bartoloměje, **hřebčín s chovem anglického plnokrevníka**

PROVODOV - zřícenina hradu Rysov, **kostel Panny Marie Sněžné, křížová cesta s kaplí**, socha sv. J. Nepomuckého

SLUŠOVICE – **rekreační možnosti**, farní kostel Narození sv. Jana Křtitele, socha sv. Jana Nepomuckého

VALAŠSKÉ KLOBOUKY - **městská památková zóna**, kostel Nalezení sv. Kříže , kaple sv. Cyrila a Metoděje, barokní radnice, fara, barokní mariánský sloup se sousoším svatých, secesní Červený dům

BRUMOV - **městská památková zóna**, zřícenina hradu, farní kostel sv. Václava , radnice, židovský hřbitov, pivovar

MALENOVICE - hrad, farní kostel sv. Mikuláše, fara čp. 156

FRYŠTÁK - městská památková zóna, kostel sv. Mikuláše, dům čp. 1 - tzv. Hrubá hospoda, socha sv. Jana Nepomuckého

SLAVIČÍN - barokní zámek s parkem, městské muzeum, barokní kostel sv. Vojtěcha

VELKÝ OŘECHOV - zámek - tvrz, farní kostel sv. Václava

Kroměřížsko

Kroměřížsko patří k významným regionům moravského cestovního ruchu. V jeho jižní části se rozkládá Chřibská pahorkatina se **zříceninou hradu Cimburka**, která by mohla vyprávět o počátku našeho končícího tisíciletí. V nedaleké obci Střilky barokní hřbitov s unikátní sochařskou výzdobou. Tyto památky příjemně doplňuje příroda a další rekreační vyžití - například v **Koryčanech** je dnes kromě sportovního areálu také velmi známé **Hippocentrum** s možností jízdy na koních včetně léčebné terapie a prázdninových pobytů, v obci Divoky terénní ekologické středisko s naučnou stezkou, kde jsou organizovány vzdělávací programy pro děti i dospělé (otvírání studánek, procházka pohádkovým lesem). Rekreační středisko Kamínka nabízí kromě ubytování a sportovišť také řadu letních festivalů - folkové, rockové i slavnosti piva. Zamíříme-li z Kroměříže směrem do **Hostýnských vrchů**, nesmí nám uniknout **skanzen venkovské architektury v Rymicích** s větrným mlýnem a domečky krytými doškovými střechami, které mají vzácně zachovalé interiéry. **Holešov** se může pochlubit souborem židovských památek a také obnovenou stylovou kovárnou, která skutečně slouží svému účelu. Toto město v současné době přitahuje pozornost návštěvníků díky řadě zajímavých společenských akcí - přehlídce veteránů (automobilů a motocyklů) v areálu zdejšího zámku vždy koncem června, koncerty pod širým nebem či šermířským setkáním v září. Pokud zde podáváme přehled hlavních "magnetů" okresu, musíme se zmínit o obci Věžky, kde si dvakrát ročně - v květnu a v srpnu dávají dostaveníčka pěstitelé a zahrádkáři na výstavách FLORIA, o Hulíně, vítajícím počátkem června festival dětských dechovek a řadě dalších událostí. Nejlepší je přesvědčit se na vlastní oči, k čemuž jste srdečně zváni.

KROMĚŘÍŽ - městská památková rezervace, barokní arcibiskupský zámek s obrazovou galerií (památko UNESCO), zámecká zahrada, Muzeum Kroměřížska, gotický chrám sv. Mořice, barokní chrám sv. Jana Křtitele, barokní náměstí s podloubím a radnicí
CIMBURK - zřícenina původně gotického hradu, nedaleko geologické památky Kozel a Kazatelna
BYSTRICE POD HOSTÝNEM - zámek, památník generála Laudona, východisko turistů do Hostýnských vrchů
HOSTÝN - mariánské poutní místo, bazilika Panny Marie, křížová cesta od arch. Jurkoviče, rozhledna, větrná elektrárna, naučná stezka Hostýnskými vrchy
HOLEŠOV - barokní zámek s rozsáhlou zahradou, židovský hřbitov s náhrobkem rabína Sabbatai ben Kohena ze 17. stol., barokní Černá kaple při kostele P. Marie
RYMICE - soubor lidové architektury, zemědělské domky s doškovými střechami, větrný mlýn, renesanční zemanská tvrz
CHŘIBY - kopcovitý masív se smíšenými lesy, přírodní park s naučnou stezkou
CHROPYNĚ - raně barokní zámeček, stálá výstava E. Filly, Zámecký rybník - Národní přírodní památka, lázně se zřídelní minerální vodou, koupele
HULÍN - kostel sv. Václava s románským portálem ze 13. stol.
VELKÉ TĚŠANY - dřevěný větrný mlýn - památka lidové architektury
STŘÍLKY - barokní hřbitov, Ctiborův dub - starý 600 let - jeden z nejstarších stromů ve střední Evropě

Vsetínsko

Vsetínsko je zejména spojováno s pojmem **Valašsko**. Region zahrnuje území v **povodí Vsetínském a Rožnovské Bečvy**, ležící v **podhůří Moravskoslezských Beskyd a Javorníků**, které vytvářejí přirozenou hranici se Slovenskem. Střed oblasti vyplňují **Vsetínské vrchy**, do jeho nitra zasahují svými výběžky **Vizovické vrchy, Hostýnské a Veřovické vrchy**. Dominantou **Vsetína** je **renesanční zámek** z poč. 17. stol., nyní muzeum. Cestou z Horního náměstí pozornosti neujde stará radnice, maštaliska, tři kostely a Alšova sgrafita na fasádě domu č. 166. Na Dolním náměstí uvidíte funkcionalistické památky architekta L. Hilgerta - banku, obchodní dům a v areálu parku mateřskou školu. Nejvyhledávanější oblastí je **Rožnovsko** a nejnavštěvovanějším místem je **Rožnov pod Radhoštěm**, město folklóru a tradic, jehož chloubou je **Valašské muzeum** v přírodě založené v r. 1925 bratry Jaroňkovými. Na kulturně historické památky je nejbohatší město **Valašské Meziříčí** - památkově chráněné městské jádro, kostely, Krásenská radnice, dva zámky a řada dalších pozoruhodností. Kelč, město na rozhraní Hané a Valašska, Vás zaujme zámek, který dominuje celému kraji. Farní kostel sv. Petra a Pavla, rodný dům bratří Kříčků a domy na náměstí dokreslují nejstarší osídlenou oblast v okrese.

VSETÍN - klasicistní zámek - sídlí v něm okresní vlastivědné muzeum, kostel Nanebevzetí Panny Marie, tzv. Maštaliska - bývalý panský dvůr a šenk, Alšova a Kobzáňova sgrafita, stará a nová radnice

VALAŠSKÉ MEZIRÍČÍ - náměstí s barokními měšťanskými domy, **barokní zámek Žerotínů**, kostel ze 14. stol. - barokně upraven, socha sv. Floriána na náměstí, **dřevěný kostel ze 16. stol.**, v Krásně je empírový zámek, barokní radnice, gotický kostel

ROŽNOV POD RADHOŠTĚM - Valašské muzeum v přírodě - skanzen - pořádají se zde **Rožnovské slavnosti** a další národopisné akce

BYSTRÝČKA - přehrada 38 ha, letní rekreační oblast

KELČ - biskupský zámek - přestavěn z bývalé tvrze, kostel

SEVERNÍ MORAVA

Severomoravská oblast se nachází na východě České republiky při hranicích s Polskem a se Slovenskem. Povrch tvoří z větší části pohoří. Na severu to jsou **Hrubý Jeseník** (nejvyšší hora Moravy Praděd 1492 m). V nejsevernějším výběžku Moravy a Slezska při hranicích s Polskou republikou (**Javornický výběžek**) se rozkládají **Rychlebské hory** a **Zlatohorská vrchovina** a část území (**Vidnavsko**) již náleží k rovinám při polských hranicích (**Vidnavská rovina**, **Žulovská pahorkatina**).

Druhým největším pohořím s přírodou stejně krásnou a divokou je **Králický Sněžník**, pohraniční pohoří, o které se dělí Česká republika s Polskem. Jeho středem je mohutná kupa stejného jména – **Kralický Sněžník** (1424 m) s rozsáhlými holemi a překrásnými výhledy. Na jižním svahu kopce **Klepý** (1143 m) se nachází uzel **rozvodí tří moří** - Severního, Baltského a Černého. **Řeka Morava**, která v této oblasti pramení, je zásobárnou vody pro celou Moravu. Na jih od Hrubého Jeseníku se nachází pásmo menších vrchovin – **Hanušovická**, **Zábřežská** doplněné pásmem sníženin – **Kladská kotlina** a **Mohelnická brázda**.

Na západě se prostírá **Drahanská vrchovina** (Skalky, 735 m). Ve střední části severní Moravy se táhne kopcovité pásmo **Nížkého Jeseníku** (**Slunečná**, 800 m) a **Oderských vrchů**. Všechny tyto geomorfologické jednotky patří ještě do oblasti **České vysočiny**.

Nejvíce klesá nadmořská výška v jižním směru se táhnoucím **Hornomoravským úvalu**. Jeho největší plochu zabírá **úrodná rovina**, obecně zvaná **Haná**. Nízký Jeseník a pásmo Beskyd odděluje transportně velmi důležitá **Moravská brána** (**Jantarová stezka**) a **Ostravská pánev**. Z Polska přesahuje na naše území **Opavská pahorkatina**, která se rozkládá nejen okolo Opavy, ale i v tzv. **Osoblažském výběžku**. Na Moravskou bránu navazuje **Podbeskydská pahorkatina**, která se rozkládá od Přerova až po Český Těšín.

Jihovýchod severní Moravy vyplňuje několik pásem **Beskydy**. Z jihu se jedná o **Hostýnsko-vsetínské vrchy** (Vysoká, 1024 m) s významným poutním vrcholem **Hostýn**. Nejvyšším horstvem této části Moravy jsou **Moravskoslezské Beskydy** (Lysá hora 1323 m; Radhošť 1124 m). Na samém východě české republiky odděluje **Jablunkovská brázda** (**Jablunkovský průsmyk**) Moravskoslezské Beskydy a **Slezské Beskydy**.

Páteční řekou regionu je řeka **Morava**, která protíná Hornomoravský úval. Na své cestě přibírá nedaleko Prstějova **Bečvu** (Troubky – povodeň 1997), jejíž dva toky – **Vsetínská** a **Rožnovská Bečva** – pramení v Beskydech.

Řeka **Odra**, pramenící v Oderských vrších, vytváří **samostatné povodí**. V Ostravské pánvi přibírá z levé strany **Opavu** (její přítok Moravice) a z pravé strany **pohraniční řeku Olši** a **Ostravici**. K důležitějším vodním dílům patří nádrže **Šance** (Ostravice), **Morávka** (ř. Morávka), **Žermanice**, **Těrlicko** a **Kružberk** (ř. Moravice). Větší počet rybníků byl vybudován na Olomoucku.

Nejcennější přírodní útvary a objekty jsou chráněny v mnoha přírodních rezervacích a čtyřech CHKO. Největší rozlohu má **CHKO Beskydy** charakteristická oblými hřebeny flyšových hornin. V lesích zaujímajících 70% plochy se mimo běžných druhů fauny vyskytuje rys ostrovid a přechodně i medvěd hnědý. Na loukách a pastvinách lze najít řadu vstavačovitých rostlin. Na tvorbě členitého terénu **CHKO Jeseník** se podílela vodní eroze (hluboko zaříznutá údolí s kaskádami a menšími vodopády) a **ledovcová modelace** (kary Velké a Malé kotliny). Velkou rozmanitostí vynikají rovněž zdejší fauna a flóra. CHKO **Litovelské Pomoraví** představuje **komplex lužních lesů** a mokřadních luk s tůněmi. **Nivu řeky Odry** s lužními lesy, loukami, rybníky a mrtvými rameny zaujímá CHKO Poodří.

Na severní Moravě se nalézá řada kulturních a historických památek. Mezi nejceněnější dochované **románské stavby střední Evropy** se řadí **Přemyslovský palác v Olomouci**. Jedním z nejnavštěvovanějších hradů České republiky je **Bouzov**, kde se pravděpodobně narodil český král Jiří z Poděbrad. Od konce 17. století se stal majetkem řádu německých rytířů, jejichž velmistr Evžen Habsburský zde nechal provést roku 1896 velkolepou **romantickou přestavbu**. Mnoha přestavbami prošel i hrad **Šternberk** s instalací **středověkého umění a muzeem hodin**. K největším **hradním pevnostem** u nás patří zříceniny **Hukvaldy** a **Helfštýn**. K nejzachovalejším pozdně renesančním zámkům se řadí Velké Losiny s knihovnou a sbírkami Žerotínů. Zajímavostí je i to, že se zde koncem 17. století konaly **čarodějnické procesy**. Ojedinelou dispozicí ve středu kruhového parku vyniká **zámek Náměšť na Hané** postavený Harrachy v 2. polovině 18. století. Pozoruhodné jsou rovněž jeho interiéry s expozicí českého malířství 19. století a **sbírkou kočárů**. **Renesančními a romantickými přestavbami** původně gotického hradu vznikl **zámek Hradec nad Moravicí**, kde v 19. století pobývali L. van Beethoven, N. Paganini a F. Liszt. Významné **církevní objekty** se nalézají hlavně v Olomouci. Jsou to **dóm sv. Václava**, budova děkanství, **arcibiskupský palác** a kostel P. Marie Sněžné s komplexem jezuitských budov (K. I. Dientzenhofer). V **Opavě** zůstal zachován cihlový **gotický chrám Nanebevzetí P. Marie** a budova kláštera dominikánů. K hojně navštěvovaným **poutním místům** patří **Svatý kopeček u Olomouce** a Zlaté Hory. Osobnosti **J. A. Komenského** je věnován památník v bývalém **bratrském sboru ve Fulneku**. Historicky a architektonicky cennými stavebními komplexy jsou **městské památkové rezervace Lipník nad Bečvou, Nový Jičín, Olomouc, Příbor** a **Štramberk**. Památkovými zónami byly vyhlášeny Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Opava, Ostrava, Šumperk, Valašské Meziříčí a další. **Lidové stavby** jsou soustředěny ve **Valašském muzeu** v přírodě v **Rožnově pod Radhoštěm**. **Fortifikační památku** evropské úrovně představuje **areál Darkovičky** z 30. let tohoto století tvořený třemi pěchotními sruby a jedním lehkým opevněním. Období II. světové války a okupace připomíná **památník Hrabyně** se symbolickým hřbitovem, expozicí vojenské techniky a muzeem. Pozůstatky gotického, renesančního i barokního opevnění jsou dochovány v Olomouci. **Historické automobily** i moderní terénní vozy vystavuje technické muzeum **Tatra**, dokumentující vývoj výroby světoznámé kopřivnické automobilky. Těžbou černého uhlí, tradiční pro sever Moravy, se zabývá **hornické muzeum v Ostravě**. Mezi nejstarší provozuschopné **ruční papírny** na světě patří papírna ve **Velkých Losinách** s expozicí papírenského muzea. Nespecifické **nemoci dýchacích cest a nemoci duševní** se léčí v **lázních Jeseník**, které založil na počátku 19. století **V. Priessnitz**. Dalšími lázeňskými městy jsou např. **Karlova Studánka, Teplice nad Bečvou** a **Velké Losiny**.

OLOMOUCKÝ KRAJ

Olomoucko

Převážná část Olomouce a okolí leží v rovinaté nížině **Hornomoravského úvalu**, jímž protéká řeka Morava a její přítoky. Jeho největší plochu zabírá **úrodná rovina**, obecně zvaná **Haná**. Na severu se táhne kopcovité pásmo **Nížkého Jeseníku a Oderských vrchů**, na západě se prostírá **Drahanská vrchovina**. Architektonické skvosty, přírodní krásy, kulturní a lidové tradice - to je jen stručný výčet toho, co Olomoucko nabízí každému, kdo se rozhodne poznat tuto část Moravy. Metropole Hané **Olomouc**, která bývá označována jako **perla na zelené poduše**, je po Praze druhou nejstarší městskou památkovou rezervací v ČR. **Barokní chrám Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku** je výraznou dominantou olomouckého okolí. V roce 1995 jej navštívil papež Jan Pavel II. V příjemném lesním prostředí je ZOO. **Šternberk** se může pochlubit **městskou architekturou** s prvky gotiky, renesance i klasicismu, ale mezi jeho nejprávně náleží proslulé **závody Ecce homo**. Okolí tohoto již 700 let starého města má ideální podmínky pro pěší turistiku nebo lyžování. **Uničov, jedno ze sedmi moravských královských měst**, se zase pyšní nejstarší městskou listinou v ČR (r. 1223). K historickým krásám patří zbytky hradeb s Medelskou bránou a Vodní brankou. Každoročně se zde konají hudební festivaly. **Litovel** se pro svou síť kanálů na řece Moravě nazývá Hanácké Benátky, je středem **Chráněné krajinné oblasti Litovelské Pomoraví**, kde řeku Moravu provázejí lužní lesy s ojedinělou říční mokřadí. Na šterkopískovém podloží vznikla jezera a vodní nádrže, které poskytují domov vzácným rostlinám a živočichům. Poděbrady a Náklo jsou využívány k rekreaci. **Arboretum v Bílé Lhotě** je bohatou a esteticky hodnotnou sbírkou dřevin z celého světa. Krajina Olomoucka neoplývá jen krásami na první pohled viditelnými. Příroda tady vytvořila hned dvě podzemní království: **Javoříčské jeskyně** mají právně pověst jedněch z nejbohatších v ČR a **Mladečské jeskyně** jsou světovým unikátem z hlediska krasového vývoje. Ve svém nitru ukrývají celé skalní město, jež obdivují filmaři i speleologové. Léčí se zde **děti s nemocemi dýchacích cest**. **Radioaktivní lázně Slatinice**, známé již od 16. století, zase nabízejí pomoc při **léčbě pohybového ústrojí**. Sídlo **Hanáckého skanzenu Příkazy** zaujme typickou lidovou architekturou ve vesnické památkové rezervaci. Další dominanta Hané barokní chrám Očišťování Panny Marie v Dubu nad Moravou je označována za hanáckou baziliku. **Majestátný pohádkový hrad Bouzov** uprostřed lesů, **hrad Šternberk** s ojedinělým **Muzeem hodin v ČR** a zámek **Náměšť na Hané** s unikátní **sbírkou zlatých kočárů** olomouckých biskupů a arcibiskupů jsou přístupné všem zájemcům o historii regionu. Pro ty, kdo hledají odpočinek, nabízí zámky Chudobín, Kozov a Velká Bystřice využívané dnes jako hotely nerušený pobyt v romantickém prostředí.

OLOMOUC - druhá největší **památková památková rezervace** v ČR, **katedrála sv. Václava**, chrám sv. Mořice, **Hradisko - největší premonstrátský klášter v Evropě**, **radnice s orlojem, sloup Nejsvětější Trojice a mariánský sloup (památko UNESCO)**

SVATÝ KOPEČEK - barokní chrám (v r. 1995 zde byl Svatý Otec Jan Pavel II.), zoologická zahrada

ŠTERNBERK - původně gotický hrad - renesančně přestavěn, sbírka renesančních kachlových kamen a tapisérií, **Muzeum hodin - jediné v ČR**

BOUZOV - hrad uprostřed lesů s 58 m vysokou hláskou

NÁMĚŠŤ NA HANÉ - **barokní zámek se sbírkou kočárů**, kruhový francouzský park s lípami starými přes 200 let

UNIČOV - klášterní kostel Povýšení sv. Kříže - konají se zde každoroční hudební festivaly, nejstarší městská listina v ČR z r. 1213, náměstí s radnicí a mariánským sousoším, zbytky středověkých městských hradeb

PŘÍKAZY - památková rezervace lidové architektury - **Hanácký skanzen** s lidovými stavbami a expozicí původního života na vesnici

LITOVEL - Hanácké Benátky, radnice, gotický kostel sv. Marka, kamenný středověký most se sochou sv. J. Nepomuckého, **Chráněná krajinná oblast Litovelské Pomoraví**

JAVOŘÍČKO - krápníkové jeskyně, Dóm gigantů, skalisko Zkamenělý zámek

MLADEČ - vápencové jeskyně ve vrchu Třesíně

SLATINICE - radioaktivní lázně známé již ze 16. stol., sirnato-železité prameny - léčba pohybového ústrojí

BÍLÁ LHOTA - Aboretum s bohatou sbírkou dřevin a expozicí plastik

Prostějovsko

Prostějovský region v samotném srdci Moravy je tvořen z poloviny úrodnou **rovinou Hané** a z poloviny zvlněnou **Drahanskou vrchovinou**. Říčky a potůčky, které jej protínají, dotvářejí malebnou atmosféru tohoto kraje. Samotné město **Prostějov** se může pochlubit řadou památek. Mezi nejvýznamnější patří renesanční zámek, stará radnice a vrcholné dílo české secese **Národní dům od prof. Jana Kotěry**. Svou tradici zde má pořádání národní recitační přehlídky **Wolkrův Prostějov**. Dominantou nedaleké obce **Plumlov** je zámek, postavený v **manýristickém stylu** v letech 1680 - 1688. **Plumlovská přehrada** je vyhledávaným rekreačním střediskem. Empírový zámek v Čechách pod Kosířem je zasazený do prostředí přírodně krajinářského parku s mnoha dendrologicky cennými dřevinami o rozloze 21 ha. V zámku je možno navštívit pamětní síň malíře Josefa Mánesa. **Kostelec na Hané** proslavil básník **Petr Bezruč**, který zde léta žil a tvořil. V tzv. Červeném domku se dnes nachází jeho muzeum. **Obec Skalka** je proslulá svými **lázněmi**. Jejich vyvěrající, alkalickosirnaté prameny jsou účinné při **léčbě pohybového ústrojí a zažívacích potíží**. Kostel Povýšení sv. Kříže ve Stínávě je ve svém románském jádru nejstarší kultovní stavbou v regionu Prostějov.

PROSTĚJOV - nová radnice s věží vysokou 66 m a orlojem, klášter milosrdných bratří, pseudorenesanční zámek, stará radnice - muzeum, **secesní Národní dům (Jan Kotěra)**, kostel Povýšení sv. Kříže, město módy - **Oděvní závody**

PLUMLOV - **manýristický zámek**, kostel Nejsvětější Trojice, **Plumlovská přehrada** - 56 ha

KOSTELEČ NA HANÉ - barokní sýpka z r. 1632, farní kostel sv. Jakuba, radnice, socha sv. J. Nepomuckého a Panny Marie, **Muzeum básníka Petra Bezruče**

SKALKA - lázně s alkalickosirnatými vodami, léčba nemocí zažívacího traktu a pohybových ústrojí

ČECHY POD KOSÍŘEM - empírový zámek s krajinářským parkem, pseudogotický skleník, vyhlídková věž, pamětní síň J. Mánesa

KONICE - barokní zámek, kašna, socha sv. Floriána, farní kostel Narození Panny Marie, hřbitovní kostel sv. Jana Křtitele, kaple Panny Marie

JESENEC - barokní zámek - dnes domov důchodců, kostel sv. Libora, park s kapličkou sv. Antonínka

STRAŽISKO - barokní kostel Andělů Strážných s křížovou cestou

JEDNOV, HAČKY, ROZSTÁNÍ, PŘEMYSLOVICE - větrné mlýny

NĚMČICE NAD HANOU - kostel sv. Máří Magdaleny, věž, barokní fara z 18. stol., rodný dům malíře M. Chvátala, hanácký statek se žudrem

OTASLAVICE - zřícenina hradu

MOŘICE - zámek se sladovnou, kaple, sochy světců a andělů

TIŠTÍN - poutní místo - barokní kostel sv. Petra a Pavla, barokní socha sv. J. Nepomuckého, busta Fr. Palackého

Přerovsko

Přerovsko zaujímá významné místo v centru Moravy. Je známo nejen důležitými průmyslovými a zemědělskými podniky, ale i historickými památkami a přírodními krásami. Celým územím okresu protéká řeka Bečva ústící do Moravy. Nížiny s velkými vodními plochami pozvolna přecházejí v lesnaté pahorky, jejichž scenérii dotváří hrad Helfštýn lákající turisty svou tajuplností. Po celou sezónu zde probíhají četné kulturní akce, z nichž nejvýznamnější je Hefaiston, setkání uměleckých kovářů s mezinárodní účastí. Součástí hradu je expozice uměleckého kovářství, stálá výstavní síň a stylová restaurace zvoucí k posezení a občerstvení. Turistům i náhodným návštěvníkům doporučujeme zhlédnout historická centra města Přerova, Hranic, Lipníka nad Bečvou a Kojetína, lázně Teplice nad Bečvou, v jejichž areálu jsou Zbrašovské aragonitové jeskyně, Hranickou propast (329,5 m) v kopci Hůrka, tovačovský zámek se svou 'Spanilou věží', v jehož prostorách se nachází expozice muzea, galerie obrazů ak. malíře Vl. Kozáka a obřadní síň. V Přerově, při prohlídce historického centra na Horním náměstí, navštivte zámek, v němž sídlí Muzeum Komenského, svého druhu nejstarší na světě. Jsou zde umístěny stálé expozice archeologie (nálezy ze sídliště lovců mamutů v Předmostí), mineralogie, entomologie, exponáty o životě a díle J. A. Komenského a J. Blahoslava, rekonstrukce školních tříd z doby Komenského, Rakousko-Uherska, první republiky a 50. let. Historicky cenné památky a krásná příroda Vás uchvátí i v obcích okresu - v Potštátě, Lipné, Hustopečích nad Bečvou, Partutovicích, Veselíčku, Dřevohosticích, Rokytnici, Přestavlkách aj.

PŘEROV - městská památková zóna, renesanční zámek, sídlí zde Muzeum Komenského, městský dům z r. 1897, kostel sv. Vavřince - barokně upraven, zachovány zbytky ohrazení ze 14. a 15. stol., bývalá synagoga, židovský hřbitov, městský park Michalov

LIPNÍK NAD BEČVOU - městská památková rezervace, renesanční radnice přestavěná ve slohu pozdního empíru, dvě barokní kašny, bývalá piaristická kolej, kostel sv. Jakuba Většího, pseudobarokně upravený zámek, renesanční zvonice z roku 1609, židovský hřbitov, bývalá synagoga, zřícenina gotického hradu Helfštýn (Hefaiston).

TOVAČOV - městská památková zóna, renesanční zámek s charakteristickou Spanilou věží, barokní kostel sv. Václava, mohyla a pomníky připomínající prusko-rakouskou válku v r.1866, židovský hřbitov, židovská smuteční síň

HRANICE - městská památková zóna, renesanční zámek ze 16. stol., radnice ze 16. stol., barokní farní kostel Stětí Jana Křtitele, zbytky původních hradeb ze 14. stol., židovský hřbitov, bývalá synagoga, technická památka - železniční tunel v obci Slavíč

TEPLICE NAD BEČVOU - lázně (léčba srdečních a cévních chorob), **Zbrašovské aragonitové jeskyně - Národní přírodní památka, Hranická propast - nejhlubší v ČR - 329,5 m**, barokní kaple sv. Peregrina

POTŠTÁT - renesanční zámek, kostel sv. Bartoloměje, barokní kostel Panny Marie, renesanční hodinová věž, morový sloup, barokní sochy, kašna, zřícenina hradu Puchart

KOJETÍN - barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie, radnice, židovský hřbitov, bývalá synagoga, barokní morový sloup

TÝN NAD BEČVOU - pamětní deska na domě a hrob Gabriely - dcery Bedřicha Smetany

HUSTOPEČE NAD BEČVOU - renesanční zámek, kostel Povýšení sv. Kříže

VESELÍČKO - barokní zámek se zámeckým parkem

DŘEVOHOSTICE - renesanční zámek, barokní kostel sv. Havla, renesanční zvonice z roku 1521, záhorský žudr - hanácká lidová stavba

PARTUTOVICE, SKALIČKA, PORUBA, KLADNÍKY - technická památky - větrné mlýny z 1. pol. 19. stol. - s vnitřním zařízením

Šumpersko

Překrásnou a rozmanitou přírodou vítá své návštěvníky Šumpersko. Jádrem oblasti je horské až velehorské, ale těsně pod horami se rozprostírají velké kotliny a nížiny. Nejvyšším horstvem je **Hrubý Jeseník, kterému vévodí Praděd (1492 m)** nejvyšší hora Moravy. Pozoruhodná příroda je na mnoha místech chráněna ať již formou rezervací, chráněné krajinné oblasti nebo zón klidu. Druhým největším pohořím s přírodou stejně krásnou a divokou je **Králický Sněžník**, pohraniční pohoří, o které se dělí Česká republika s Polskem. Jeho středem je mohutná kupa stejného jména (1424 m) s rozsáhlými holemi a překrásnými výhledy. Na jižním svahu kopce **Klepý (1143 m)** se nachází uzel rozvodí tří moří - Severního, Baltského a Černého. Řeka Morava, která v této oblasti pramení, je zásobárnou vody pro celou Moravu. V jižním cípu regionu byla oblast podél toku řeky Moravy vyhlášena za **Chráněnou krajinnou oblast Litovelské Pomoraví**. Najdeme ji **mezi Mohelnicí a Olomoucí**. Kolem vodních toků a ploch se rozkládá komplex lužních lesů, který si díky pravidelným záplavám zachovává původní ráz. Třetím velkým pohořím jsou **Rychlebské hory**, málo navštěvované a takřka zapomenuté. I díky tomu v nich dnes mohou žít vzácní ptáci, např. tetřeví. Přírodního bohatství od nepaměti člověk využívá ve svůj prospěch. V místech, kde vyvěrají **sirné prameny**, byly založeny **lázně Bludov a Velké Losiny**, u kterých lidé nacházejí ztracené zdraví. Voda z vrtu ve Velkých Losinách je nejteplejší známou vodou na Moravě. V údolí řeky **Divoké Desné** byla vybudována **přečerpávací vodní elektrárna Dlouhé Stráně** - dílo zatracované i vychvalované, kterým člověk spoutal řeku a nutí ji, aby mu sloužila.

ŠUMPERK - **městská památková zóna**, farní kostel sv. Jana Křtitele, klášterní kostel Zvěstování Panny Marie, kostel sv. Barbory, měšťanské domy, zbytky hradeb z 15. stol., turistické centrum Hrubého Jeseníku

VELKÉ LOSINY - **renesanční zámek** (známé **čarodějnické procesy**), **sirovodíkové lázně** – **nervové nemoci, dětská obrna**; stará papírna s výrobou ručního papíru - **papírenské muzeum**

ÚSOV - **barokní zámek** - **sídlo Lovecko-lesnického muzea**, pozůstatky bývalého židovského města - 35 domů se synagogou, **židovský hřbitov** - asi 1 000 dochovaných náhrobků

MOHELNICE - **městská památková zóna**, **zbytky hradeb s bránou**, kostel sv. Tomáše Canterburského, mariánské sousoší, litinová kašna, muzeum, **nedaleko hrad Mírov - věznice**

LOŠTICE - **unikátní tvarůžkářské muzeum**, snad jediné svého druhu na světě, Památník ilustrátora A. Kašpara, klasicistní **židovská synagoga**, **židovský hřbitov**

RAPOTÍN - **veterán muzeum**, zoopark

BLUDOV - **lázně s léčivou sirovodíkovou vodou** (léčba a rehabilitace po srdečních onemocněních a revmatických horečkách), dřívější Žerotínský zámek, poutní místo - kostelíček Božího Těla

HANUŠOVICE - pivovar z r. 1874, zřícenina Nového hradu

ZÁBŘEH NA MORAVĚ - kostel sv. Bartoloměje, kostel sv. Barbory, morový sloup, empírová kašna, zámek, zřícenina hradu Brníčka

RABŠTEJN - vyhlídkové skály s hradní zříceninou, cvičný horolezecký terén

MARŠÍKOV - dřevěný roubený kostelík sv. Michala z r. 1856

ŠTÍTY - městská památková zóna, kostel Nanebevzetí Panny Marie, starobylé městečko

ŽÁROVÁ - dřevěný kostelík sv. Martina - roubená stavba z počátku 17. stol.

Jesenicko

Oblast Jesenicka se nachází v nejsevernějším výběžku Moravy a Slezska při hranicích s Polskou republikou. Jeho povrch se postupně snižuje od mohutných hřebenů **Hrubého Jeseníku** na jihu přes **Rychlebské hory** a **Zlatohorskou vrchovinu** k rovinám při polských hranicích. Téměř polovina Jesenicka spadá do **Chráněné krajinné oblasti Jeseníky**. Vedle přírodních krás oplývá okres i množstvím kulturních památek. Zvláštní postavení mezi stavebními památkami kraje zaujímá **zámek Jánský vrch v Javorníku**, bývalá letní rezidence vatislavských biskupů. Dokladem **lidové architektury** horského a podhorského charakteru jsou dosud zachovalé stavby v **Domašově, Horním Údolí či Vápenné**. Velký význam získalo na Jesenicku lázeňství. Na tradice položené v minulém století vodním doktorem V. Priessnitzem, navazují dnešní Lázně Jeseník Priessnitzovy léčebné lázně, a. s., Lázně Dolní Lipová - Lázně Lipova Schroth, spol. s r. o., Dětská léčebna ve Zlatých Horách - Lázně Lipová EDEL, spol. s r. o.

JESENÍK - léčebné lázně (dýchací cesty, nervové choroby), budova Radnice, Vodní tvrz, budovy bývalého kláštera, měšťanský dům v Tovární ulici, řada **pomníků V. Priessnitzovi - zakladateli lázní**

LIPOVÁ LÁZNĚ – lázně (**léčba cukrovky, nemoci látkové výměny**), turistické a lyžařské centrum, v blízkosti - Jeskyně na Pomezí, vápencové a mramorové lomy

JAVORNÍK - zámek Jánský vrch, městská památková zóna, památkově chráněné měšťanské domy, radnice, Dittersův dům - sídlo městského muzea, kostel Nejsvětější Trojice z 18. stol.

BĚLÁ POD PRADĚDEM - východiště pro horskou turistiku, Adolfovice - zbytky středověkého hrádku

ZLATÉ HORY - městská památková zóna, ve 12. a 13. stol. se zde těžilo zlato, v okolí zříceniny gotických hradů Edelštejn a Kokrštejtn, poutní místo Panny Marie Pomocné

ŽULOVÁ - kostel sv. Josefa, **gotický hrad - dnes zachována věž a část hradeb**, v okolí zatopené žulové lomy, na Boží hoře - kostelík s křížovou cestou

PÍSEČNÁ - farní kostel sv. Jana Křtitele, jeskyně Na Špičáku, sportovní střelnice

MIKULOVICE - kostel sv. Mikuláše, veřejné letiště, přechod do Polska

RYCHLEBY - zřícenina hradu

VIDNAVA - městská památková zóna, novorenesanční radnice a řada barokních a klasicistních domů, zbytky městských hradeb, farní kostel sv. Kateřiny, budova bývalého fojtství ze 16. stol.

Jeseníky

Jeseníky jsou bezesporu nejvýznamnějším moravským pohořím, a to jak z hlediska rozlohy, výšky, ale i rekreačního významu. Většinu území zaujímá **Hrubý Jeseník**, druhé nejvyšší pohoří republiky s nevyšší m **vrcholem na Pradědu** (1492 m). Na jeho úpatí se rozkládají přírodně velmi cenné rezervace **Velká a Malá kotlina**, pro něž se vžil název Botanická zahrada střední Evropy. K dalším navštěvovaným místům Jeseníků patří **Petrovy kameny, Velká kotlina a údolí Bílé Opavy**. Unikátní je státní přírodní rezervace **Rejvíz** se svými **Mechovými jezírky**.

Ze středisek získaly největší proslulost především **Ramzová, Ostružná, Vrbno pod Pradědem, Malá Morávka**. Pro letní rekreaci, ale i pro léčbu jsou důležitá střediska **Karlovice** a lázně **Karlova Studánka**, kde se léčí **nemoci dýchacích cest**.

REJVÍZ - **státní přírodní rezervace** s největším moravským rašeliništěm a se dvěma **Mechovými jezírky**, naučná stezka, zvláštností je místní hospoda, kde jsou židle s vyřezanými karikaturami místních štamgastů.

OSTRUŽNÁ - turistické a lyžařské středisko, horská obec v Ramzovském sedle

RAMZOVÁ - lyžařský vlek, rekreační středisko

VRBNO POD PRADĚDEM - lyžařské středisko **Ovčárna**, horolezecká stěna,

KARLOVICE - rekreační středisko, Muzeum lesnictví v bývalém mlýně

MALÁ MORÁVKA - KARLOV - rekreační a lyžařské středisko **Červenohorské sedlo**, sídlo CHKO Jeseníky, nejatraktivnější naučné stezky, turistické trasy a lyžařské terény.

KARLOVA STUDÁNKA - lázně s uhličitoželezitou minerální vodou, Geologická expozice, vodopády Bílé Opavy, altán s pramenem železité kyselky, léčba nemocí pohybového ústrojí a **léčba silikózy** (nemoci plic vyvolaná zaprášením plic prachem oxidu křemičitého)

OSTRAVSKÝ KRAJ

Bruntálsko

Větší část Bruntálska leží v oblasti **Hrubého Jeseníku** a zbytek vyplňují **podhůří Nízkého Jeseníku**, **Zlatohorská vrchovina** a **Osoblažská nížina**. Dvě třetiny jeho plochy leží v chráněné oblasti a pásmech hygienické ochrany vod, a proto oblast vyniká kvalitním životním prostředím. Za shlédnutí stojí rovněž řada kulturně historických památek okresu. Od 14. století vznikal **rozsáhlý areál hradu Sovince**, který se stal později vlastnictvím Řádu německých rytířů. Podobně přešel pod jejich správu roku 1620 **zámek v Bruntále**, kde mohou v současné době návštěvníci spatřit vzácný nábytek, sbírku zbraní a obrazy známých malířů (Bassano, Boucher, ...). Značnou hodnotu mají také církevní objekty (**Cvilín**, **Karlova Studánka**), **městská architektura (Bruntál, Krnov, Rýmařov)** a **lidové stavby (Heřmanovice)**. Mimo to nabízí Bruntálsko i řadu dalších míst vhodných pro cykloturistiku, agroturistiku, jezdectví, myslivost, rybolov, koupání a vyhlídkové lety.

BRUNTÁL - městská památková zóna, **renesanční zámek s muzeem**, kostel Nanebevzetí Panny Marie, barokní morový sloup, kostel a klášter piaristů, kaple sv. Michala, Uhlířský vrch s poutním kostelem Panny Marie Pomocné

SVĚTLÁ HORA - **hřebčín s jezdeckým areálem**

KRNOV - silniční hraniční přechod, radnice, kostel sv. Martina, **švédská zeď** - památka obrany proti Švédům, minoritský kostel s klášterem, kostel sv. Ducha, **vrch Cvilín - poutní místo s kostelem Panny Marie Sedmibolestné**, rozhledna, muzeum, přírodní rezervace Staré hliniště

MORAVSKÝ BEROUN - Muzeum Moravské expedice, poutní kostel Povýšení sv. Kříže, lovecký zámeček s parčíkem, areál Křížového vrchu, **místní část Ondrášov - zřídlo známé minerální vody**

SOVINEC - přírodní park Sovinecko, **hrad Sovinec** ze 14. stol., **Sokolnické centrum**

RÝMAŘOV - kaple V Lipkách s bohatou freskovou výzdobou, barokní radnice, 400 let stará lípa, městské muzeum

Opavsko

Opavský region se nachází na severovýchodě České republiky při hranicích s Polskem. Jeho jihozápadní část je utvářena předhůřím **Nízkého Jeseníku**, na které navazuje **Slezská nížina** zasahující sem ze severu. Turisticky nejvíce přitažlivější oblastí je malebné **zalesněné údolí - přírodní park Moravice**. Z 21 chráněných území patří k nejznámějším Národní přírodní rezervace Kaluža. Historickým, správním, kulturním i hospodářským centrem okresu je **město Opava**. Během staletí tu vznikly takové stavby, jakými jsou děkanský kostel Nanebevzetí P. Marie, areál kláštera minoritů, areál sv. Vojtěcha a řada honosných domů. Nalézá se tu i nejstarší muzeum na území ČR - **Slezské zemské muzeum**. Jeho součástí tvoří i rozsáhlá **botanická zahrada - Arboretum v Novém Dvoře**. Často navštěvovaným městem je **Hradec nad Moravicí** se zámek, ve kterém pobýval L. van Beethoven. K dalším vyhledávaným šlechtickým sídlům patří ještě zřícenina hradu Vikštejna a **zámky Raduň, Kravaře** a Šilheřovice. Období II. světové války připomínají areál **opevnění v Darkovičkách** a **Památník bojů za svobodu v Hrabyni**. Významnými rodáky Opavska byli spisovatel Vladislav Vančura, buditel Antonín Vašek, otec básníka Petra Bezruče, a politik a ekonom Karel Engliš. Svým návštěvníkům nabízí Opavsko turisticky atraktivní místa, rozsáhlé lovecké revíry a řadu možností pro sportovní vyžití (vodní sporty, lyžařské běžecké tratě, golfové hřiště v Šilheřovicích atd.).

OPAVA - zbytky hradeb, gotický kostel Nanebevzetí Panny Marie, gotický kostel sv. Alžběty, gotický kostel sv. Václava, barokní klášter, kostel sv. Jana Křtitele, **minoritský klášter** s barokním kostelem sv. Ducha, barokní paláce Blücherův a Sobkův, renesanční domy, množství sadů, **Slezské muzeum**

HLUČÍN - čtvercové náměstí s budovou radnice, kostel sv. Jana Křtitele, renesanční náhrobky, **barokní zámek**, středověké městské hradby a bašty, mauzoleum rodiny Wetkampovy - sakrální stavba z 19. stol.

HLUČÍN - DARKOVIČKY - pevnosti z let 1935 - 1938

HRABYNĚ - památník bojů v Ostravské operaci, poutní místo

KRAVAŘE - barokní zámek, přírodně krajinářský park, pseudogotický kostel sv. Bartoloměje s renesanční věží, barokní kaple sv. Floriána, barokní plastika sv. Jana Nepomuckého

RADUŇ - empírový zámek obklopený parkem a rybníky

HRADEC NAD MORAVICÍ - **empírový zámek** s novogotickou přístavbou tzv. Červeným zámek, hudební festival Beethovenův Hradec, krajinářský park, kostel sv. Petra a Pavla, křížová cesta - soubor 14 kaplí s reliéfní výzdobou

VÍTKOV - **hornické město**, hřbitovní kostel s kamenným křížem, barokní kaple, kostel Nanebevzetí Panny Marie, pomník švýcarského pedagoga J. H. Pestalozziho, **náhrobek studenta J. Zajíce**

BUDIŠOV NAD BUDIŠOVKOU - barokní kostel Nanebevzetí Panny Marie s rokokovým interiérem, hřbitov s jedinečným souborem litinových náhrobků, barokní objekt bývalého vodního mlýna s pozdně barokním kamenným mostem, socha sv. Jana Nepomuckého, barokní radnice

CHOLTICE U LITULTOVIC - větrný mlýn

ŠILHEŘOVICE - zámek, golfové hřiště

VIKŠTEJN - zřícenina středověkého hradu

Ostrava

Ostrava je o **největší průmyslovou aglomeraci** ČR, která vznikla z původně 33 samostatných obcí postupně připojovaných k jádru města - Moravské a Slezské Ostravě. Jeho území leží v **Ostravské pánvi**. Odvodňující řekou tu je **Odra s přítoky Opavou a Ostravicí**. K nejvýznamnějším přírodním památkám patří rezervace **Polanská niva** se zachovalým lužním lesem při meandrujícím toku Odry (součást **Chráněné krajinné oblasti Poodří**) a **vrch Landek, ukázka přirozeného výchozu uhelné sloje**. Pozornost zasluhuje také Kunčický bludný balvan o váze 17,5 t (největší v ČR). Archeologické nálezy (**Landecká Venuše**) dokládají osídlení oblasti již od starší doby kamenné. Trvalé obydlí je však známé až z poloviny 13. století, kdy tu vznikla osada patřící k hukvaldskému panství. Ta se stala později městem, ale velký rozvoj nastal až po **objevu kamenného uhlí r. 1763**. Na jeho těžbu se totiž vážala **hutní výroba** (založení Vítkovických železáren r. 1828) a od konce 19. století i **chemický a strojírenský průmysl**. K dalšímu velkému růstu města pak došlo v období po II. sv. válce. Významné kulturně historické památky představují **stará radnice, zřícenina ostravského hradu**, kostel sv. Václava, **bazilika Božského spasitele** a kostelík sv. Kateřiny. Osвобоzení města připomíná památník z roku 1946. Nachází se zde také množství muzeí, galerií, divadel a dalších kulturních center. Nedaleko Ostravy leží **mezinárodní letiště Ostrava - Mošnov**.

MORAVSKÁ OSTRAVA - městská památková zóna, filiální kostel sv. Václava, barokní socha Jana Nepomuckého, stará radnice, mariánský morový sloup, secesní budovy, katedrála Božského spasitele, divadlo, secesní Polský dům, evangelický kostel, nová radnice, kostel sv. Josefa Don Bosco, sousoší čtyř řek

SLEZSKÁ OSTRAVA - most, památník 1. čsl. samostatné tankové brigády, **slezskoostravská radnice, renesančně přestavěný slezskoostravský hrad**, farní kostel sv. Josefa

Ostravy **VÍTKOVICE** - novogotický farní kostel sv. Pavla, empírový zámek - dnes muzeum a technická knihovna

PETŘKOVICE - lokalita Landek - památka na paleolitické osídlení , nález landecké Venuše z krevele, uhelné sloje vycházející až na povrch, národní přírodní památka, hornické muzeum

OSTRAVA - HRABOVÁ – dřevěný kostelík sv. Kateřiny (replika originálu vyhořelého v roce 2002).

KLIMKOVICE - HÝLOV - jodové lázně (léčba pohybového aparátu, kožní nemoci)

OSTRAVA PŘÍVOZ - farní kostel Neposkvrněného početí Panny Marie, archiv města
OSTRAVA - MARIÁNSKÉ HORY - novobarokní farní kostel Korunování Panny Marie, dělnická kolonie

MICHÁLKOVICE - zoologická zahrada

STARÁ BĚLÁ - Chráněná přírodní rezervace Kotvice a Polanecký les, Chráněná krajinná oblast Poodří

ŠILHEŘOVICE - areál zámku - bývalé letní sídlo rodiny Rotschildů, anglický park, golfové hřiště

Novojičínsko

Novojičínsko patří k nejzajímavějším a nejnavštěvovanějším regionům severní Moravy. Rozprostírá se v malebné krajině od výběžků **Nízkého Jeseníku** přes úrodný úval **Moravské brány** až po horské pásmo **Moravskoslezských Beskyd** na jihovýchodě. Moravskou branou vedla v dávné minulosti **Jantarová stezka**, spojující povodí Dunaje s Baltským mořem. Dnes tudy procházejí hlavní silniční a železniční tahy evropského významu. Novojičínsko je region s rozvinutým průmyslem i zemědělstvím, bohatým kulturním životem, nebývalou koncentrací architektonických památek a velmi příznivými podmínkami pro cestovní ruch. V historicky nejcennějších částech **měst Nový Jičín, Štramberk a Příbor** byly vyhlášeny Městské památkové rezervace, ve městech **Fulnek, Bílovec a Odry** městské památkové zóny. Město **Nový Jičín** překvapí historickým, velmi zachovalým náměstím, **Žerotínským zámekem** a celým souborem dalších kulturních památek. Pod hradní věží **Trúbou** ve **Štramberku** je zachován ojedinělý urbanistický soubor **rázovitých dřevěných chalup**. **Starobylý Příbor**, rodiště zakladatele psychoanalýzy **Sigmunda Freuda**, je spjat s piaristickou kolejí a s učitelským ústavem, jedním z nejstarších na Moravě. V okrese máme také dvě národní kulturní památky: **Bratrský sbor ve Fulneku**, ve kterém působil **J. Á. Komenský**, a **rodný dům Františka Palackého v Hodslavicích**.

Dlouhodobé výrobní tradice jsou zachyceny v unikátních sbírkách **Technického muzea automobilové výroby v Kopřivnici**, **Vagonářského muzea v zámku ve Studénce** či **novojičínského muzea se stálou expozicí kloboučnické výroby**. Milovníci přírody mají možnost navštívit dvě **Chráněné krajinné oblasti - Beskydy a Poodří**, dva velkoplošné přírodní parky i velký počet rezervací. Pro letní i zimní rekreaci je dobře vybaveno zejména město **Frenštát pod Radhoštěm** s blízkým okolím - lyžařské vleky, jezdecké areály, lovecké revíry, turistické stezky a možnosti koupání.

NOVÝ JIČÍN - městská památková rezervace, městské opevnění, **Žerotínský zámek**, barokní kostel Nanebevzetí P. Marie, kostel Nejsvětější trojice, morový sloup

ŠTRAMBERK - městská památková rezervace, zřícenina hradu **Štramberk s věží zvanou Trúba**, dřevěná roubená architektura, Muzeum s národopisnými sbírkami, Muzeum Z. Buriana, v okolí **jeskyně Šipka** - útočiště neandrtálského člověka, štramberské uši

PŘÍBOR - městská památková rezervace, chrám Narození P. Marie, náměstí s podloubím a cennými měšťanskými domy, Piaristická kolej s muzeem, **expozice rodáka S. Freuda**

HODSLAVICE - rodný dům spisovatele **F. Palackého** - národní kulturní památka, dřevěný kostel sv. Ondřeje, klasicistní tzv. Pilečkův dům

FULNEK - městská památková zóna, bývalý **Bratrský sbor** - poslední místo pobytu **J. A. Komenského** před odchodem do vyhnanství, empírový zámek, klášter augustiánů, klášter kapucínů

STUDÉNKA - renesanční zámek uprostřed parku s atraktivní expozicí **vagonářského muzea**

KOPŘIVNICE - muzeum - kolekce národopisná a vývoj automobilů **Tatra**, zříceniny gotického hradu **Šostýn** Novogotický kostel sv. Bartoloměje

ODRY - městská památková zóna, kostel sv. Bartoloměje - v kostelní věži je nejstarší zvon na Moravě z r. 1374, měšťanské domy na náměstí

BÍLOVEC - městská památková zóna, barokní zámek, renesanční radnice, kostel sv. Mikuláše, městské muzeum - sbírka cechovních řemesel

KUNÍN - barokní zámek, zámecký park, empírový kostel **Povýšení sv. Kříže**

TRNÁVKA - barokní zámek se zámeckým parkem

Frýdecko-místecko

Oblast se rozkládá na historickém území Moravy a Slezska v podhorské a horské krajině **Beskyd a Pobeskydí**. Ve městě **Frýdek - Místek** se nachází **barokní zámek**, původně gotický hrad. K návštěvě lze dále doporučit renesanční kostel sv. Jošta, barokní poutní chrám Panny Marie s křížovou cestou z 18. století, farní kostel sv. Jana Křtitele. Ve městě **Brušperk** jistě neujde pozornosti původně gotický kostel sv. Jiří. Jeho historické jádro bývá nazýváno **Lašským Betlémem**. Rodákovi Brušperka, spisovateli Vojtěchu Martínkovi, je věnována expozice ve zdejším Památníku. Významnou architektonickou památkou je arkádový renesanční zámeček s bohatou sgrafitovou výzdobou ve Staré Vsi nad Ondřejnicí. V **muzeu města Třinec** se můžete dozvědět mnohé o dějinách **výroby železa**. Množství prozaických předmětů dokládá její rozmanitost a zastoupeny jsou i kulturní tradice tohoto koutu Pobeskydí. Centrum města **Jablunkova** tvoří **Mariánské náměstí** se starobylými domy z počátku 19. století a s pomníkem Immaculaty. Podhorské město **Frýdlant nad Ostravicí** je vstupní bránou do Moravskoslezských Beskyd. Patří mezi vyhledávaná **místa pro celoroční rekreaci** a sport. Za shlédnutí stojí i památník grafika a malíře Ferdise Duši. Dominantou je **největší hradní zřícenina na Moravě - hrad Hukvaldy**, založený v polovině 13. století. S obcí Hukvaldy je spjat život a dílo hudebního skladatele **Leoše Janáčka**. Jeho **rodný dům** dnes slouží jako památník. K pozoruhodnostem okresu se řadí soubor dřevěných kostelů, které se nachází v obcích Guty, Sedliště, Řepiště, Bystřice nad Olší, Nýdek, Kunčice pod Ondřejníkem, Prašivá, **Hrčava (nejvýchodnější obec ČR)**, Grůň, Bílá a dřevěná kaple v obci Čeladná. V obci Staříč je podpovrchovým způsobem vybudovaný umělý dům, kde na délce 15 m důlních chodeb jsou umístěna pracoviště v technologické posloupnosti jako ve skutečném dole. V areálu národopisných slavností v Dolní Lomné se každoročně v září pořádají folklórní slavnosti.

FRÝDEK-MÍSTEK - městská památková zóna, zámek - sídlo **Muzea Beskyd**, mariánský poutní chrám, historické měšťanské domy, barokní kostel sv. Jana Pavla, vodní nádrž Baška a Olešná, **zimní středisko Palkovické Hůrky**

BRUŠPERK - městská památková zóna, památník V. Martínka

DOLNÍ LOMNÁ - areál Slezských dnů - národopisné slavnosti

FRÝDLANT NAD OSTRAVICÍ - sportovní letiště, památník F. Duši, turistické středisko

HUKVALDY - hradní zřícenina, památník **L. Janáčka**, sklepy ze 16. stol. s produkcí vína Moravských vinařských závodů

JABLUNKOV - náměstí s domy z počátku 19. stol., barokní socha Immaculata, novogotický kostel, klášter alžbětinek, léčebna tuberkulózy se vzácným parkem s 1200 druhy dřevin, **rekreační středisko**

KOMORNÍ LHOTKA - cvičná horolezecká stěna, bylinné lázně s přírodní finskou saunou
KUNČICE POD ONDŘEJNÍKEM - výstavní síň K. Svolského

Moravskoslezské Beskydy a Javorníky

Kromě Jeseníků patří k významným horským pásmům na Moravě i Moravskoslezské Beskydy a Javorníky, které z hlediska geomorfologie řadíme k západním Beskydům.

Nejvyšším vrcholem a oblíbeným místem výletů je Lysá hory (1323 m), avšak zřejmě nejznámější valašskou a beskydskou horou je **Radhošť** (1129 m), na jejímž vrcholu je kaple z r. 1898, sousoší Cyrila a Metoděje z r. 1905 a po cestě z Pusteven turistická trasa míjí majestátní **sochu posvátného boha Radegasta**.

K zimní rekreaci byla vybudována celá řada lyžařských středisek. Lyžařům se nabízí 10 zimních lokalit s 18 vleky. Asi nejznámější jsou **Poustevny**, východisko na Radhošť. Nacházejí se zde typické domy **Maměnka a Libušín**, dílo architekta **D.Jurkoviče**. Ve **Velkých Karlovicích** návštěvníky kromě lyžařského vyžití zaujme dřevěný kostel z r. 1754, muzeum v bývalém kupeckém domě z r. 1813 a valašské fojtství z konce 18. stol. Významnější lyžařský areál najdeme i v **Novém Hrozenkově**. Ještě na území Vsetínských vrchů se rozkládá lyžařské centrum **Soláň** a v Javorníkách slouží lyžařům zejména **Portáš, Kasárna, Bumbálka**. Lyžařským centrem lze nazvat i **Frenštát pod Radhoštěm**, který se proslavil zejména svými skokanskými můstky (pocházel odtud i olympijský vítěz Jiří Raška). K letní rekreaci a vodním sportům jsou využívány přehradní nádrže **Žermanice, Olešná, Baška, Morávka a Šance**, v jižní části Beskyd potom přehrada v **Horní Bečvě** (5 ha), v jejímž okolí jsou rovněž lyžařské vleky.

Beskydy tak nabízejí možnosti pro provozování turistiky, cykloturistiky i zimních sportů. K tomuto účelu je k dispozici řada výletních tras i náročných výstupů, sjezdových terénů i běžeckých tratí. U **Lidečka** přitahují milovníky romantiky Chráněné přírodní útvary **Pulčínské skály** se zbytky středověkého hradu, anebo Čertovy skály vyhledávané horolezci.

PUSTEVNY - RADHOŠŤ - roubená lidová architektura, kaple, sousoší Cyrila a Metoděje, socha boha Radegasta, lyžařské vleky.

HORNÍ BEČVA - přehrada, lyžařské vleky

VELKÉ KARLOVICE - původní dřevěné stavby, roubený farní kostel Panny Marie Sněžné a fara, valašské fojtství, Karlovské muzeum, Karlovské jezero

NOVÝ HROZENKOV - památník A. Strnadela, lyžařské vleky

FRENŠTÁT POD RADHOŠTĚM - muzeum - národopisné sbírky, kostel sv. Martina, kostel sv. J. Křtitele, mariánský sloup, dřevěná Zvonička na Kopané, lyžařské středisko - skokanské můstky.

OSTRAVICE - památník Petra Bezruče, rekreační středisko

PULČÍN SKÁLY - chráněný přírodní skalní útvary se zbytky středověké tvrze

LIDEČKO - Čertovy skály

Karvinsko

Karvinsko zaujímá polohu v severovýchodní části Moravy a je zároveň státní hranicí s Polskou republikou. Nejznámější a nejfrekventovanější **hraniční přechod je v Českém Těšíně**. Povrch je mírně zvlněný bez nápadných terénních změn, přičemž v jeho bezprostřední blízkosti jsou malebné **Těšínské Beskydy**. Nejvyšší místo regionu - Babí hora (423 m n.m.) - poskytuje líbivý výhled na značnou část **Těšínského Slezska**. Pro oblasti jsou typické **rozsáhlé vodní plochy**. Zčásti jde o **rybníky**, kterých tu v minulosti býval větší počet, převážně však o **místa zatopená** po těžbě šterků a písků. Větší počet **zatopených šterkoven** je mezi Bohumínem, Rychvaldem a Orlovou. **Rybník Skučák u Rychvaldu** je přírodní rezervací k ochraně vzácné vodní fauny, okolních lesních porostů a hnízdišť vodního ptactva. Pro letní rekreaci slouží **Těrlická přehrada** o rozloze 2,7 km², místa s největší hloubkou dosahují hodnoty 24 m. Okolí přehrady vybízí k příjemným procházkám pěším nebo na jízdních kolech po značených cyklostezkách. Významné jsou prameny slaných minerálních vod. K léčebným účelům v unikátních **lázních Darkov v Karviné** a Rehabilitačním sanatoriu se využívá **Darkovská sůl**, která patří k nejsilnějším **jodobromovým solankám** vyšší vydatnosti v Evropě. Tyto minerální prameny úspěšně léčí **nemoci pohybového i oběhového ústrojí, dětské kožní nemoci, neurologické potíže, poúrazové a pooperační stavy**. Pro region je charakteristická **hlubinná těžba černého uhlí**, která je neoddělitelně spojena s negativními změnami na povrchu krajiny, tj. s poklesy půdy, se vznikem sedimentačních nádrží u důlních podniků, s devastací krajiny. Nezklamou místa a lokality, která jsou spojena s historií a kulturou. Příkladem je Vlastivědné muzeum Těšínska se sídlem v Českém Těšíně, **zámek se zámeckým parkem v Karviné**, archeologické vykopávky v Chotěbuzi, **roubený dřevěný kostel v Petrovicích u Karviné**, Kotulova dřevěnka v Havířově aj.

KARVINÁ - městská památková zóna, gotický farní kostel Povýšení sv. Kříže, klasicistní kostel sv. Marka, **empírový zámek**, radnice s renesanční věží, litinová kašna, secesní společenský dům, barokní kostel sv. Petra z Alkantary, barokní kostel sv. Barbory, Mánesova výstavní síň, **část Darkov - jodobromové lázně**

BOHUMÍN - gotický kostel Narození Panny Marie s renesanční věží, **podnikové muzeum ŽDB, umělá jezera**, hraniční přechod s Polskem

ČESKÝ TĚŠÍN - **muzeum Těšínska, příhraniční cestovní ruch – nákupní turistika**, hraniční přechod s Polskem, původní hradisko - archeologický výzkum, divadlo

PETROVICE U KARVINÉ - barokní dřevěný kostel, **empírový lovecký zámeček**, hraniční přechod s Polskem

HAVÍŘOV – jedno z nejmladších českých měst, Kotulova dřevěnka, barokní kostel sv. Markéty, evangelický kostel, kostel sv. Anny, zámek, památník Životické tragédie

RYCHVALD - goticko-renesanční kostel sv. Anny, renesanční zámek, Chráněná přírodní rezervace - **rybník Skučák**

TĚRLICKO - Těrlická přehrada

ALBRECHTICE - barokní kostelík z roku 1766, turistické trasy

DĚTMAROVICE - kostel sv. Maří Magdaleny, tepelná elektrárna

DOLNÍ LUTYNĚ - barokní kostel sv. Jana Křtitele, polygonální stodola z 18. stol.

DOUBRAVA - kostel sv. Hedviky, kostel církve československé-husitské, školní budova, pomník obětem důlních neštěstí, pomník Jana Nepomuckého, kaplička, zámek

ORLOVÁ - novogotický kostel Narození Panny Marie, historické jádro, těžba uhlí

PETŘVALD - empírový kostel sv. Jindřicha se šesti sochami a 14 kapličkami křížové cesty

STONAVA - Švédský kopec s mohylou z 30-ti leté války, kostel sv. Máří Magdaleny - kulturní památka

SEZNAM LITERATURY

Mapy, monografie a skripta

Školní atlas České republiky. Geodézie a. s., Praha, 2004

Cestovní kniha Čechy, Morava, Slovensko. GeoCenter Praha, 1994.

Dějiny české. Infoa, Praha, 1994.

Herout, Jaroslav: *Slabikář návštěvníků památek.* Středisko státní památkové péče Středočeského kraje, Praha, 1980.

Holeček, M. a kol.: *Zeměpis České republiky. Učebnice pro gymnázia.* Nakladatelství České geografické společnosti, Praha, 2003.

Knápek, Zdeněk: *Průvodce po nejkrásnějších místech Čech, Moravy a Slezska I-II.* Rubico, Olomouc, 2002.

Lexikon turistických zajímavostí, A-Z na cesty (Čechy, Morava, Slezsko). Olympia, Praha, 2000.

Turistické mapy Klubu českých turistů (<http://www.klubturistu.cz>)

Průvodci

Nakladatelství Soukup & David (<http://www.soukup-david.cz>) (tzv. „zelená edice“ – turistický průvodce ve vybraném regionu)

Turistický průvodce nejkrásnější turistické trasy, nakl. Freytag & Bernát

Odborné a populární časopisy

Turista

Lidé a země (www.lideazeme.com)

Země světa (www.zemesveta.cz)

Všudybyl

COT Business (www.cot.cz)

Periodika

Příloha „Cestování“, [MF DNES](#)

Příloha „Cestujeme“, [Právo](#)

Příloha Nedělní LN, [Lidové noviny](#)

Vybrané internetové stránky

Stránky zde uvedené obvykle slouží pouze k základnímu přehledu o turistických atraktivitách České republiky. Některé z nich obsahují i odkazy na konkrétní města a obce.

Pamatky.com (<http://www.pamatky.com>) - portál nejzajímavějších turistických památek Čech, Moravy a Slezska s podrobnými popisky.

Cestovní lexikon České republiky (<http://www.vokno.cz/lexikon>) – přehled základních turistických atraktivit podle okresů.

Cestovní atlas České republiky (<http://atlas-cs.logis.cz>) - interaktivní mapa České republiky s vyznačenými významnými památkami - především výborná fotodokumentace

Česká centrála pro cestovní ruch (<http://www.cccr-info.cz>) - základní přehled regionů, marketingové strategie a další informace k propagaci cestovního ruchu Česka v zahraničí

Databáze měst a obcí ČR (<http://mesta.obce.cz>) – odkazy na internetové prezentace jednotlivých měst

Kalendář turistických akcí (<http://www.kalendar.cz>)